ŚWIĘCI SĄ DLA NAS s. 4
OSTATNIE POŻEGNANIA s. 12
JAK DOBRZE PRZEŻYĆ ŻAŁOBĘ? s. 18
CHRZESTNY PRYMASA s. 36

30.10.2022
nr 44 (887)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

Przemijanie: dramat czy nadzieja? s. 10

Zareklamuj się u nas!

idziemy

II okladka
205 x 285 + 5 mm na spady

1/1 strona wewnątrz pisma
205 x 285 + 5 mm na spady

Junior page

135 x 190 mm
+ 5 mm na spady

moduł
reklamowy

75 x 140 mm

moduł
reklamowy

95 x 67 mm

Zapraszamy do kontaktu: reklama@idziemy.com.pl, tel. 502 142 292

ks. Henryk Zieliński

Outsourcingowanie śmierci

Parada karawanów pogrzebowych to główna atrakcja przygotowana przez „Formację Elektrycznych Grabarzy" na wieczór poprzedzający uroczystość Wszystkich Świętych. Można będzie się na nią natknąć na dziedzińcu Miejskiego Domu Kultury w Mińsku Mazowieckim. Na szczęście tylko tam. Trudno bowiem przewidzieć reakcje mieszkańców, gdyby kawalkada karawanów krążyła wieczorem po mieście. Bo to aż nadto dyskusyjny pokaz pogrzebowej „mody".

Organizatorom chodziło zapewne o oryginalność, żeby na przesyconym wielością propozycji rynku zwrócić na siebie uwagę. Mimo wszystko sukcesu im nie wróżę – jakkolwiek by to zabrzmiało – ani nie życzę. Szczęśliwie spala na panewce także próba zaimplementowania w Polsce obcych nam i w gruncie rzeczy wulgarnych obchodów Halloween. Jako zjawisko „inwazyjne" wobec naszego dość wysublimowanego świętowania nie znalazły one szerokiej akceptacji. Nasza kultura świętowania uroczystości Wszystkich Świętych i Dnia Zadusznego jest czymś pięknym i absolutnie wyjątkowym w skali świata. W jakimś stopniu wynika ona nie tylko z głęboko u nas zakorzenionego chrześcijaństwa, ale także z naszych dziejowych doświadczeń, które sprawiają, że do grobów naszych przodków podchodzimy z wyjątkowym szacunkiem. Dotyczy to w podobnym stopniu zarówno wierzących, jak i niewierzących Polaków.

Świadectwo nieprzyjmowania się obcych nam kulturowo zwyczajów najlepiej chyba widać w handlu i reklamie. Te dwie dziedziny są bowiem doskonałym „sejsmografem", który błyskawicznie reaguje na trendy pojawiające się w społeczeństwie. Fakt, że w tym roku elementy związane z Bożym Narodzeniem zaczęły się pojawiać jeszcze przed końcem października, najdobitniej wskazuje, że na halloweenowych gadżetach nie da się tak zarobić, jak na asortymencie mającym związek z chrześcijańskimi świętami. Co więcej, podejmowane w szkołach i w mediach próby wykreowania mody na anglosasko-celtyckie Halloween spotkały się z adekwatną reakcją duszpasterzy, katechetów i rodziców, w postaci ożywienia praktycznego kultu świętych. Ciągle wzrasta ilość parafii, szkół i miejscowości, gdzie dzieci i młodzież uczestniczą w korowodach świętych, przebrane za wybrane postaci, z których wzorem życia się utożsamiają.

Może nie wszyscy pamiętają, jak w 78. rocznicę wybuchu powstania warszawskiego prezydent Poznania Jacek Jaśkowiak (PO) zdecydował, że w stolicy Wielkopolski nie zostaną uruchomione syreny w Godzinie W. Argumentował to troską o przebywających w mieście uchodźców z Ukrainy, którym dźwięk syren przypominałby trwające działania wojenne i powodował stres. Jeśli więc ktoś mimo wszystko chciałby wyjść w przebraniu upiora na ulicę i płatać głupie figle w ostatni wieczór przed 1 listopada, to warto, żeby pomyślał o tych, którym w ostatnim roku śmierć zabrała kogoś bliskiego. Są wśród nas ludzie, którzy ze względu na przeżywaną żałobę nie są w nastroju do żartów ze śmierci. Chodzi nie tylko o Ukraińców, którzy wskutek rosyjskiej agresji tracą swoich krewnych i przyjaciół, ale także o miliony Polaków, którzy wyjątkowo często doświadczali śmierci w swoim najbliższym otoczeniu, choćby z powodu COVID-19. Prawie każdy z nas kogoś w tej pandemii utracił.

Z powodu trwającej pandemii i wojny za naszą wschodnią granicą śmierć stała się doświadczeniem, które nas na różne sposoby dotyka. Nie da się o niej zapomnieć, nie da się jej – jak chcieliby niektórzy – zlekceważyć i obśmiać. Nawet jeśli zrobimy wszystko, żeby „wyoutsourcingować" sprawy z nią związane do specjalistycznych firm, jak Zachód „wyoutsourcingował" swoją produkcję do Chin, to wcześniej czy później przyjdzie nam zmierzyć się ze śmiercią cudzą lub własną. Oby nie było to dla nas przykrym zaskoczeniem, jak natknięcie się na fotoradar podczas szalonej jazdy. Dlatego przed fotoradarami – przynajmniej w Polsce – obowiązkowo umieszcza się ostrzeżenia, a same urządzenia maluje na jaskrawe kolory. Nie po to, żeby nam zepsuć przyjemność jazdy, tylko żeby nie było zaskoczeń.

Trzeba przypominać o przemijaniu i o śmierci. Ale trzeba to robić niejako „w pakiecie" z mówieniem o zmartwychwstaniu i życiu wiecznym, co jest sednem i sensem ludzkiego powołania. Śmierć nie ma wobec nas ostatniego słowa. Dlatego chyba szkoda, że choć czasem widzimy przemykające ulicami lśniące karawany, to rzadko napotykamy procesje żałobne prowadzone z modlitwą przez księdza. One bowiem wyrażają nie tylko smutek z powodu tego, co się właśnie skończyło, ale również nadzieję, że to nie jest ostateczny koniec. Pobudzają także do większej odpowiedzialności za życie, które trwa.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

30.10.2022 idziemy w numerze:

TEMAT NUMERU

Przemijanie: dramat czy nadzieja? – swoimi refleksjami dzieli się o. Leon Knabit OSB **s. 10**

Ostatnie pożegnania – współczesne zwyczaje pogrzebowe **s. 12**

Jak dobrze przeżyć żałobę? – rozmowa z ks. Wojciechem Szychowskim **s. 18**

MOJA WIARA

Święci są dla nas – mówi o. Józef Z. Kijas OFMConv **s. 4**

Czy modlitwa jest najważniejsza? **s. 9**

Reformacja: co nas łączy, a co dzieli? **s. 34**

Między nadzieją i lękiem – soborowa konstytucja „Gaudium et spes" **s. 38**

NA CZASIE

Polska dusza – „Ballady i romanse" Mickiewicza **s. 20**

Kim był chrzestny Prymasa Tysiąclecia? **s. 36**

Brytyjczycy mają problem **s. 54**

WARTO WIEDZIEĆ

Dziatki niejadki **s. 23**

Trzeci obóz – św. Zygmunt Szczęsny Feliński jako arcybiskup Warszawy **s. 42**

Kawa i nastolatki **s. 43**

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl. E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

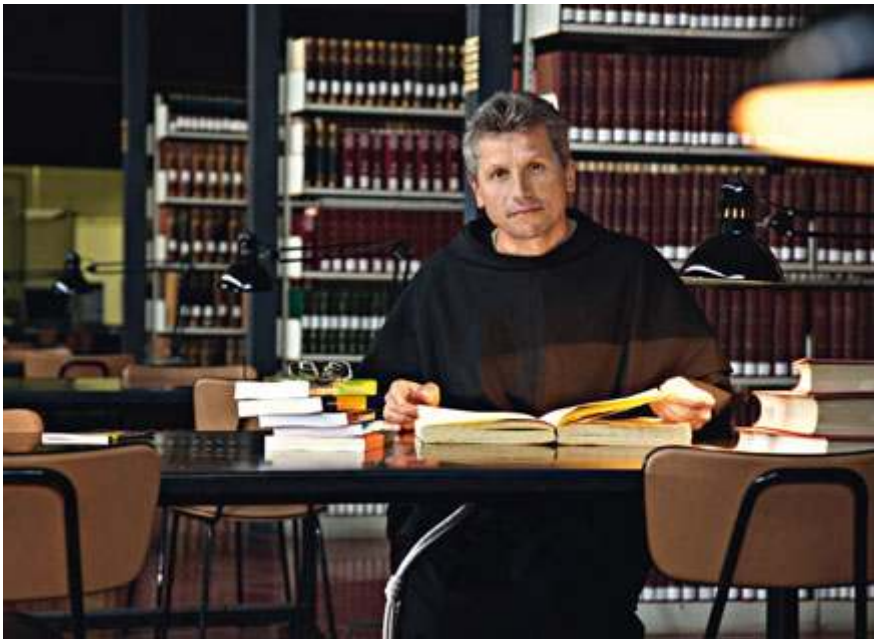

fot. arch. o. Zdzisława Kijasa OFMConv

Święci są dla nas

Z o. **Józefem Zdzisławem Kijasem** OFMConv, postulatorem generalnym franciszkanów, rozmawia Irena Świerdzewska

Jakie znaczenie ma fakt, że przed Dniem Zadusznym obchodzimy uroczystość Wszystkich Świętych?

Często życie odbieramy tylko w tej sferze widzialnej, zmysłowej, oceniamy, że nie istnieje to, czego nie widzimy. Potrzeba nam oczu duchowych, aby odkryć „drugą” stronę życia. Uroczystość upamiętniająca żywych i zmarłych ma pokazać, że życie zmienia się, ale nie kończy się w momencie ziemskiej śmierci. Taki jest dar Boży; Bóg nie unicestwia tego, co sam powołał do istnienia. Dzień Wszystkich Świętych uświadamia nam istnienie rzeczywistości, której teraz jeszcze nie dostrzegamy.

Czym jest „świętych obcowanie”, które wyznajemy w „Credo”?

Polski termin „obcować” oddaje naturę tego, o czym mówimy. Obcować, czyli być obok. Zmarli nie zapominają o nas, nawet jeżeli ich nie widzimy. Wiara mówi, że oni są z nami, wstawiają się za nami przed Bogiem, orędują. W jakiejkolwiek sytuacji byśmy się znaleźli, nie jesteśmy sami, opuszczeni, zapomniani. Wiara uwalnia z samotności. Nie tylko w tym znaczeniu, że uświadamia nam, że Bóg – który jest wspólnotą Ojca, Syna i Ducha Świętego – jest z nami, ale są z nami również święci i aniołowie. To ważne, abym wiedział, że w drodze przez życie nie jestem sam. Otacza mnie wspólnota dobrych ludzi i dusz. Oczywiście, kusi mnie też zły duch, diabeł, ale w walce z nim pomagają mi aniołowie, święci, zmarli, którzy żyją w Bogu. Życie jest ciągłym zmaganiem się z przeciwnościami, złem i zakusami szatana, dlatego Bóg nie zostawia mnie bez pomocy. Chce bardzo, aby udało mi się żyć dobrze, abym wyszedł zwycięsko z trudności. Jest to – powiemy – największa radość Boga.

Bóg jest z nami, ale są również święci i aniołowie. W drodze przez życie nie jestem sam.

To jak mamy w naszych zmaganiach korzystać z pomocy świętych i błogosławionych?

Wyniesienie na ołtarze nie oznacza, że po kanonizacji czy beatyfikacji świętą staje się osoba, która wcześniej taką nie była. Kościół daje narzędzia, środki, możliwości do bycia świętym, ale to Bóg obdarza człowieka świętością, czyli wspólnotą ze sobą. Zmysł duchowy sprawia, że my, pielgrzymujący na ziemi, możemy odkryć świętość tych, którzy byli przed nami.

Beatyfikacja i kanonizacja są rodzajem przywoływania czy zapraszania tych, którzy odeszli, aby „wrócili” na ziemię i stawali się dla nas duchowymi przewodnikami. W czym mogą nam pomóc? Odpowiedzi jest wiele. Przywołując ich, odkrywamy w nich nauczycieli, mistrzów duchowych, przewodników, orędowników. Wybieramy z ich życia jako wzór to, co sprawiło, że życia nie przegrali, ale wygrali. Mimo wielu trudności potrafili obrać drogę wyjścia, tę właściwą, słuszną, i na niej do końca wytrwali. Ich słowa o miłości, wierności, przyjaźni, odpowiedzialności itd. nie były puste, ale pełne treści. Nie dali się też porwać negatywnym emocjom, nienawiści, złości, ale zawsze stawali po stronie wartości, o których uczy wiara.

Trzeba nam korzystać z obcowania świętych, iść za ich przykładem. Oni nas zachęcają, nauczają wybierać dobro i odrzucać zło, podnoszą na duchu, dodają entuzjazmu, umacniają nas w nadziei, że Bóg o nas nie zapomniał, więc możemy być lepsi i świat może być lepszy. Trzeba ciągle przyzywać wstawiennictwa Boga i świętych, np. poprzez akty strzeliste.

Do modlitwy wstawienniczej lepiej wybierać tych „mniej zajętych”, którzy czekają na beatyfikację i potrzebują cudu za ich wstawiennictwem, czy uznanych przez Kościół świętych?

Tak jak w życiu – to jest sztuka szukania mistrza. Wybieramy tego, kogo znamy, choć inni mogą go nie znać. Możemy też wybrać świętych powszechnie znanych. Mistrzem może być ktoś, czyj proces beatyfikacyjny nie jest jeszcze rozpoczęty, ale serce mówi mi, że coś w jego życiu było pięknego, świecił przykładem, stąd stał się mi bliski. Można prosić Pana Boga przez wstawiennictwo zmarłych bliskich nam osób z rodziny, sąsiedztwa. Można prosić o pomoc świętych, o których przekonaliśmy się, że pomagają, nawet tych z odległej przeszłości, jak np. św. Antoniego.

Na ile powinniśmy starać się naśladować świętych i błogosławionych, którzy funkcjonowali w realiach swojej epoki?

Zależy, co rozumiemy przez naśladowanie świętych. Na pewno nie należy sztywno powtarzać, kopiować ich słów, postaw, które wynikały z osadzenia w kontekście historycznym czasów, w których żyli. Naśladowanie ma odnosić się do odwzorowywania przykładu ich życia duchowego, ich miłości Boga i bliźniego, patrzenia na wszystko z perspektywy nieba. Uczymy się od nich ich gorliwości, znoszenia trudów życia, przekonania o mnogości dobra w drugim człowieku, które trzeba odkrywać i wspomagać, naśladowania miłości bliźniego i zaufania Bogu.

fot. Episkopat.pl

Płock ma biskupa

Biskup Szymon Stułkowski został nowym ordynariuszem płockim. Od czasu przejścia na emeryturę bp. Piotra Libery administratorem apostolskim *sede vacante* tej diecezji był biskup toruński Wiesław Śmigiel.

61-letni bp Stułkowski dotychczas wspierał metropolitę poznańskiego. – Przez ponad trzy lata mogłem współpracować z abp. Stanisławem Gądeckim jako jego biskup pomocniczy, dostałem dobrą szkołę, ufam, że to się przyda w realizacji tej misji, którą podejmuję w diecezji płockiej – skomentował bp Stułkowski. Z kolei przewodniczący KEP chwali go jako dobrego organizatora o niespożytych siłach, który myśli perspektywicznie i ma łatwość docierania do świeckich.

Nowy biskup płocki święcenia kapłańskie przyjął w 1986 r. Pełnił funkcję wikariusza parafii w Konarzewie, Najświętszego Zbawiciela w Poznaniu, a także św. Antoniego w Wiedniu. W tym czasie odbył też studia na Uniwersytecie Wiedeńskim, zakończone doktoratem w zakresie teologii pastoralnej.

W archidiecezji poznańskiej pełnił funkcję diecezjalnego duszpasterza rodzin, pracował w redakcji „Katechety", był adiunktem na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz kierował referatem duszpasterstwa ogólnego i specjalistycznego w Kurii Metropolitalnej. W latach 2006–2016 był sekretarzem Komisji Duszpasterstwa KEP. Szczególnie bliska jest mu działalność na polu misjologicznym.

W latach 2016–2019 był rektorem Arcybiskupiego Seminarium Duchownego w Poznaniu. W maju 2019 r. Ojciec Święty Franciszek mianował ks. Szymona Stułkowskiego biskupem pomocniczym poznańskim. Hasłem jego posługi biskupiej są słowa „Vos autem dixi amicos" (Nazwałem was przyjaciółmi)./**bs**

Papież zapisany

Ojciec Święty jako pierwszy pielgrzym zapisał się na Światowe Dni Młodzieży w Lizbonie (sierpień 2023 r.), inaugurując tym samym działanie elektronicznego systemu rejestracyjnego.

Po modlitwie „Anioł Pański" 24 października obok papieża w oknie pojawili się dwaj młodzi Portugalczycy z tabletem, poprzez który Franciszek mógł potwierdzić swój udział. – Drodzy młodzi, zapraszam was, byście zapisali się na to spotkanie, podczas którego ponownie odnajdziemy radość braterskiego objęcia między narodami i pokoleniami – powiedział.

Rejestracja wiąże się z wyborem odpowiedniego pakietu uczestnika. Informacje o polskich przygotowaniach można znaleźć na stronie: www.sdm-polska.pl./**bs**

Krzysztof Ziemiec

Nie ma usprawiedliwienia

Znany aktor Jerzy S., prowadząc samochód pod wpływem alkoholu, potrącił w ubiegłym tygodniu motocyklistę. Wcześniej mówiono, że próbował uciec z miejsca zdarzenia. Ostatecznie miał po prostu tego nie zauważyć. Niestety, w chwili zdarzenia miał 0,7 promila alkoholu we krwi, więc sprawą zajmuje się prokuratura. I o tej sprawie w ostatnich dniach aż huczało w mediach.

Po pierwsze, ponieważ jazda w stanie nietrzeźwości stanowi zagrożenie dla życia i zdrowia i podlega karze do dwóch lat ograniczenia lub pozbawienia wolności. A po drugie, dlatego że w obronie aktora stanęło wielu kolegów ze sceny i komentatorów. Powodów takiego zachowania jest wiele. Począwszy od solidarności zawodowej, poprzez zbyt niskie ich zdaniem limity dopuszczalnego stężenia alkoholu we krwi, a na zasługach dla aktorstwa i stresującej pracy kończąc. Były też i takie niedorzeczne opinie, że… to ludzie Ziobry sprowokowali całą sytuację, gdyż aktor jest znanym przeciwnikiem polskiego rządu. Sam Jerzy S. też się broni, argumentując, że nie zauważył motocyklisty. W wywiadzie udzielonym w ubiegłym roku mówił, że czerwone wino, które pobudza czerwone krwinki, wpływa korzystnie na jego stan zdrowia.

Trzeba przyznać, że takiego wykroczenia nic nie usprawiedliwia. I dotyczy to zarówno znanego, jak i kompletnie nieznanego publiczności człowieka. Samochód prowadzony „pod wpływem" to potencjalnie jadący pocisk, dlatego nie może być na to przyzwolenia. Tym bardziej że problem z alkoholem jest od lat powszechny. Polacy piją coraz więcej i coraz częściej, także w podróży.

Piłeś? Nie jedź – to reguła obowiązująca wszystkich, bez względu na status materialny czy pozycję zawodową.

Wśród osób, które przekręciły kluczyk w stacyjce i ruszyły w podróż po kilku drinkach, są m.in. znane polskie gwiazdy, które powinny być przykładem dla swoich fanów.

Czy aktor może liczyć na pobłażliwość wymiaru sprawiedliwości? Bo wielu innych w podobnej, a nawet gorszej prawnie sytuacji, sądy uniewinniały. Surowej kary, nie licząc kar finansowych czy ewentualnej utraty prawa jazdy, nie doczekał się właściwie nikt ze znanych i podziwianych. A żeby wrócił szacunek do prawa i sądów, prawo musi być równe dla wszystkich. I wszystkich muszą spotykać odpowiednie konsekwencje.

Piłeś? Nie jedź – to reguła, którą powinni znać wszyscy, bez wyjątku i bez względu na status materialny czy pozycję zawodową. W Polsce limit dopuszczalnego stężenia alkoholu we krwi dla prowadzących pojazdy wynosi 0,2 promila. Oznacza to, że kierowca, u którego badanie wykaże między 0,2 a 0,5 promila, już popełnia wykroczenie. Jeśli stężenie jest wyższe niż 0,5 promila, kierowca popełnia przestępstwo. I poważny grzech.

Autor jest dziennikarzem TVP

W skrócie

■ **Podróż do Asti.** Papież Franciszek w dniach 19–20 listopada odwiedzi położone w Piemoncie miasto Asti, skąd jego ojciec wraz z rodziną wyemigrował do Argentyny. Spotka się tam prywatnie ze swoimi krewnymi, a okazją do wizyty będą 90. urodziny jego kuzynki. Franciszek 20 listopada odprawi Mszę w katedrze w Asti.

■ **Cerkiew upolityczniona.** Prawie jedna trzecia Rosjan – 31 proc. mieszkańców kraju – uważa, że Rosyjski Kościół Prawosławny jest zbyt aktywny w sprawach państwowych, podczas gdy powinien więcej uwagi poświęcać zagadnieniom moralnym. W 2012 r. tych, którzy tak uważali, było 19 proc.

■ **Dopłata energetyczna.** Niektóre restauracje w Amsterdamie wprowadziły specjalną dopłatę energetyczną. Zdaniem Oskara Heijdelberga, współwłaściciela sieci restauracji Spaghetteria, klient powinien wiedzieć, ile kosztuje restauratorów energia.

■ **Zakonnica ujęła włamywaczkę.** 87-letnia klaryska z hiszpańskiego miasta Palencia obezwładniła 45-letnią kobietę okradającą obiekty sakralne. Do zatrzymania doszło wewnątrz klasztoru św. Klary, do którego złodziejka dostała się po kryjomu w czasie modlitwy sióstr zakonnych.

■ **Środki zapobiegawcze.** Hiszpańskie MSW zamówiło około 400 megafonów w celu ostrzegania ludności w razie wystąpienia zagrożenia nuklearnego. Władze przygotowują się także na wypadek awarii w jednej z pięciu funkcjonujących w kraju elektrowni jądrowych.

■ **Pomoc dla Ukrainy.** Ukraina otrzymała 2 miliardy euro pomocy finansowej od Unii Europejskiej. Jest to pierwsza transza z 5 miliardów unijnego pakietu przyznanego Ukrainie w związku z rosyjską inwazją.

■ **A jednak eksplozje.** Wstępne dochodzenie potwierdza, że w duńskiej wyłącznej strefie ekonomicznej doszło do rozległych zniszczeń Nord Stream 1 oraz 2, które zostały spowodowane potężnymi eksplozjami – poinformowała duńska policja.

■ **Australia się wycofuje.** Australia cofnęła decyzję poprzedniego rządu o uznaniu zachodniej Jerozolimy za stolicę Izraela, oświadczając, że status miasta powinien zostać rozstrzygnięty w drodze negocjacji pokojowych między Izraelem a Palestyńczykami.

■ **Nie stać na opłaty.** 4,7 miliona Włochów nie zapłaciło ostatnio co najmniej jednego rachunku – za gaz, prąd czy czynszu, ponieważ ich na to nie stać. Około 3 milionów Włochów ma zaległości w opłacie czynszu.

■ **Dozbrajają Rosję.** Iran planuje potajemnie dostarczyć Rosji ciężkie uzbrojenie, w tym rakiety ziemia–ziemia i kolejne drony bojowe – poinformował amerykański dziennik „Washington Post".

HISZPAŃSCY BŁOGOSŁAWIENI

W katedrze madryckiej kard. Marcello Semeraro, prefekt Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych, w imieniu Ojca Świętego Franciszka ogłosił błogosławionymi dwunastu redemptorystów, którzy ponieśli śmierć męczeńską w 1936 r. Umierając, ofiarowali swoje życie za Kościół, zgromadzenie zakonne oraz Hiszpanię. Wszyscy zostali rozstrzelani, a wcześniej okrzyknięci „faszystami". – Niech przykład tych świadków Chrystusa, aż do przelania krwi, pobudza nas do konsekwencji i odwagi; niech ich wstawiennictwo podtrzymuje tych, którzy dziś starają się siać Ewangelię w świecie. Brawa dla nowych błogosławionych! – mówił w niedzielę 22 października Ojciec Święty.

fot. Scala

NOWY PREMIER W WIELKIEJ BRYTANII

fot. PAP/EPA/Neil Hall

Rishi Sunak będzie następnym premierem Wielkiej Brytanii. Jest najmłodszym obejmującym urząd politykiem od ponad 200 lat i pierwszym premierem wywodzącym się z mniejszości etnicznej.

Urząd obejmuje niecałe cztery miesiące po tym, jak złożył rezygnację z funkcji ministra finansów w gabinecie Borisa Johnsona, i niecałe dwa miesiące po tym, jak przegrał z Liz Truss wybory o przywództwo w Partii Konserwatywnej.

Ukończył studia łączące filozofię, politykę i ekonomię na Uniwersytecie Oksfordzkim, MBA na Stanford University w Kalifornii. Jego rodzice wywodzą się z Indii. Po raz pierwszy został wybrany do Izby Gmin w 2015 r. Choć pełnił już niższe stanowisko rządowe jeszcze za czasów Theresy May, to jego kariera nabrała rozpędu po objęciu władzy przez Johnsona.

MODLITWA RÓŻAŃCOWA DZIECI

Polska, Kamerun, Uganda, Irak, Syria. Wszędzie tam najmłodsi chwycili 18 października za różańce, by modlić się o pokój i uczestniczyć w finale kampanii Papieskiego Stowarzyszenia Pomoc Kościołowi w Potrzebie „Milion dzieci modli się na różańcu". W Polsce sercem wydarzenia ponownie było Zakopane. O godz. 9.00 odbyło się tam nabożeństwo w sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej na Krzeptówkach. Ks. prof. Waldemar Cisło podkreślał, że prośba o modlitwę płynie z krajów, gdzie toczy się wojna i jest prześladowanie. – Przykład z Orisy z Indii. Kiedy abp Raphael Cheenath (wtedy już zbliżał się do emerytury) jeździł po świecie, to nie prosił o pomoc materialną, ale mówił: módlcie się o pokój w Orisie. W kraju dochodziło wtedy do okrutnych pogromów chrześcijan – zaznaczył wykładowca UKSW.

Na zdjęciu modlitwa dzieci w Manili na Filipinach.

fot. PAP/EPA/Rolex Dela Pena

fot. PAP/EPA/Teresa Suarez

PROTESTY WE FRANCJI

W kilku miastach Francji odbyły się marsze i zgromadzenia połączone z minutą ciszy, zorganizowane przez partie prawicy i skrajnej prawicy, ku czci dwunastoletniej dziewczynki brutalnie zamordowanej przez czterdziestoletnią imigrantkę z Algierii, która pozostawała we Francji mimo nakazu opuszczenia tego kraju. Zbrodnia wstrząsnęła francuską opinią publiczną. Demonstranci nieśli afisze ze zdjęciami dziewczynki i napisem „Lola mogła być naszą młodszą siostrą" oraz białe róże. Część demonstrantów domagała się przywrócenia we Francji kary śmierci, inni odpalili race, wyrażając niezadowolenie z postawy władz, którym zarzucali bierność w kwestii egzekwowania nakazu deportacji nielegalnych migrantów. Do brutalnej zbrodni doszło przed tygodniem w Paryżu.

WOJNA TRWA

Prezydent Rosji Władimir Putin wprowadził stan wojenny w okupowanych obwodach donieckim, ługańskim, zaporoskim i chersońskim na Ukrainie, a także wydał dekret przewidujący ograniczenia wjazdu i wyjazdu z sześciu rosyjskich regionów graniczących z Ukrainą. Tymczasem trwają ostrzały dużych miast ukraińskich, zwłaszcza Charkowa i Mikołajowa. Niszczone są elektrownie i elektrociepłownie. Codziennie na ulicach ginie wielu Ukraińców, a na okupowanych terenach znajdowani są pomordowani cywile – ofiary rosyjskiej agresji.

fot. PAP/EPA/Telegram

HONDURAS – WATYKAN

W Pałacu Apostolskim prezydent Republiki Hondurasu, Iris Xiomara Castro Sarmiento, została przyjęta na audiencji przez Ojca Świętego Franciszka. Następnie spotkała się z kard. Pietro Parolinem, sekretarzem stanu, któremu towarzyszył abp Paul Richard Gallagher, sekretarz ds. stosunków z państwami i organizacjami międzynarodowymi – poinformowało Biuro Prasowe Stolicy Apostolskiej.

Wyrażono zadowolenie z dobrych stosunków dwustronnych i pragnienie ich dalszego umacniania, także dzięki osiągnięciu porozumienia ramowego między Stolicą Apostolską a państwem honduraskim. Następnie omówiono cenny wkład, jaki Kościół wnosi w życie kraju, zwłaszcza w dziedzinie edukacji i służby zdrowia, a także w zakresie działalności charytatywnej, troski o migrantów i walki z ubóstwem.

W liczącym ponad 8 milionów mieszkańców Hondurasie połowę stanowią katolicy, a jedną trzecią protestanci, głównie zielonoświątkowcy. 10 proc. deklaruje brak przynależności religijnej.

fot. PAP/EPA/Vatican Media Handout

W SKRÓCIE

■ **Bezpieczne taksówki.** Doskonale zdezynfekowane taksówki, w których wnętrzu można wyeliminować 99,9 proc. wirusów i bakterii, jeżdżą po Mediolanie. W system odkażania powietrza wyposażone będą samochody dwóch korporacji taksówkowych. Już został zainstalowany w pierwszych pojazdach.

■ **Nowa akcja?** Archipelag Szetlandów został odcięty od reszty kraju wskutek uszkodzenia podmorskiego kabla telekomunikacyjnego. Na wyspach nie działają telefony, nie ma dostępu do internetu. Tamtejsi mieszkańcy przypuszczają, że może to być celowe działanie Rosjan.

■ **Wyrzucone szczepionki.** Największy na świecie producent szczepionek przeciwko COVID-19 (SII) wyrzucił 100 mln przeterminowanych dawek preparatu, które nie zostały wykorzystane w Indiach w ciągu ostatnich miesięcy.

■ **Konfiskata jachtów.** Niemiecka policja i FBI, poszukując majątku rosyjskich oligarchów, natrafiły na powstałe w stoczni w Bremie luksusowe jachty, mogące być ich własnością. Z dużym prawdopodobieństwem należą one do Rosjan objętych sankcjami, a nawet do Władimira Putina – opisuje portal „Tagesschau".

■ **Trudne lądowanie.** Podczas lądowania na paryskim lotnisku Orly wypadł z pasa samolot pasażerski, na którego pokładzie była m.in. francuska minister ds. spójności terytorialnej Caroline Cayeux – poinformowały władze lotniska. Nikomu nic się nie stało. Maszyna lecąca z Rodez na południu Francji lądowała przy bardzo złej pogodzie. Jak podała stacja RTL, na jej pokładzie były 42 osoby – 39 pasażerów i 3 członków załogi.

■ **Niespokojnie w Sudanie.** Co najmniej 150 osób, w tym kobiety i dzieci, zginęło w ciągu ostatnich dwóch dni w starciach plemiennych w południowym Sudanie. Zarzewiem takich konfliktów, które w tym kraju mają miejsce dosyć często, są najczęściej prawa do własności ziemi.

■ **Nowe kary dla Navalnego.** Liderowi opozycji w Rosji Aleksiejowi Nawalnemu postawiono nowe zarzuty karne, za które grozi mu 30 lat więzienia. Te oskarżenia to promowanie terroryzmu, popieranie ekstremizmu, finansowanie działań ekstremistycznych i „rehabilitacja nazizmu". 46-letni Navalny już odsiaduje karę dziewięciu lat kolonii karnej.

■ **Służył Bogu i Afryce Południowej.** W wieku 88 lat zmarł 17 października w katolickim Domu Seniora „Marian House" w Johannesburgu o. Albert Nolan OP, wybitny teolog i przeciwnik apartheidu w Republice Południowej Afryki. Na wieść o jego śmierci kardynał południowoafrykański Wilfrid Napier powiedział, że odszedł „cudowny sługa Boży", który służył „dominikanom, Afryce Południowej i światowej wspólnocie wierzących i niewierzących".

Serwis przygotowano na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Niekończąca się misja

Dobiega końca Tydzień Misyjny, który rozpoczęliśmy Niedzielą Misyjną przeżywaną pod hasłem „Będziecie moimi świadkami” (Dz 1, 8). Dane mi było przeżywać ten piękny tydzień pośród księży misjonarzy – także Polaków – św. Wincentego a Paulo, którzy opiekują się parafią NMP Niepokalanie Poczętej w Salonikach. Tutaj skupia się na Mszach świętych i nabożeństwach międzynarodowa wspólnota katolicka, gdzie bardziej słychać język włoski aniżeli grecki. No i oczywiście polski, bo to jedyny w obrębie kilkudziesięciu kilometrów kościół rzymskokatolicki na morzu greckiego prawosławia.

Wspólnota jest liczna i bardzo przyjazna, ale nie zawsze tak było. Na początku XXI w. polscy misjonarze musieli nieźle się natrudzić, by ten kościół katedralny zaczął gościć wiernych, a nie tylko koty. Księża misjonarze zaczęli odwiedzać rodziny wieczorami w domach, głównie migrantów z Albanii, ale też innych narodowości. Wychodząc do nich, poznając ich bolączki i problemy, powoli budowali relacje, które przeniosły się na poziom duchowy i w końcu eklezjalny.

Dziś w tym milionowym mieście parafia Niepokalanej Maryi tętni życiem, a zaangażowani parafianie witają życzliwie zarówno nowo przybyłych, jak i turystów. Tak wyglądają misje w Europie. Nam misje kojarzą się przede wszystkim z dalekimi krajami, upałem, straszną biedą, głodem i chorobami. Tymczasem na naszym kontynencie, wciąż bogatym pomimo kryzysu, jaki przechodzi, misje zaczynają być bardziej potrzebne niż gdzie indziej.

I dlatego na półkuli północnej następuje zmiana modelu ewangelizacyjnego: misjonarzami stają się coraz częściej ludzie świeccy, którzy docierają tam, gdzie duchowni i osoby konsekrowane nie mają wstępu – albo po prostu gdzie ich brak – oraz misjonarze pochodzący z krajów misyjnych. Bo na naszym bogatym kontynencie najszybciej maleje liczba wiernych, ubywa powołań do kapłaństwa i życia konsekrowanego. Pokazują to dobitnie ostatnie statystyki,

fot. Ricky Trent/Pixabay

Odpowiedzialność za misję Kościoła, którą jest ewangelizacja, spada w coraz większej mierze na wiernych świeckich.

opublikowane kilka dni temu przez watykańską agencję misyjną „Fides” (stan na koniec 2020 r.): na wszystkich kontynentach, z wyjątkiem Afryki, zmalała liczba kapłanów, sióstr zakonnych i kandydatów do kapłaństwa. Przez rok ubyło 4117 księży, z czego najwięcej w Europie. Z kolei liczba sióstr zakonnych zmalała w ciągu roku aż o 10 553, a kandydatów do kapłaństwa – o 2203. Wzrost nastąpił w Afryce, ale nie na tyle, aby zrównoważyć spadek na innych kontynentach.

Co to oznacza w praktyce? Że odpowiedzialność za misję Kościoła, którą jest ewangelizacja, spada w coraz większej mierze na wiernych świeckich. To już nie jest ten czas, że możemy być wierzący w czterech kątach własnego domu i co niedzielę w kościele parafialnym. Bo wtedy wiara zacznie zanikać, kończąc się wraz z życiem każdego z nas. Wiara, by była żywa, musi być przekazywana. I od tego nie jest tylko jedna niedziela w roku i Tydzień Misyjny, ponieważ „Kościół jest w permanentnym stanie misji”, jak czytamy w adhortacji „Evangelii gaudium”. Oznacza to, że na mocy chrztu wszyscy jesteśmy misjonarzami, a zatem wszyscy wezwani jesteśmy do przekazywania Dobrej Nowiny tym, których napotykamy. Co więcej, jesteśmy wezwani do wychodzenia do ludzi i głoszenia im zbawczego orędzia Chrystusa, chowając do kieszeni, obawy przed wyśmianiem, a nawet prześladowaniem. To już nie czas kreowania się na katolickich intelektualistów, którzy szanują szeroko rozumianą wolność każdej jednostki.

Jeśli narzekamy na pustoszejące kościoły, to też możemy po trochu uderzyć się w piersi. I stać się misjonarzami w każdej chwili, nigdzie nie wyjeżdżając, ale otwierając się na innych z orędziem o Bożej miłości. Bo to jest misja nas wszystkich, która nigdy się nie kończy. i

Przeciw użyciu broni jądrowej

Groźby użycia broni jądrowej są niemoralne i niebezpieczne i zasługują na potępienie – stwierdził podczas posiedzenia Komitetu Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych stały obserwator Stolicy Apostolskiej abp Gabriele Caccia.

Przypominając, że w 2022 r. przypada 60. rocznica kubańskiego kryzysu rakietowego, abp Caccia zauważył, że światu ponownie grozi ryzyko użycia broni jądrowej. Powtórzył apel papieża Franciszka, by wyciągnąć wnioski z historii, odrzucić zagrożenia nuklearne i skupić wysiłki na budowaniu bardziej trwałego i sprawiedliwego pokoju. Abp Caccia wyraził poparcie Stolicy Apostolskiej dla trwających prac Komitetu Naukowego ONZ ds. Skutków Promieniowania Atomowego (UNSCEAR)./**wś**

Aresztowania duchownych

Katolicki biskup Segheneity w południowej Erytrei, 52-letni Fikremariam Hagos Tsalim, został aresztowany przez agentów bezpieczeństwa na międzynarodowym lotnisku w Asmarze po przylocie z Europy – poinformowało radio BBC. Lewicowe władze nie skomentowały sprawy aresztowania biskupa, który w 2012 r. został pierwszym ordynariuszem utworzonej przed dziesięciu laty diecezji. Władze poinformowały Kościół, że „przetrzymują” hierarchę, ale nie ujawniły, gdzie i dlaczego został zatrzymany. Przed tygodniem siły erytrejskie aresztowały ks. Mihretaba Stefanosa, proboszcza kościoła św. Michała w Segheneity. Inny ksiądz, Abraham, kapucyn, został również zatrzymany w mieście Teseney. Biskupi katoliccy wielokrotnie wzywali rząd Erytrei do przestrzegania zasad demokracji i zaniechania postaw autorytarnych. /**wś**

Dariusz Kowalczyk SJ

Czy modlitwa jest najważniejsza?

Niekiedy przychodzi nam o czymś mówić, ale od początku zdajemy sobie sprawę, że temat nas przewyższa. Tak było ze mną, kiedy na Jasnej Górze głosiłem referat „Prymat modlitwy jako odpowiedź na potrzeby współczesnego Kościoła". Grono słuchaczy też było szczególne, a mianowicie przełożeni wyżsi czterech Konferencji Życia Konsekrowanego w Polsce. Odnotujmy, że owe konferencje to: Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich, Konferencja Wyższych Przełożonych Żeńskich Zgromadzeń Zakonnych, Konferencja Przełożonych Żeńskich Klasztorów Klauzurowych i Krajowa Konferencja Instytutów Świeckich.

Kościół dzisiaj robi wiele różnych rzeczy. Czy w tym wszystkim modlitwa jest najważniejsza? Wszak sam Jezus mówił swoim uczniom, że „zawsze powinni się modlić i nie ustawać" (Łk 18, 1). Jednak Alicja Lenczewska, współczesna mistyczka, zmarła w 2012 r. w Szczecinie, zapisała takie oto słowa, które usłyszała w duchowej rozmowie z Jezusem: „Oddanie Mi siebie to pójście na służbę i przyjmowanie wszystkiego z miłością i wdzięcznością w Imię Moje. To jest zadanie twojego każdego dnia. Wszystko inne jest drugorzędne. Nawet modlitwa". Właśnie! Prymatem Kościoła może być tylko sam Bóg, żywa, codzienna relacja z Jezusem. A zatem kiedy mówimy o tym, że modlitwa ma być na pierwszym miejscu, to w tym sensie, że bez modlitwy nie możemy mieć relacji z Bogiem. A „nieustanna" modlitwa (por. 1 Tes 5, 17) nie oznacza nieustannego recytowania modlitw, ale życie ze świadomością obecności Boga. „Przeto czy jecie, czy pijecie, czy cokolwiek innego czynicie, wszystko na chwałę Bożą czyńcie" (1 Kor 10, 31) – stwierdza św. Paweł.

W Liście apostolskim „Novo millennio ineunte", swoistym testamencie Jana Pawła II dla Kościoła na XXI w., papież nakreślił wizję chrześcijaństwa wyróżniającego się przede wszystkim sztuką modlitwy: „Uczyć się chrześcijańskiej modlitwy, przeżywać ją w pełni przede wszystkim w liturgii, bo ona jest szczytem i źródłem życia Kościoła, ale także w doświadczeniu osobistym – oto jest sekret naprawdę żywego chrześcijaństwa" (nr 32). Jan Paweł II zauważa, że „mimo rozległych procesów laicyzacji obserwujemy dziś w świecie powszechną potrzebę duchowości, która w znacznej mierze ujawnia się właśnie jako nowy głód modlitwy" (nr 33).

Bez modlitwy nie możemy mieć relacji z Bogiem.

Te słowa nie przestają być celną diagnozą także dzisiaj. Na modlitwie najczęściej prosimy Boga o potrzebne nam łaski, w czym wyraża się egzystencjalne doświadczenie, że ostatecznie człowiek nie jest panem swego życia i śmierci. Papież przypomina jednak o innych wymiarach modlitwy: dziękczynieniu, uwielbieniu, adoracji, kontemplacji, którym towarzyszy „żarliwość uczuć aż po prawdziwe «urzeczenie» serca" (nr 33).

Widzimy, że modlitwa, nie tylko liturgiczna, bywa dziś przedmiotem sporów w Kościele. Spieramy się o to, czym właściwie jest modlitwa, jakie jej formy są właściwe, a jakie nie, o co powinniśmy się modlić itd. Ciekawe, że duże emocje, pozytywne i negatywne, wzbudzają propozycje oparte na modlitwie różańcowej. Ci, których byśmy nie podejrzewali, że są zatroskani o katolicką ortodoksję, rozrywają niekiedy szaty, że taka czy inna modlitwa nie jest ortodoksyjna. Postulują błogosławienie par homoseksualnych w Kościele, ale nie lubią wielkich akcji modlitwy różańcowej. Można by powiedzieć, że tego rodzaju spory nie są budujące. Ale z drugiej strony świadczą one o tym, że modlitwa jest ważna. Bo *lex credendi, lex orandi* – czyli jak wierzymy, tak się modlimy, i na odwrót.

Jezuita Karl Rahner powiedział ponad pięćdziesiąt lat temu, że chrześcijanin przyszłości będzie mistykiem albo go w ogóle nie będzie. Nie chodziło mu bynajmniej o przysłowiowe chodzenie z głową w chmurach, ale o sytuację zlaicyzowanego społeczeństwa, w którym otoczenie nie pomaga wierzyć, a wręcz przeciwnie, zniechęca do wiary. W takiej sytuacji ostoi się ten, kto będzie miał osobiste i wspólnotowe doświadczenie obecności Boga. A takie doświadczenie jest niemożliwe bez modlitwy. Módlmy się zatem nieustannie. Odnajdujmy się przed Bogiem, bo na tym właśnie polega modlitwa. Jezus pytał, czy znajdzie wiarę na ziemi, gdy przyjdzie (por. Łk 18, 8). Można by to sparafrazować w pytaniu, czy znajdzie modlących się… Żyjmy tak, by znalazł!

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Niezależność łotewskiego prawosławia

Sobór Łotewskiego Kościoła Prawosławnego (ŁKP) na posiedzeniu 20 października w cerkwi Wszystkich Świętych w Rydze postanowił ogłosić autokefalię, czyli pełną niezależność. Za przyjęciem uchwały w tej sprawie głosowało 160 uczestników zebrania, a jedna osoba była przeciw. Obecna decyzja wiąże się ze zmianami, jakie parlament Łotwy wniósł do ustawy o Łotewskim Kościele Prawosławnym. W myśl tych zmian ŁKP ma działać niezależnie i samodzielnie; dotychczas był częścią Patriarchatu Moskiewskiego na prawach szerokiej autonomii./**wś**

Nagroda PE dla Ukrainy

Naród ukraiński, reprezentowany przez prezydenta, wybranych przywódców i społeczeństwo obywatelskie, został laureatem tegorocznej Nagrody im. Sacharowa, przyznawanej przez Parlament Europejski./**wś**

REKLAMA

fot. Robert Krawczyk/ fotokrawczyk.pl/Facebook

Przemijanie – dramat czy nadzieja?

Z o. **Leonem Knabitem** OSB rozmawia Radosław Molenda

Jak Ojciec, mając 92 lata, traktuje swoje przemijanie?

Jako coś zupełnie normalnego. Na świecie pewne rzeczy trwają, ale cała reszta z tego, co nas otacza, na ogół przemija. Mam tyle lat, ile mam, nie dziwię się więc, że większość życia i tego, co mnie spotyka, jest już za mną. Pozostaje mi przyjąć tę kolej rzeczy i się do niej dostosować.

Brzmi to nieco ponuro. Przemijanie jest bardziej dramatem czy nadzieją?

I tym, i tym? Dla człowieka niewierzącego w Boga i w życie wieczne przemijanie zawsze będzie dramatem, ponieważ niezależnie od tego, jak on swoje życie przeżywa, co mu się udało bądź nie, czego doświadczył, jakie ma aspiracje i cele, jak dobrze funkcjonuje – w praktyce widzi, że z czasem jest coraz gorzej i słabiej. A następnie śmierć i nic potem.

Co innego dla człowieka wierzącego. Dla niego jest wielka nadzieja, którą daje Jezus, mówiąc: „kto we Mnie wierzy, choćby umarł, żyć będzie" (J 11, 25). Dla tej nadziei i tego, co się nam objawi w przyszłości, warto przeżywać nasze życie doczesne nawet z jego utrapieniami. Jako 92-latek wspominam swoje życie, jego wiosnę i lato, obecnie mam jesień, a kiedyś nadejdzie zima, czyli śmierć. Jednak ona wszystkiego nie kończy. Dla człowieka wierzącego jest to tylko etap, po którym będzie nowa wiosna. A ta nigdy nie minie.

Jednak również dla wierzących perspektywa śmierci bywa trudna i bolesna.

Oczywiście, oderwanie duszy od ciała dla każdego jest pewnym dramatem. To są dwie cząstki jednej istoty, które dotąd zawsze były razem. Jednocześnie jednak wspomniana nadzieja, którą mamy w Jezusie Chrystusie, w którego niezbicie wierzymy, jest nieporównanie większa.

Podejście do przemijania i śmierci jest sprawdzianem naszej wiary?

Dlatego modlimy się, i słusznie, o wiarę, która jest łaską. Na szczęście mamy możliwość wierzenia mimo trudności; to dar dany nam już podczas chrztu świętego. I im silniejsza wiara, która prowadzi do zjednoczenia z Chrystusem, z tym większym przymrużeniem oka możemy patrzeć na doczesność. Było wspaniale, ale było. Teraz trzeba nastawić się na to, co przed nami, zwłaszcza kiedy „ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce człowieka nie zdołało pojąć, jak wielkie rzeczy Bóg przygotował tym, którzy Go miłują" (1 Kor 2, 9). Wystarczy popatrzeć na świętych, którzy szli na śmierć, mając przy tym wielką radość. Nie bali się w pełni żyć i tak samo nie bali się umierać, czekając na zjednoczenie z Chrystusem. Wszystko – jak wskazywał św. Paweł – uznając za rzeczy małej wartości, byleby pozyskać Chrystusa (por. Flp 3, 8). Jeśli jednak wiara jest słaba, wierzy się półgębkiem, trudniej jest także

> **Człowiek odchodzi w momencie dla niego najlepszym, bo Pan Bóg jest dobry.**

Leon Knabit OSB – ur. 26 grudnia 1929 r. w Bielsku Podlaskim, benedyktyn, w latach 2001–2002 przeor opactwa w Tyńcu, publicysta i autor książek. Jego blog został nagrodzony statuetką Blog Roku 2011 w kategorii „Profesjonalne". W 2009 r. został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

wierzyć, że tam, po drugiej stronie, będzie lepiej. A wtedy smutno jest porzucać doczesność, do której tak się przywiązaliśmy.

Po co jest przemijanie? Co w nim dobrego?

O to już trzeba pytać Pana Boga. Tak ten świat jest urządzony. Przemijanie z pewnością wiąże się z upływem czasu. Arystotelesowskie *tempus est numerus motus secundum prius et posterius* (czas jest miarą zmiany według tego, co „wcześniej" i „później") pozwala nam spojrzeć na nasze życie, jak przebiega, zastanowić się nad nim.

Czasem śmierć przychodzi z zaskoczenia, innym razem jest oczekiwana. Czy istnieje „właściwy" czas, aby odejść?

Jeszcze arcybiskup Karol Wojtyła mówił niejednokrotnie: „człowiek odchodzi w momencie dla niego najlepszym, bo Pan Bóg jest dobry". Warto podejmować tę refleksję. Wymyślamy sobie nasze życie, robimy plany, ale Pan Bóg wie lepiej, kiedy jest dobry dla nas czas, by odejść.

Przypomina mi się historia matki bł. ks. Jerzego Popiełuszki, która po stracie ukochanego syna powiedziała: „On nie był mój. Należał do Boga". Taka wielka wiara prostej kobiety. Wspominam także często historię tynieckiego furtiana, śp. o. Michała Bigosza OSB, który umieścił na furcie napis: „Nasz czas należy do Chrystusa". Św. Ignacy Loyola w Fundamencie swoich „Ćwiczeń duchownych" wyjaśnia, że „człowiek został stworzony, aby Boga wielbił, czcił i służył Mu – i dzięki temu zbawił duszę swoją. Inne rzeczy na ziemi są stworzone dla człowieka i po to, by mu pomagały w zmierzaniu do celu, dla którego został stworzony". Wierzący człowiek zdaje sobie sprawę z tego, że jest całkowicie zależny od Boga. Nie ubliża mu to, że jest Jego własnością, ponieważ wie, że Bóg go kocha. Podobnie w małżeństwie kochająca żona czy mąż nie krępują się ani nie wahają, by się dla siebie nawzajem poświęcać, oddawać swój czas, swoją suwerenność, umierać dla kochanej osoby. Czas naszego życia jest czasem danym nam przez Chrystusa, winien być czasem z Chrystusem i do Niego należy.

Pisze Ojciec także, że poniekąd sami jesteśmy czasem. Jeśli jesteśmy dobrymi ludźmi – będziemy dobrym czasem w życiu tych, którym towarzyszymy. I mimo przemijania tacy pozostaniemy w ich pamięci.

Potwierdza to osoba Jana Pawła II, który był wspaniałym czasem dla świata. Podobnie kiedy mieliśmy np. ukochaną babcię. Umarła, czas z nią się skończył, ale pozostał wspaniałym, danym nam elementem naszego życia, o którym nie chcemy zapomnieć.

Prymas Tysiąclecia mawiał, że czas to miłość. Zamiast martwić się własnym nieuchronnym przemijaniem, lepiej więc postarać się dobrze swój czas wykorzystywać?

Innego doczesnego życia niż to, które mamy, nie będzie. Dlatego warto przypomnieć sobie przypowieść o talentach i pytać siebie, jakim jestem czasem dla innych: współmałżonka, domowników, sąsiadów, w pracy… Czy mój czas się dłuży, czy biegnie? Jak go używam? Na wieczność „zarabiamy" sobie w doczesności, w oparciu o to, jak żyjemy. To od nas zależy, czy będziemy wprowadzać w życie innych jasność, radość i pokój. Czy po naszym odejściu ktoś powie: „jaki to był wspaniały czas, kiedyśmy przebywali razem!".

Jedna rzecz nie przeminie: miłość. Każdy z nas jest powołany do tego, by dziś kochał Jezusa i ludzi bardziej niż wczoraj.

A jeśli ktoś był złym człowiekiem?

Nie wiemy, co Bóg zrobi ze Stalinem, Hitlerem czy Putinem. Wiemy jednak, że Bóg chce ocalenia wszystkich ludzi. Dlatego my – choćby w naszej opinii – nikogo, nawet najgorszego zbrodniarza, nie możemy wsadzić do piekła. Bóg ma swoje metody i nawet w ostatnim momencie, kiedy już w agonii tracą świadomość, może do nich dotrzeć i wydusić z nich coś, co pozwoli im – po bardzo solidnym czyśćcu – na zbawienie.

Najlepszym wzorem dobrze na ziemi wykorzystanego czasu może być sam Jezus Chrystus.

Nie dziwi więc, że ludzie wierzący są zakochani w Bogu, że wierzą Mu, kiedy mówi o życiu wiecznym, i nie boją się śmierci, by się z Nim spotkać twarzą w twarz. Niemniej jednak to prawda, że przemijanie i śmierć pozostaną dla nas tajemnicą. „Umrzyj, to się dowiesz. A jeśli wrócisz z grobu, to opowiesz!" – czytamy w „Balladynie" Juliusza Słowackiego. Popatrzmy na naszą rzeczywistość, kiedy ataki na wiarę, na Kościół, na wszystko, co święte, wymagają bardziej radykalnego podejścia. Dziś – kiedy ludzie umierają na COVID, kiedy trwa wojna na Ukrainie – nie są czasy wiary na pół gwizdka, byle jakiego zaufania Bogu. Trudno nam to zrozumieć, ale Bóg naprawdę nad tym wszystkim panuje, wszystko ogarnia. Nasz czas do Niego należy i każda nasza chwila powinna być *ad maiorem Dei gloriam*.

Jeśli „czas ucieka, wieczność czeka" – warto nie tylko nie bać się przemijania, ale także nabrać mądrego dystansu wobec tego, co doczesne.

Z tym mamy pewne trudności. Są przykłady świętych, którzy tak kochali Boga, że tęskniąc za życiem wiecznym, nie mogli się doczekać śmierci. „Nie żyję w sobie, bo znam inną drogę – Pełnego życia, więc wołam w tęsknocie: Ja tym umieram, że umrzeć nie mogę" – pisała św. Teresa z Ávili. Ale to są duchowe wyżyny. Nie każdy z nas ma doświadczenia mistyczne. Pamiętajmy, że wraz z naszym przeminięciem ustają także m.in. nasze trudy, czasem cierpienie, nasze liczne obowiązki. Nie darmo mówimy o „wiecznym odpoczynku". Jedna rzecz jednak nie przeminie: miłość. I choć nie każdy z nas jest mistykiem, to każdy z nas jest powołany do tego, by dziś kochał Jezusa i ludzi bardziej niż wczoraj, a jutro – bardziej niż dziś. Potrzeba nam wiary Abrahama, do którego Bóg mówił: Wyjdź. Nie martw się o siebie. Ja cię będę prowadził!

Jak dobrze przeżywać przemijanie innych, których kochamy? Jak nie żałować zmarłych dzieci, mających życie dopiero przed sobą?

To tajemnica, którą zna tylko Bóg. Tak jak w przypadku naszego przemijania pozostaje nam uznać – jak wspomniana matka bł. ks. Jerzego – Jego plan w przemijaniu innych; wierząc bez żadnej wątpliwości, że Bóg ich kocha i chce dla nich jedynie dobra. On ich stworzył z miłości i do Niego należą.

Zawsze pozostaje gdybanie: a co byłoby, gdyby dziś żył prymas Wyszyński, Jan Paweł II, ks. Popiełuszko? Jak inaczej wyglądałby Kościół w Polsce i na świecie? Czy mielibyśmy w Polsce takie spory polityczne jak obecnie? Może by nie doszło do wojny na Ukrainie? Ale to wszystko wie tylko Bóg. To tak, jakby pytać garncarza, dlaczego ulepił takie, a nie inne naczynia. Ufamy mądrości Bożej, choć jej najczęściej nie rozumiemy. Maryja także wielu rzeczy nie rozumiała, ale zachowywała wszystko w swoim sercu. I przyszedł czas, kiedy – po wniebowzięciu – już wie wszystko, o co chodzi. Podobnie kiedyś dowiemy się i my. Jezu, ufam Tobie! – to ma głęboki sens.

Monika Odrobińska

Ostatnie pożegnania

Czy po przyjęciu wiatyku „nie wypada" dalej żyć? Czy ceremonii na cmentarzu może towarzyszyć ballada rockowa, a stypa może być radosna? Jak zmieniły się zwyczaje pogrzebowe?

Kiedyś o śmierci danej osoby dowiadywała się cała okolica – sąsiedzi przyklękali na widok księdza spieszącego z sakramentami, a przed domem wywieszano czarną chorągiew. Kondukt pogrzebowy szedł przez wieś lub część miasteczka. Noszono stroje żałobne. Obecnie czarna odzież to bardziej kwestia mody; mało który żałobnik nosi też czarną wstążeczkę.

– Niegdyś rozbudowane tradycje związane z pogrzebem dziś są w zaniku – mówi abp Józef Górzyński, członek Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów KEP. – Przyczyn tego jest wiele, głównej upatrywałbym w urbanizacji.

Miasta bez zmarłych

Z proponowanych w formule posoborowej trzech stacji składających się na pełen rytuał pogrzebowy – domu zmarłego, świątyni i cmentarza – zostały dwie. Ludzie często umierają dziś w szpitalach, odeszła więc możliwość żegnania zmarłego w domu. W niektórych krajach tradycję tę zastąpiło pożegnanie w domu pogrzebowym.

Z kolei konieczność dotarcia na położony na obrzeżach dużego miasta cmentarz spowodowała, że ceremonia organizowana jest najczęściej nie w kościele parafialnym, ale przycmentarnym. Całkiem zanikły także procesje między wspomnianymi stacjami, co z wydarzenia o charakterze publicznym uczyniło pogrzeb wydarzeniem zamkniętym. – W miastach, w których ludzie przecież codziennie umierają, brakuje znaków śmierci, przypominających o życiu, przemijaniu, sacrum – mówi hierarcha. – Socjologowie twierdzą, że pożegnaliśmy się z nimi bez żalu. Tym ważniejsze staje się dobre przeżycie dnia, w którym odwiedzamy groby naszych zmarłych, co pozostaje na szczęście powszechną praktyką.

W wiejskich parafiach usłyszymy jeszcze na niedzielnej Mszy świętej, kto w ostatnim tygodniu „odszedł do wieczności", w miastach to zanikająca praktyka. – Dla członków wiejskiej wspólnoty parafialnej pod nazwiskiem zmarłego kryje się znana osoba; miasta są pod tym względem anonimowe – tłumaczy abp Górzyński. – Dzieje się to ze szkodą dla zmarłego, który często chciałby być żegnany przez wspólnotę wiernych, a przez to, że pogrzeb odbywa się nie w parafii, ale w kościele przycmentarnym, sąsiedzi i współparafianie najczęściej są tej możliwości pozbawieni. I tak wśród parafian ginie ślad po wiernym.

Cmentarz jest miejscem ważnym w chrześcijaństwie od samego początku. – Na jego etapie katakumbowym wiele celebracji odbywało się właśnie przy grobach zmarłych i męczenników – mówi arcybiskup. – Kult zmarłych został przejęty z kultury rzymskiej, ale teologiczny aspekt pogrzebu ma kluczowe znaczenie dla naszej wiary. Męka, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa sprawiają, że i my w Nim umieramy, by także w Nim zmartwychwstać. Śmierć jest więc tylko elementem drogi do Boga, a pogrzeb tu na ziemi zmarłym wyprasza duchową pomoc, tym zaś, którzy zostają, niesie pociechę płynącą z nadziei na życie wieczne.

Pogrzeb z muzyką

Na wzór Chrystusa człowiek powinien być także pogrzebany. – Chrystus pochowany był w ciele; kremowanie zwłok jest w naszej kulturze stosunkowo nowym zjawiskiem, dopiero opracowywany jest uwzględniający je rytuał – mówi abp Józef. – Rytuał posoborowy zakładał żegnanie zwłok, w tym kontekście kremacja powinna następować po Mszy pogrzebowej.

Jeśli chodzi o oprawę celebracji pogrzebowej, rodzina ma wpływ na to, czy chce przyjmować kondolencje, czy na cmentarzu będzie słychać muzykę; a zdarza się coraz częściej, że są to utwory muzyki popularnej, nawet ballady rockowe. – Rytuał mówi jedynie o zachowaniu szacunku dla tradycji; interwencji wymaga tylko sytuacja, w której elementy wydarzenia wyraźnie stoją w sprzeczności z wiarą – mówi abp Górzyński. – Reszta zależy od wyczucia rodziny i woli zmarłego.

A co, jeśli zmarły życzył sobie nie stypy, ale radosnej konsolacji, podczas której wspominano by go np. na filmach rodzin-

nych? – Wolę zmarłego należy szanować, ale szacunku wymagają także uczucia osób bliskich – podkreśla Małgorzata Rowicka, psycholog Hospicjum Opatrzności Bożej w Wołominie. – Żaden z elementów uroczystości nie powinien gorszyć uczestników, którzy dodatkowo powinni być uprzedzeni o jej charakterze. Wówczas ci, którzy wolą w tym czasie pogrążyć się w zadumie, mają możliwość zrezygnowania z udziału w takim wydarzeniu.

Bliscy przy umieraniu

Obrzędy pogrzebowe trwały niegdyś kilka dni, rodzina czuwała przy ciele w domu; dziś chory bywa wywożony do szpitala, a jeśli tam umrze, ciało spoczywa w kostnicy, a czuwanie sprowadza się do modlitwy w czasie Mszy pogrzebowej. Wszystkim innym zajmują się zakłady pogrzebowe. – Kiedyś także powinnością dzieci i wnuków było utrzymywanie starszego pokolenia, dziś robi to państwo – mówi abp Górzyński. – Także do pogrzebu rodzina wynajmuje profesjonalistów, stając się jego uczestnikiem, a nie organizatorem.

Rytuał posoborowy zakładał żegnanie zwłok, w tym kontekście kremacja powinna następować po Mszy pogrzebowej.

fot. xbz

Ks. Dariusz Czupryński FDP, dyrektor wspomnianego hospicjum, przyznaje, że często wynika to z wygodnictwa. – Bywa, że ze strony rodziny zabraknie czasu i dyspozycyjności, wówczas nie zdąży pożegnać się z umierającym, nawet jeśli przebywają pod wspólnym dachem – mówi. – Ale w naszej placówce rodziny pacjentów często same proszą, by pomóc im pojednać się z chorym, by zechciał przyjąć wybaczenie i odszedł w pokoju serca.

Do szpitala chorzy wywożeni są nie tylko z powodu wygodnictwa rodziny, która w ten sposób ceduje na innych zajęcie się bliskim także po jego śmierci. Wiele rodzin robi to w nadziei na wyleczenie. – W naszym hospicjum, ale także w szpitalach, odchodzi się od uporczywej terapii – mówi Małgorzata Rowicka. – Rozumiem wolę walki rodziny o bliską osobę, nam jednak zależy przede wszystkim na tym, by umożliwić pacjentowi spokojne odejście.

Wśród rodzin są osoby, które chcą być przy odchodzeniu chorego i proszą o szybką informację, gdy dojdzie do agonii, ale bywa odwrotnie. – Niektórzy mówią „nie dam rady” i wolą zapamiętać bliską osobę taką, jaka była za życia. Obie te postawy należy uszanować, tym bardziej że pacjenci rzadko wyrażają swoją wolę co do obecności rodziny przy umieraniu. Ten moment będą do końca życia dźwigać ci, którzy przy nim będą, decyzję należy więc pozostawić właśnie im – twierdzi psycholog.

Należy odróżnić sakrament chorych od wiatyku, przyjmowanego w chwili zagrożenia życia.

Inaczej jest z decyzją o przyjmowaniu sakramentów. Rodzina może zwlekać z zaproszeniem duchownego, by chory nie czuł, że wywiera się na niego presję. – Należy przy tym odróżnić sakrament chorych, który w danej chorobie przyjmuje się raz, chyba że dojdzie do pogorszenia stanu zdrowia, od wiatyku, który jest pokarmem na życie wieczne przyjmowanym w chwili zagrożenia życia – mówi abp Józef Górzyński. – Kiedyś były celebrowane wspólnie, od jakiegoś czasu osobno, i słusznie. Nie można myśleć, że po przyjęciu wiatyku „nie wypada” dłużej żyć. Jeśli stan zdrowia się poprawi, należy się tylko cieszyć, a wiatyk przyjmować można tyle razy, ile wymaga tego sytuacja.

W Hospicjum Opatrzności Bożej, choć przebywają tam katolicy, osoby innych wyznań, ale i niewierzący, rzadko się zdarza, by ktoś odszedł bez sakramentów. – Chorym należy pokazać, że jesteśmy do ich dyspozycji cały czas, wówczas otworzą się także na sprawy duchowe – tłumaczy ks. Czupryński. – Przebywający z nimi na co dzień kapłan staje się częścią ich świata, dodatkowo nasz kapelan ma łaskę przeprowadzania ich na drugą stronę pojednanych – dodaje pani psycholog.

Intencja zamiast kwiatów

Często zastanawiamy się, jak postępować z osobami w żałobie lub rodzinami osób terminalnie chorych. – Zawsze dobrze jest zapytać wprost, czego potrzebują, i wyrazić gotowość wsparcia – radzi Małgorzata Rowicka. – Rodziny chorych nastawione są zadaniowo, do końca chcą działać. My mamy utwierdzać je w przekonaniu, że na danym etapie zrobiły, ile mogły. Na „gdybanie”, czy można było zapobiec śmierci, zapisując mamę do kolejnego lekarza, odpowiadamy, że na tym etapie choroby niewiele by to zmieniło, najprawdopodobniej tylko wydłużyłoby proces chorowania i odchodzenia.

Jak mówi Małgorzata Rowicka, rodziny, które długo zajmowały się chorym, często cierpią na zespół opiekuna. Są wyczerpane i potrzebują wsparcia, ale niezręcznie im jest o tym mówić, obawiają się „łatki”, że z nimi rozmawiać można tylko o jednym. – Dlatego zachęcajmy je do tego, unikajmy jednak sformułowań typu „będzie dobrze” – przestrzega. – Pod względem psychicznym ci ludzie są na etapie diagnozy choroby i jest im trudno. Pytajmy raczej: „czego ci potrzeba?”.

Podobnie o zdanie pytać należy dzieci, które chcemy zabrać na pogrzeb. – Dzieci powinny uczestniczyć w pogrzebie bliskiej osoby, ale trzeba je do tego przygotować: krok po kroku wyjaśnić kolejne części ceremonii, by niczym nie były zaskoczone. Mogą też mieć wpływ na jakiś element, np. wybór kwiatów do wiązanki, narysowanie laurki – to pomaga przejść proces żałoby. Jednak gdy mamy wątpliwości, czy dziecko powinno uczestniczyć w pogrzebie, zapytajmy, czy jest na to gotowe – radzi Małgorzata Rowicka.

Zdarza się, że sam zmarły wyraził przed śmiercią wolę, by zamiast kwiatów ofiarować Mszę świętą w jego intencji; czasem z taką prośbą występuje rodzina. – Msza święta w intencji zmarłego to piękna idea, ale nie powinna zastępować kwiatów – tłumaczy abp Józef Górzyński. – W takich momentach potrzebujemy znaków, a kwiaty, które po fazie pięknego rozkwitu obumierają, uświadamiają nam, że tak stało się ze zmarłym, ale też, że nas samych to czeka.

W SKRÓCIE

■ **Więźniowie na studiach.** Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II uroczyście uruchomił Centrum Studiów KUL przy Areszcie Śledczym w Lublinie. Umożliwi więźniom kształcenie na poziomie wyższym i przyswojenie istotnych wartości etycznych i humanistycznych. – To Centrum może być stawiane za wzór dla wszystkich jednostek penitencjarnych w całym świecie – podkreślił rektor KUL ks. prof. Mirosław Kalinowski. – Dla nas najważniejsze jest, by nie tracić czasu w miejscu, w którym się znaleźliśmy – zaznaczają osadzeni, nowi studenci Uniwersytetu.

■ **Święcenia w Ełku.** Uroczystość święceń biskupich biskupa nominata Dariusza Zalewskiego, dotychczasowego proboszcza parafii bł. Karoliny Kózkówny w Ełku, odbędzie się 29 października o godz. 11.00 w katedrze ełckiej św. Wojciecha Biskupa i Męczennika.

■ **Nauka o Biblii i rodzinie.** Klasyfikacja dyscyplin naukowych uprawianych na polskich uczelniach powiększy się o dwie nowe kategorie: biblistykę i nauki o rodzinie. Ich wyodrębnienie ma m.in. pomóc w rozwoju badań, poprawić integrację środowiska naukowego i współpracę z uznanymi ośrodkami na świecie. Minister edukacji podpisał w tej sprawie rozporządzenie.

■ **Dwa lata za życiem.** Na „doniosłe i pozytywne skutki" orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego ws. tzw. przesłanki eugenicznej zwrócili uwagę uczestnicy sympozjum „Polska konstytucja po stronie życia". Zorganizowała je w Warszawie Koalicja dla Życia i Rodziny. Wskazano, że werdykt Trybunału zapewnia „prawną ochronę życia dotąd dyskryminowanym przez polskie prawo chorym dzieciom poczętym". Jednocześnie zwrócono uwagę na konieczność „organizowania opieki nad dzieckiem i matką z problemową ciążą, wsparcia dla rodzin wychowujących niepełnosprawne dzieci".

■ **„Misyjni Superbohaterzy"** to animowany serial, składający się z czterech odcinków, przedstawiający historię świętych oraz poszczególnych Papieskich Dzieł Misyjnych, z którymi są związani. Realizowane przez braci Jana i Juliana Sobierajskich, ukazywać się będą co miesiąc w mediach społecznościowych Papieskich Dzieł Misyjnych.

fot. PAP/Marcin Obara

SPOTKANIE PREZYDENTÓW

Prezydent Republiki Macedonii Północnej Stewo Pendarowski przebywał z dwudniową wizytą w Warszawie. Z prezydentem Andrzejem Dudą rozmawiali na temat aktualnej sytuacji międzynarodowej w związku z wojną na Ukrainie, a także relacji dwustronnych. Macedonia Północna jest od 2,5 roku członkiem NATO. Po latach impasu Unia Europejska w lipcu rozpoczęła z nią negocjacje akcesyjne.

NIE MUSI BYĆ DROGO

„Żądamy od Komisji Europejskiej natychmiastowej likwidacji lub przynajmniej zawieszenia obciążającego portfele systemu ETS [podatek klimatyczny – przyp. red.]. Apelujemy o uznanie słusznych praw obywateli, a nie dysfunkcyjne hołdowanie idei ekologizmu, która wpływa na horrendalne ceny energii i powoduje ubożenie rodzin" – pod petycją Centrum Życia i Rodziny do przewodniczącej Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen można podpisać się na tanszypraddlarodzin.pl.

Jak wskazuje organizator akcji, „unijny parapodatek wyprowadza z polskiej gospodarki nawet 20 miliardów złotych rocznie! (…) w skali roku każda polska rodzina płaci 1200 zł, a rodziny wielodzietne nawet 1900 zł, nie licząc kosztów za emisję CO_2 w transporcie, które wynoszą dodatkowe ok. 1700 zł. Każdego miesiąca tracimy zatem ok. 300 zł z domowych oszczędności".

fot. mat. prás. Stowarzyszenia Obrońców Życia Człowieka

KOROWÓD ŚWIĘTYCH

W Poroninie i w Kościelisku górale przeszli w Korowodach Świętych. W tegorocznej edycji wydarzenia wzięło udział około 250 osób, z których blisko 50 to dorośli.

– Wskazujemy na różne postacie, na bogactwo katolicyzmu w osobach świętych i błogosławionych, często mało znanych, niedocenionych. Podczas tegorocznego korowodu jeden relikwiarz był zupełnie pusty. Mogli go nieść wszyscy, wszak każdy z nas ma szansę, by zostać świętym. To przecież nasze najważniejsze powołanie, które mamy wypełnić w swoim życiu – podkreśla ks. Sławomir Filipek, wikary z Poronina.

fot. arch. parafii św. Kazimierza Królewicza w Kościelisku

HRABINA I KUL

Z udziałem władz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, gości i mieszkańców diecezji, w katedrze św. Marcina i Mikołaja w Bydgoszczy, odbyły się uroczystości 90. rocznicy śmierci Anieli hrabiny Potulickiej.
Katolicka działaczka społeczna (1861–1932), zarządzając przez wiele lat rodzinnym majątkiem w Potulicach nieopodal Nakła nad Notecią, wspierała inicjatywy dobroczynne i oświatowe. Łączyła aktywność obywatelską z patriotyzmem, a inspirację dla jej działalności stanowiła żywa religijność. W 1925 r., na bazie niemal całego majątku, ustanowiła fundację wspierającą do dziś działalność KUL. Ponadto stworzyła poznański Zakład dla Nieuleczalnie Chorych, łożyła na Zakład Opiekuńczy i Żłobek św. Floriana w Bydgoszczy. Była donatorką wielu kościołów, kaplic, bibliotek, towarzystw kulturalnych i artystycznych, kół rękodzieła, kursów itd. Na krótko przed śmiercią swój pałac i ogród w Potulicach przekazała na rzecz Towarzystwa Chrystusowego dla Wychodźców.

fot. arch. KUL

ODNALEZIONY

fot. PAP/Marcin Gadomski

Na Cmentarzu Kocborowskim w Starogardzie Gdańskim odbyła się ekshumacja szczątków Zygmunta Michalskiego, który w 1939 r. jako piętnastolatek trafił do niemieckiego obozu koncentracyjnego. W różnych obozach spędził ponad pięć lat, w tym dwa lata w Mauthausen-Gusen, gdzie doczekał wyzwolenia. Zmarł po wojnie w szpitalu w Starogardzie Gdańskim. Przez ponad 50 lat miejsce jego pochówku nie było znane.

PAMIĄTKI Z PRZEMYTU

W nowo otwartej Izbie Pamięci Cła i Skarbowości w Gdańsku prezentowane są m.in. chwytaki do wyciągania worków z przemytem ze skrytek na statkach.

fot. PAP/Adam Warżawa

W SKRÓCIE

■ **Szkoła Szkole.** Podczas trwającej od 11 lat wojny domowej w Syrii odnotowano 4 tys. ataków na szkoły. W powrocie syryjskich dzieci do klas – odbudowanych ze zniszczeń i na nowo wyposażonych – pomagają polscy rówieśnicy, ich rodzice i nauczyciele. Wspierająca ich w tym Caritas Polska w programie Szkoła Szkole zamierza w tym roku zebrać na ten cel 300 tys. zł. Więcej: caritas.pl/szkola.

■ **„Małżeństwo – wybór czy dar?"** – wokół tego pytania toczyć się będzie II Międzynarodowy Kongres dla Małżeństw i Rodziny w Krakowie między 17 a 19 listopada. Jego organizatorami są Wydział Rodzin Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie oraz archidiecezja krakowska. Szczegóły: www.kongresrodzin.pl.

■ **Polskie unikaty.** W 2021 r. w Polsce znajdowało się siedemnaście miejsc umieszczonych na Liście światowego dziedzictwa UNESCO. Są to miejsca sakralne, kulturowe lub przyrodnicze o unikalnych w skali światowej wartościach. Wśród nich drewniane kościoły z Małopolski i cerkwie w regionie Karpat oraz m.in. Kalwaria Zebrzydowska czy niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady Auschwitz-Birkenau.

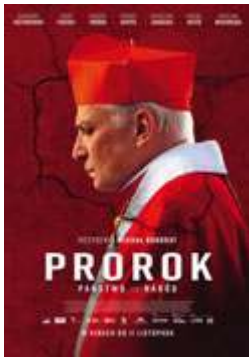

fot. mat. pras.

■ **„Prorok" w kinach.** Sensacyjny dramat historyczny o prymasie Stefanie Wyszyńskim w reżyserii Michała Kondrata „Prorok" wejdzie na ekrany kin 11 listopada. Opowieść dotyczy 14-letniego wycinka z 30-letniego okresu inwigilacji i represji wobec kardynała, ukazując usiłowania komunistów zniszczenia Kościoła w Polsce i ateizacji narodu.

■ **Cykliczny Marsz Niepodległości.** „Do uznania zgromadzenia za cykliczne nie ma kluczowego znaczenia forma przemarszu w poprzednich latach, istotny jest zaś cel zgromadzenia" – ocenił Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę Prokuratora Generalnego na nieprzyznanie Marszowi Niepodległości statusu cyklicznego.

Jacek Karnowski

Ostrzeżenie z Londynu

Liz Truss, była już premier Wielkiej Brytanii z ramienia Partii Konserwatywnej, pobiła krajowy rekord, pełniąc swój urząd przez zaledwie 45 dni. W dość przewidywalnym brytyjskim życiu publicznym tak błyskawiczny upadek jest ewenementem. Jest także sygnałem, który i my powinniśmy odczytać. Nadchodzą wyjątkowo trudne czasy. Co gorsza, nie wiadomo, kiedy się skończą.

Przypadek Liz Truss jest ostrzeżeniem przed doktrynerstwem w polityce ekonomicznej. Ta doświadczona posłanka, ulubienica partyjnych dołów, zwolenniczka wolnego rynku w stylu Margaret Thatcher, wygrała wybory w swojej partii, obiecując radykalne działania: obniżenie podatków, cięcie wydatków, a w efekcie, po okresie bólu, szybki wzrost gospodarczy. Jak przekonywała, to jedyny sposób, by wyrwać się z pułapki stagnacji i niskiego wzrostu, w której Wielka Brytania tkwi od około dwudziestu lat. Na papierze wszystko się zgadzało. Gdy jednak zapowiedziane zmiany zostały ogłoszone, ziemia w City of London zadrżała. W czasach potężnych zawirowań wizja choćby chwilowego deficytu przeraziła rynki finansowe, które odpowiedziały gwałtownym osłabieniem funta oraz spadkiem wartości funduszy, w tym także emerytalnych. Pani Truss musiała wyrzucić swojego kanclerza (ministra skarbu) oraz ogłosić odwrót od radykalnej polityki. Porzuciła, bo musiała, swój najważniejszy sztandar. Tym samym jej upadek stał się kwestią czasu.

Panią Truss zastąpił w fotelu premiera Rishi Sunak, pierwszy Brytyjczyk hinduskiego pochodzenia na tym stanowisku, który przestrzegał, że radykalne działania skończą się katastrofą. Sunak reprezentuje świat finansów i został niechętnie przyjęty przez prawe skrzydło partii, które obawia się, że torysi z jednej strony jeszcze bardziej upodobnią się do Partii Pracy, a z drugiej staną się zakładnikiem wielkiego kapitału. Próba powrotu Borisa Johnsona zakończyła się klapą. Rany związane z licznymi skandalami, w tym z imprezami w czasie ścisłego lockdownu, są jeszcze zbyt świeże. Nie ma też pewności, czy Johnson cokolwiek zrozumiał z niedawnej przeszłości. Ma on z pewnością charyzmę, umie nawiązać kontakt ze zwykłymi ludźmi, dobrze radzi sobie w kampaniach, ale jednocześnie jest w nim sporo z dziecka. Co zbuduje, to zaraz podminuje i zniszczy, ciągnąc w przepaść ludzi, którzy mu zaufali. Szkoda, bo Johnson był politykiem życzliwym Polsce, mocno antyrosyjskim oraz z całego serca wspierającym Ukrainę. Rishi Sunak utrzyma dotychczasową linię polityczną, ale czy włoży w nią swoje serce, tego nie wiemy. Na pewno trudno mu będzie zapewnić Partii Konserwatywnej kolejne zwycięstwo wyborcze; sondażowa przewaga labourzystów sięga dziś 30 proc., a torysom grozi najgorszy wynik od chwili uruchomienia sondaży wyborczych.

> **Wstrząsy gospodarcze, które politycznie zabiły premier Truss, docierają i do nas.**

Wstrząsy gospodarcze, które politycznie zabiły premier Truss, docierają i do nas. Oprocentowanie polskich obligacji sięga 9 proc., co oznacza, że coraz trudniej pożyczać nam pieniądze, a koszty obsługi długu gwałtownie rosną. W jeszcze gorszej sytuacji są bardziej niż my zadłużeni Węgrzy, którzy musieli podwyższyć stopy procentowe do poziomu 25 proc. Kapitał ucieka z krajów Europy Centralnej, szczególnie tych, które położone są blisko frontu, przez które płynie broń na Ukrainę i które mają, lub mogą mieć, kłopoty z unijnymi funduszami. Ten ostatni czynnik w przypadku Polski jest szczególnie dwuznaczny; nawet w obliczu rosyjskiej napaści na Ukrainę przywódcy Unii nie są w stanie zamknąć sporu o kwestię drugo-, a nawet trzeciorzędną z krajem, który niesie tak spektakularną pomoc swojemu sąsiadowi. Być może rację mają ci, którzy widzą w tym grę tych sił prorosyjskich wewnątrz Unii, nadal liczą na odnowienie bliskiej współpracy z Moskwą i dlatego chcą pognębić Polskę. A być może to po prostu ciąg dalszy wojny ideologicznej z konserwatywnym rządem, niechętnie patrzącym na budowę „federalnej" – czytaj: „scentralizowanej" – Europy. W każdym razie przed rządzącymi bardzo trudne decyzje. Pieniądz znów jest drogi, a rynki finansowe znów uważnie obserwują poziom deficytów w poszczególnych krajach.

Wojna zawsze kosztuje i niesie ze sobą potężne wstrząsy. Im dłuższa wojna, tym zmiany głębsze, bardziej systemowe. Ile potrwa obecny konflikt? Z jednej strony Ukraina stawia heroiczny opór i odnosi punktowe sukcesy, z drugiej Rosja nie przyjęła jeszcze do wiadomości swojej klęski i desperacko próbuje zatrzymać choć część zdobyczy. Może to potrwać bardzo długo, ale też może skończyć się bardzo szybko. Trzeba nie ustawać we wsparciu, rozumiejąc jednocześnie, że zwycięstwo nie będzie tanie.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci"

Modlitwą w oszczerstwa

Ks. Dominik Chmielewski, założyciel Wojowników Maryi, ustosunkował się do podnoszonych przeciw niemu zarzutów, jakoby tworzył nową sektę, demonizował rzeczywistość, uprawiał „teologię lęku" i wywoływał „zamęt wśród wiernych", o czym donoszą niektóre media. Jego dwudziestostronicowa odpowiedź jest bogata w teologiczne argumenty, pełna pokory wobec Tradycji i Magisterium Kościoła, zawiera także otwartość na dialog.

Centrum Życia i Rodziny na stronie DuchaNieGas.pl apeluje o modlitewne wsparcie duchownego. „Zachęcamy szczególnie, z racji października, by była to «dziesiątka» Różańca świętego. Każdy list zostanie wydrukowany i wręczony ks. Dominikowi jako dowód wdzięczności za jego duszpasterski trud i duchową pomoc" – piszą organizatorzy akcji.

Pomoc bez nadużyć

W odpowiedzi na nadużycia ze strony niektórych uchodźców Polska przyjęła pierwszą na świecie ustawę, która rozwiąże ten problem. Przewiduje ona m.in., że osoby, które wciąż mieszkają w miejscach zbiorowego zakwaterowania – to jest ok. 80 tys. osób z miliona – rozpoczną partycypację w kosztach utrzymania. Połowa uchodźców podjęła już legalną pracę w Polsce.

Żydzi z Opatowa

Na cmentarzu żydowskim w Opatowie odbyły się uroczystości upamiętnienia 80. rocznicy deportacji opatowskich Żydów do niemieckiego obozu zagłady w Treblince.

fot. PAP/Piotr Polak

fot. PAP/EPA/Sergey Kozlov

KOŚCIÓŁ POMAGA

– Odpowiedzią na stosowaną wobec Kościoła pedagogikę wstydu są twarde dane, a one wskazują, że 80 proc. pomocy, jaka dociera na Ukrainę, pochodzi z parafii i organizacji kościelnych – mówił ks. prof. Waldemar Cisło w trakcie konferencji „Wyzwania praktycznej pomocy uchodźcom (materialne, psychologiczne, duchowe)", zorganizowanej przez Polskie Forum Chrześcijańskie. – Musimy zacząć mówić o tym, co robimy. Fałszywa skromność nie służy naszej wiarygodności, a ludzie chcą widzieć, co zostało zrobione z pieniędzy, które przekazali; chcą być dumni z pomocy, w której biorą udział – wyjaśnił wykładowca UKSW.

Zaapelował też o to, by podejmując wsparcie wobec potrzebujących, unikać politykowania. – Mieliśmy z tym do czynienia np. na granicy polsko-białoruskiej. Bądźmy ostrożni. Organizacje pomocowe nie są od uprawiania polityki – wyjaśnił. Zastrzegł, że nie wyklucza dyskusji o tym, jak skutecznie wspierać potrzebujących. I sam postawił pytanie: „czy naszym zadaniem jest dać zarobić mafiom przemytniczym, które za miejsce w pontonie żądają kwot liczonych w tysiącach dolarów?".

Ks. Cisło obecną sytuację nazwał „tykającą bombą". Wskazał, że obok wojny na Ukrainie mamy suszę w Afryce. – Na pewno będzie fala uchodźcza. Co zrobi Sudańczyk, który do wyboru ma albo umrzeć z głodu w swoim kraju, albo uciekać do Europy, by ratować siebie i swoje dzieci? Musimy to zrozumieć – zauważył. W jego ocenie wojna na Ukrainie wciąż może eskalować. – Trzeba liczyć się z tym, że liczba 7 mln wzrośnie do 20. Przed nami naprawdę wiele wyzwań – mówił. Wyjaśnił, że „wobec różnych problemów poszczególne organizacje będą prezentowały inne poglądy". Zachęcał jednak do rozmowy i wymiany doświadczeń, co będzie z korzyścią zwłaszcza dla potrzebujących. i

Wsparcie zastępczych

Prezydent Andrzej Duda podpisał nowelizację obowiązującej od 2012 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, przygotowaną przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Zasadnicza zmiana dotyczy wzrostu wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych i osób prowadzących rodzinne domy dziecka z kwoty nie niższej niż 2,1 tys. zł do kwoty nie niższej niż 4,1 tys. zł miesięcznie. Dla rodzin pełniących funkcję pogotowia rodzinnego – z kwoty nie niższej niż 2,8 tys. zł do kwoty nie niższej niż 5 tys. zł. Wynagrodzenia będą waloryzowane według wskaźnika inflacji.

Nowe domy dziecka będą mogły powstawać tylko w sytuacjach wyjątkowych, za zgodą wojewody i po zasięgnięciu opinii Rzecznika Praw Dziecka. Prowadzony będzie centralny rejestr pieczy zastępczej, co ułatwi pracę sądom rodzinnym, a także organizatorom rodzinnej pieczy zastępczej. Nowością jest też, że starostowie, poza wyznaczonym limitem, nie będą mogli odmawiać przyjmowania dzieci spoza swojego powiatu do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. Wprowadzono również istotne zmiany w zakresie prawa do urlopu ojcowskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego oraz rodzicielskiego przysługujących pracownikowi, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie przysposobienia dziecka. Uprawnienia te wydłużono do ukończenia przez dziecko czternastego roku życia (dotąd był to siódmy rok życia).

W kwestii pomocy pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej zrezygnowano z kryterium dochodowego w wysokości 1200 zł, które często wstrzymywało decyzję o podjęciu pierwszej pracy. i

Z bólem i poczuciem dotkliwej straty
przyjąłem wiadomość o śmierci

śp.

ANDRZEJA MYCA

uczestnika opozycji demokratycznej,
człowieka Solidarności,
inicjatora jednego z pierwszych strajków
Sierpnia 1980 na Dolnym Śląsku,
współtwórcy i członka Rady Solidarności Walczącej,
więźnia sumienia,
wybitnego biologa i immunologa,
profesora uniwersytetów polskich i amerykańskich.

Rodzinę i Bliskich Zmarłego
proszę o przyjęcie
najszczerszych wyrazów współczucia.

Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów

fot. arch. prywatne

Jak dobrze przeżyć żałobę?

Z ks. **Wojciechem Szychowskim**, psychologiem i psychoterapeutą pracującym z osobami po stracie bliskich, rozmawia Irena Świerdzewska

Dzisiejszy świat neguje istnienie życia wiecznego i trywializuje śmierć. Czy podobnie udaje się usunąć ze świadomości ludzi żałobę po stracie bliskich?

Klasyczna żałoba to naturalny proces po stracie osoby, z którą byliśmy w bliskiej relacji, z którą łączyła nas więź emocjonalna, duchowa czy jakiś rodzaj zależności. Zwykle żałobę odnosimy do śmierci fizycznej, ale taki stan ma też miejsce, kiedy np. ktoś nas opuszcza; żyjemy w małżeństwie, a druga strona decyduje się na odejście.

Już definicja żałoby zakłada życie w poczuciu straty. Jednak często dzieje się inaczej. Niektórzy przyjmują postawę racjonalizowania żałoby, niekonfrontowania się ze stratą. Nie przeżyjemy żałoby, jeśli będziemy „wypychać" ją ze swojego życia, a ten czas zamieniać na śmiech i zabawę. Nie jest dobrym rozwiązaniem udawanie, że nic się nie stało, że bliska osoba, która chorowała, „odeszła i już nic ją nie boli". Ci, którzy zostali, odczuwają ból. Coraz częściej w gabinecie spotykam się z osobami, które po kilku czy kilkunastu latach od straty bliskiej osoby borykają się z różnymi trudnościami, bo nie przeżyły żałoby.

Co się dzieje, jeśli żałoba nie była dobrze przeżyta?

Mechanizmy i strategie obrony psychologicznej są bardzo różne, zależą między innymi od struktury osobowości czy charakteru danej osoby. Bardzo często jest tak, że jeżeli strata jest bardzo dotkliwa, a nie konfrontujemy jej z doświadczeniem żałoby, to może spowodować zaburzenia somatyczne i psychosomatyczne w organizmie. Obok chorób może wystąpić lęk: „Jak sobie poradzę? Jak będę żyć bez tego człowieka?". Nawet po wielu latach mogą pojawić się zachowania kompulsywne, stany depresyjne, których nie łączymy z doświadczeniem straty. Przychodzą do mnie do gabinetu osoby przygnębione, smutne. Kiedy pytam, czy coś drastycznego wydarzyło się w ich życiu, odpowiadają, że nic. Nie wiążą swojego stanu z odejściem małżonka przed czterema laty. Oceniają, że nie przeżyły szczególnie śmierci męża, z którym były czterdzieści lat, bo mąż był alkoholikiem. Strata współmałżonka jest najbardziej intensywnym doświadczeniem w życiu małżeńskim, nawet jeśli relacje na jakimś etapie życia nie układały się najlepiej.

Czy inaczej przeżywa się śmierć dziecka poczętego niż bliskiej osoby żyjącej obok?

Ks. Wojciech Szychowski – rekolekcjonista, psycholog i psychoterapeuta, wikariusz w parafii św. Anny w Piasecznie w archidiecezji warszawskiej, autor książki „Pożegnanie nieprzywitanych".

Odmienność polega na tym, że w społeczeństwie utrata dziecka poczętego nie jest uznawana za istotne wydarzenie w życiu kobiety. Dopóki sami nie doświadczymy, czym jest wyczekiwanie, może być trudno to zrozumieć. Użyję metafory: pomyślmy, co byśmy czuli, gdybyśmy szykując się do ślubu, czekając na narzeczonego, który za godzinę ma przyjechać pociągiem, otrzymali wiadomość o katastrofie kolejowej. Podobnie jest z poziomem odczuwania osoby, która utraciła dziecko. Radość wiązała się z oczekiwaniem, planowaniem: „Jesteś już w moim życiu, jesteśmy razem", a potem wszystko zostaje odebrane.

Żałoba ma swoje etapy. Jak przebiegają?

Pierwszy etap to zaprzeczenie, że bliska nam osoba odeszła. Jest bardzo potrzebny, bo pomaga nam odnaleźć się w ogromnym stresie, jaki przeżywamy, i uniknąć ekstremalnych wyborów, jak targnięcie się na swoje życie. Kiedy uświadomimy sobie stratę bliskiej osoby, wtedy mogą pojawiać się płacz, złość, czasem nawet przerażenie. Jak sobie z tym poradzić? Przede wszystkim nie być samemu w pierwsze dni po stracie. Nawet w płaczu i smutku ważne jest, by ktoś był obok. Bez czyjejś obecności emocje są jeszcze bardziej dojmujące.

Trzeba podkreślić, że czasem dochodzi do „zapętlenia"; szczególnie etap smutku staje się dojmujący, z dnia na dzień coraz bardziej intensywny. Mamy wówczas do czynienia z objawem klinicznym i warto skorzystać z pomocy specjalisty.

Jak więc dobrze przeżyć czas po stracie?

Przeżywanie żałoby zintegrowane jest niejako z naturalnym cyklem funkcjonowania człowieka, począwszy od samego przygotowania pogrzebu. Jest to bardzo intensywny okres, w którym jednocześnie doświadczamy, że bliska nam osoba odeszła. Żegnamy kogoś, kto jest dla nas ważny, informując bliskich i znajomych, którzy przyjadą na pogrzeb. Same uroczystości pogrzebowe także są pożegnaniem. Potem spotkanie rodzinne przy stole, bycie w gronie osób, które znały osobę zmarłą, to też przeżywanie przez nas faktu, że kogoś już nie ma.

Największym problemem jest przeżywanie straty bliskiej osoby w samotności.

Dzisiaj wiele elementów przeżywania żałoby już nie istnieje, jak noszenie zewnętrznych oznak, ciemnego stroju, przyszywanie do kołnierza czy rękawa płaszcza czarnej tasiemki. Pamiętam z czasów dzieciństwa, że jeśli na ulicy spotykało się osobę ubraną „na czarno", to wskazywało niemal jednoznacznie na osobę w żałobie. Z szacunku nie pozwalano sobie na pewne rodzaje żartów w towarzystwie takiej osoby. Nie uczestniczyła ona w imprezach, tańcach. Zewnętrzne znaki były bardzo ważne, a dziś straciły na znaczeniu. Kolor czarny niekoniecznie oznacza żałobę, ale panującą modę czy styl danej subkultury.

Nie przeżyjemy żałoby, jeśli będziemy „wypychać" ją ze swojego życia. Nie jest dobrym rozwiązaniem udawanie, że nic się nie stało.

Uważam, że największym problemem jest przeżywanie żałoby w samotności. Ten, kto traci bliską osobę, zostaje opuszczony także przez znajomych, dlatego że oni nie wiedzą, jak mu towarzyszyć: „Straciła syna, nie będę do niej chodzić, bo o czym mam z nią rozmawiać?". „Tak trudno patrzy się na ten jej smutek, ja chcę cieszyć się życiem" – to nie tylko bezradność, ale też pobudki egoistyczne. Dawniej społeczna akceptacja smutku – komuś smutno, bo stracił bliską osobę – była o wiele większa niż dziś.

Co jest zatem istotne w towarzyszeniu osobom po stracie?

Ważne, by nie „tabuizować". „Jak tylko wspomnę o jej zmarłym mężu, to ona płacze". To cóż, że się rozpłacze? Podamy chusteczkę i pobędziemy z nią, pokazując, że doświadczamy jej smutku, rozumiemy, jak ważny był dla niej mąż. Nie doradzamy, by nie płakała. Trudno jest o takie postawy, bo nikt nas tego nie uczył. Nie chodzi o to, żeby roztaczać nad kimś opiekę, to strata czasu, wokół toczy się życie. Im bardziej normalnie będziemy traktować osobę po stracie, tym szybciej ona siebie zacznie tak traktować. Nie udajemy, że nic się nie stało, ani nie stwarzamy specjalnej atmosfery. W zwykłych rozmowach pytamy: „Co ugotowałaś na obiad, jak tam wnuki?", czy proponujemy spacer. Nie zrażamy się, że danego dnia nie odpowie na zaproszenie, może kolejnego będzie w lepszej formie.

Kiedy Ksiądz uznaje, że skończyła się żałoba?

Jest to kwestia bardziej wysycenia się poszczególnych etapów i przeżywanych emocji aniżeli zamknięcia w określonym czasie. Sygnałem końca żałoby jest zmiana nastawienia do straty bliskiej osoby. Wspomnienia nie wywołują łez, możemy swobodnie o nich rozmawiać, nie żyjemy stratą każdego dnia, ale wspominamy naszą bliską osobę w czasie uroczystości rodzinnych czy Wszystkich Świętych. Dalej będzie otwartość na nowe znajomości czy na kolejne dziecko.

Czy chrześcijanin może się smucić, skoro istnieje życie wieczne?

Uważam, że trzeba być szczerym. Nie myśleć: „Ponieważ jestem osobą wierzącą, to nie mogę się smucić". Czasem sobie zarzucamy: „Ponieważ wierzę w życie wieczne, w zmartwychwstanie, dlaczego się smucę i płaczę?". Tęsknota za bliską osobą, której nie ma obok nas, związana jest ze smutkiem. Taka jest natura tęsknoty. Owszem, bliska osoba czeka na nas w niebie, ale tu jej nie ma. Śmierć bliskiej osoby sprawia, że zostaję sam, niejako w „ogołoceniu".

Wszystko, co przeżywamy, warto odnosić do Pana Boga, w sensie oddawania Mu, zawierzania; to też jest dialog z Bogiem. Gdy tęsknimy i jesteśmy w bliskiej relacji z Panem Bogiem, będziemy mogli odczytać wydarzenia z naszego życia, przez które On do nas mówi.

Czy okres żałoby zbliża do Boga czy od Niego oddala?

Nie ma reguły. Czasem strata bliskiej osoby zbliża do Boga, a czasem człowieka od Boga oddala. Są w przeżywaniu żałoby takie momenty, gdy ktoś żyje w złości na Pana Boga, że zabrał mu bliską osobę. Niektórzy mówią: „Nie wolno złościć się na Boga, bo to grzech i bluźnierstwo". Ja mówię: „Jeśli tak czujesz, nie trzymaj tego w sobie, idź i opowiedz o tym Bogu". Ci, którzy żyli daleko od Boga, mają czasem obiekcje: „Wcześniej do kościoła nie przychodziłem, dopiero kiedy zmarła mama, to nie fair". Inni komentują: „Jak trwoga, to do Boga". Podkreślam wtedy: „Bardzo dobrze, że przyszedłeś. Być może to doświadczenie utraty bliskiej osoby jest po to, by cię przybliżyć do Boga. On czeka na ciebie, jak kochający Ojciec, który jest w stanie przyjąć każde dziecko z jego emocjami, potrzebami". Często żałoba jest okazją do nawrócenia, konfrontacją z tym, że odszedł ktoś, kto może był dla mnie bożkiem. Trzeba zmierzyć się z tym doświadczeniem i przyjść do prawdziwego Boga.

Polska dusza

ks. Łukasz Piotrowski

Tomik poezji początkującego autora wileński drukarz wydał w nakładzie tylko pięciuset egzemplarzy. Szybko trzeba było robić dodruki. Publikacja okazała się przełomowa, wyznaczyła nowy kierunek w polskiej kulturze.

Mowa o „Balladach i romansach" Adama Mickiewicza, których wydanie w 1822 r. uważa się za początek romantyzmu w Polsce – nurtu, który wywarł potężny wpływ na cały XIX w.

Był to burzliwy czas. Minęło kilkadziesiąt lat od wymazania I Rzeczypospolitej z map świata. Zniewolony naród, który dodatkowo zdążył już doświadczyć rozczarowania płonnymi obietnicami odzyskania wolności, składanymi przez cesarza Francuzów, zaczął godzić się z myślą, że o byt państwowy przyjdzie jeszcze powalczyć i pocierpieć. Elity intelektualne końca XVIII w., niosące pamięć o oświeceniowym projekcie uratowania kraju, odchodziły w przeszłość. Wiara w rozum i klasyczny porządek świata ustępowała przekonaniu o dominacji sił ponadnaturalnych, czyli ducha i uczuć.

Choć pokolenie tzw. starych nieprzychylnie oceniło tomik Mickiewicza, wielu zwykłych odbiorców poczuło, że ktoś wpisał się wreszcie w ich sposób myślenia o świecie. Mickiewicz przetarł szlaki dla nowego nurtu w kulturze. Nie tylko w ojczyźnie ballady były oznaką nadejścia nowej epoki – stało się tak również w Anglii czy Niemczech.

Czas przełomu

Urodzony w 1798 r. w prowincjonalnym Nowogródku „Litwin z puszczy", jak złośliwie określali go niektórzy krytycy oświeceniowi, Adam Mickiewicz był twarzą tego przełomowego czasu, a później twórcą, który naznaczył swoim geniuszem całą epokę romantyzmu. Już dwa lata przed wydaniem „Ballad i romansów", w 1820 r. w „Odzie do młodości", zaczął zdradzać zainteresowanie romantycznymi wątkami, choć wtedy nadał swojemu utworowi charakter klasycystyczny, właściwy dla poprzedniej epoki. Ukazanie się „Ballad i romansów" dwa lata później nie pozostawiało już żadnych wątpliwości, że przyszło nowe.

Krytycy literaccy ze starej oświeceniowej szkoły okazali zdziwienie i oburzenie tym, co zobaczyli. Młody, nieznany szerzej poeta z Litwy rzucił wyzwanie poprzedniej epoce. Nikt tak nie pisał, jak zrobił to Mickiewicz. Wcześniej do szczytnego miana poezji mogły aspirować utwory, które opisywały rzeczywistość w sposób uporządkowany, za pomocą znanych i cenionych środków stylistycznych, w sposób stosowny, czyli właściwy dla znanej już od antyku zasady *decorum*. A tu takie zaskoczenie. „Ballady i romanse" to poezja, w której sztuka schodzi z piedestału wysokiej historii i pozostawia w dali pomnikowe postaci. Zaczyna gościć w otoczeniu zwyczajnych miejsc. Jezioro Świteź, Płużyny, Ruta, góra Żarnowa to miejsca znane ludowi zamieszkującemu tereny gdzieś między Nowogródkiem a Kownem. W tych zwykłych przestrzeniach zwykli ludzie doświadczają „dziwów" – spotkań z nimfami, duchami zmarłych tragicznie dziewczyn czy zbójcami grasującymi po traktach wijących się przez bezkresne puszcze. Realność świata miesza się z magią zaświatów.

Romantyzm uczył, że każdy człowiek nosi w sobie cały dramat wewnętrznych sprzeczności.

Lud w centrum

W sytuacji, w której brakowało państwa, a kultura narodowa pozostawała pod ciągłą – mniejszą lub większą – pre-

Artur Grottger, „Pożegnanie powstańca"

fot. Muzeum Narodowe w Krakowie

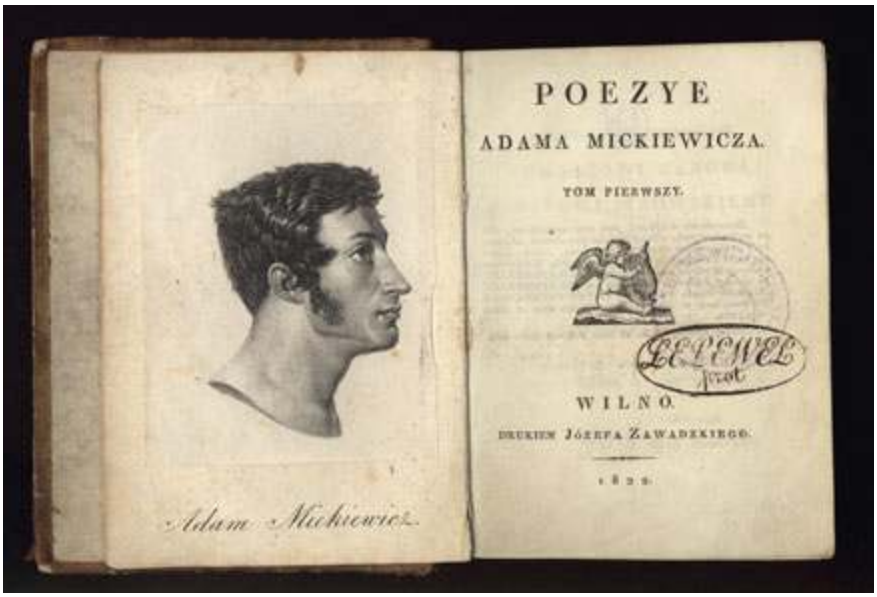

fot. Polona

Pierwsze wydanie „Ballad i romansów"

ską zaborców, zejście do ludu stawało się receptą na przechowanie polskości i jej twórcze rozwijanie. Mickiewicz jako pierwszy przesunął granicę. W centrum świata „Ballad i romansów" stoi kultura ludu. Pełna cudowności, zanurzonej w nurcie codzienności. Mickiewicz chciał, aby ten lud dostał głos i pokazał, w jaki sposób okiełznać niezwykłość i złożoność rzeczywistości.

Programowym dla takiego spojrzenia utworem jest ballada „Romantyczność". Na rynku miasteczka Karusia mówi do ukochanego Jasia, który już od dwóch lat spoczywa w ciemnym grobie. W balladzie padają słowa, które stanowią o romantycznym credo autora „Ballad i romansów": „Martwe znasz prawdy, nieznane dla ludu, Widzisz świat w proszku, w każdej gwiazd iskierce; Nie znasz prawd żywych, nie obaczysz cudu! Miej serce i patrzaj w serce!". W ten sposób Mickiewicz rozprawił się z oświeceniowym kultem rozumu i jego wizją świata, pokazując, że uporządkowana i wygładzona rzeczywistość jest tak naprawdę pewną iluzją. Prawdziwy świat to ten pełen sprzeczności, głębokich uczuć, niezwykłej cudowności. Świat, który jest żywiołem. I lepiej pasuje do niego wyobraźnia niż suchy rozum.

Gorączka romantyczna

W tym całym otoczeniu litewskich pejzaży i ludowej cudowności nie chodzi o żaden tani sentymentalizm. Adam Mickiewicz dzięki temu, co nowe w balladach, próbuje uzasadnić znaczenie jednostki, która jest twórcza i której nie da się zamknąć w karbach ciasnego racjonalizmu. Profesor Maria Janion zauważyła, że romantyzm pokazał po raz pierwszy „wewnętrzny teatr jednostki". Człowiek pojawia się jako jednostka – indywiduum. Romantyzm pokazał, że każdy człowiek nosi w sobie cały dramat wewnętrznych sprzeczności. Człowiek romantyczny był rozdwojony. Jest tym, który z jednej strony gra, i tym, który z drugiej strony patrzy. Ponadto od czasu, kiedy zwykła Karusia mogła stać się bohaterem literackim, każdy mógł stać się bohaterem ważnej historii.

Od upadku powstania listopadowego Karusia nie płacze już za Jasiem, ale płacze za Polską, która pozostaje zniewolona.

Romantyczny sposób widzenia świata i człowieka widoczny w „Balladach i romansach" w dużej mierze miał charakter rewolucyjny. Chodzi o rewolucyjność w rozumieniu wielu podstawowych spraw. Ludowość i demokratyzm sztuki, znaczenie uczuć, rola młodości, tajemniczość i nieokreśloność świata – to można odczytać z utworów Mickiewicza wydanych w 1822 r. Z czasem ta wizja świata zaczyna ewoluować. Rozwinięta twórczo przez samego Mickiewicza, także Słowackiego, Krasińskiego czy Goszczyńskiego i innych, dała impuls do działania pokoleniom twórców. Ale też stanowiła źródło symboliki, która towarzyszyła Polakom w czasie niewoli.

Pierwsze lata romantyzmu zamyka wybuch powstania listopadowego. W 1830 r. Polacy zerwali się do walki o niepodległość. W późniejszych latach Mickiewicz napisze „Dziady cz. III" (wyd. 1832) i „Pana Tadeusza" (wyd. 1834), Słowacki „Kordiana" (wyd. 1834), Krasiński „Nie-boską komedię" (wyd. 1835) czy „Irydiona" (wyd. 1836). Wszystkie te utwory – pomniki literatury polskiej i arcydzieła romantyzmu – łączy to, że w różny sposób stają się głosem wokół sprawy odzyskania niepodległości. Od tej chwili w polskim romantyzmie zaczyna się spór o to, w jaki sposób przeprowadzić czyn, który miałby doprowadzić do odrodzenia Polski. Rewolucyjność „Ballad i romansów" – utworów pokazujących człowieka i świat w inny sposób – zostaje uzupełniona, a w niektórych przypadkach zastąpiona całkowicie problematyką rewolucyjności polityczno-społecznej. Można rzec, Karusia nie płacze już za Jasiem, ale płacze za Polską, która pozostaje zniewolona.

Romantyczny listopad

Dlaczego listopad to „romantyczny" miesiąc? Na początku tego miesiąca w Kościele katolickim wspominamy, oprócz wszystkich świętych, również wiernych zmarłych. W „Dziadach cz. II" Mickiewicz pokazał obrzęd przywoływania zmarłych i troskę o nich, jaką potrafili okazać uczestnicy tego ludowego obrzędu. Nie mamy już może swojskich guślarzy. Jednak jako naród w dość gremialny sposób odwiedzamy naszych bliskich zmarłych. Pod koniec listopada zaś po raz kolejny usłyszymy o rocznicy wybuchu powstania listopadowego, które stanowi punkt zwrotny w rozwoju epoki romantyzmu. W tym zrywie narodowowyzwoleńczym w dużej mierze wzięli udział młodzi zwolennicy idei romantycznych. A w środku miesiąca pójdziemy na place i ulice miast świętować 11 listopada – odzyskanie niepodległości, której odzyskiwanie na dobre rozpoczęło się w utworach Mickiewicza, Słowackiego czy Krasińskiego.

„Za wolność naszą i waszą" – hasło, którego autorstwo przypisuje się Joachimowi Lelewelowi – oddaje charakter myśli, z jakimi polski romantyzm pozostał po klęsce powstania, jako prąd w kulturze, stając się wehikułem polskości, budowniczym zbiorowej wyobraźni polskiej XIX w.

Po dwustu latach

W ogłoszonym przez sejm Roku Romantyzmu Polskiego warto zauważyć, że „Ballady i romanse" pojawiły się w czasach burzliwych, czasach przesilenia. Wpisując się w nastroje ludzi i trendy kulturowe w Europie, otworzyły drogę nowemu spojrzeniu na świat. Czy i dziś okoliczności historyczne i społeczne nie wskazują na to, że żyjemy w czasach przełomu? W jakim więc kierunku pójdzie współczesna kultura i kto go wyznaczy?

Marek Jurek

Po pierwsze szacunek

Korzeń kryzysu naszego życia publicznego to brak szacunku. Gdy wybierano na drugą kadencję prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego, prof. Jadwiga Staniszkis powiedziała, że Polacy chcą mieć władzę, której nie będą musieli szanować. Mocny sąd wybitnej socjolog wydaje się bardzo celnym wskazaniem prawdy o wiele szerszej. Nie chodzi tylko o władzę – mamy problem z szanowaniem naszego państwa, naszej (tej najbardziej naszej, naszych pokoleń) historii, siebie nawzajem.

Oczywiście, przeciwko powinności szacunku można od razu wysunąć dwa zastrzeżenia. Pierwsze to nierówność. Szacunek nie jest relacją symetryczną: „grzeczność wszystkim się należy, lecz każdemu inna". Choć bowiem szacunek elementarny, dla godności ludzkiej, należny jest każdemu człowiekowi, szacunek szczególny, należny poszczególnym osobom czy stanom, zawsze bierze pod uwagę zasługę, wiek czy stan właśnie. Ta elementarna nierówność, chroniona przez czwarte przykazanie Dekalogu, stanowi podstawę naszej wiary i cywilizacji.

Drugie zastrzeżenie to „liberalizm". Brak agresji uchodzi za brak jednoznaczności, czasami wręcz zaangażowania. Tymczasem agresja jest tylko pozorem tych wartości, które w rzeczywistości przejawiają się w konsekwencji, w stałości i wytrwałości. Polityczna agresja sama w sobie jest formą zarówno liberalnej samowoli, jak również jednej z naszych największych narodowych wad – „słomianego ognia". Czasami jest po prostu oszustwem.

Brak szacunku dla państwa widać, począwszy od stosunku do Konstytucji. Opozycja wzięła ją na sztandary i wypisała na T-shirtach. Ale ten „konstytucjonalizm" ogranicza się do sporów z rządem, wspierając wszystko, w czym Konstytucję jest wygodnie kwestionować. W 2003 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że warunkiem (w obecnym porządku konstytucyjnym) udziału Polski w Unii Europejskiej jest uznanie pierwszeństwa Konstytucji RP przed prawem UE. Wcześniej, w 1997 r., że prawna ochrona życia od poczęcia jest kategorycznym wymogiem praworządnej demokracji. Ci, którzy dziś najgłośniej krzyczą o Konstytucji, atakują i zupełnie ignorują te dwie zasady. Nie chodzi w tym miejscu o ich poglądy w obu tych kwestiach, ale o stosunek do samej Konstytucji, w której widzą jedynie użytkowy regulamin walki o władzę, nie zaś zbiór zasad, których wszyscy powinni przestrzegać.

Oczywiście, nie znaczy to też, że konstytucyjne pretensje do obecnej władzy są bezzasadne. PiS potwierdziło zasadność tych zarzutów, gdy złożywszy przed wyborami 2005 r. skargę do Trybunału Konstytucyjnego na nielegalny wybór dwóch sędziów, potem, po wygranych wyborach, skargę po cichu wycofało, by oprócz odwołania dwóch nielegalnie wybranych sędziów odwołać dwóch innych, wybranych prawidłowo.

Niestety, lojalność i posłuszeństwo nie uchodzą za wartości demokratyczne. Szczególnie lojalność i posłuszeństwo wobec Konstytucji, bo tu ważniejsza jest „wola ludu". A ściśle biorąc – powołująca się na „wolę ludu" zwyczajna żądza władzy. Co oczywiście nie zamyka zaczętego tutaj tematu. i

Statystyki Kościoła

Na koniec 2020 r. liczba ludności świata wynosiła prawie 7,7 mld osób, czyli o ok. 89,4 mln więcej niż rok wcześniej. Wśród nich żyło ok. 1,4 mld katolików – o ponad 15,2 mln więcej niż pod koniec 2019 r. Te i wiele innych danych przynosi doroczne opracowanie watykańskiej misyjnej agencji prasowej Fides, ogłoszone z okazji Światowego Dnia Misyjnego.

Materiały zawarte w raporcie, oparte na „Roczniku Statystycznym Kościoła", wydawanym średnio co trzy lata, są uaktualnione na dzień 31 grudnia 2020 r. Potwierdzają one pewne tendencje ogólne, istniejące w Kościele katolickim od lat, a zarazem zmieniające się dane szczegółowe.

W omawianym okresie działało w Kościele 5363 kardynałów, arcybiskupów i biskupów – w praktyce liczba ta utrzymywała się bez zmian.

Od dawna utrzymywała się niepokojąca tendencja spadkowa liczby kapłanów i sióstr zakonnych. Księży było 410 219, a więc o 4117 mniej niż rok wcześniej, przy czym dotyczy to przede wszystkim Europy, a następnie Ameryki (rozpatrywanej jako całość: Północ i Południe) i Oceanii. Na wzrost zapracowały natomiast Afryka i Azja, które jednak nie były w stanie zrównoważyć ubytków. Zmalała też liczba sióstr zakonnych: aż o 10 553 – jest ich obecnie 619 546. Przybyło ich w Afryce i Azji, dużo większy spadek odnotowano zaś na pozostałych kontynentach.

Nadal zwiększała się liczba diakonów stałych – tym razem o 397, dochodząc do 48 635, najwięcej w Ameryce i Oceanii, spadła natomiast w Europie, Azji i Afryce. Wzrosła też liczba braci zakonnych – o 274 – i w omawianym okresie było ich 50 569, a na ten przyrost złożyły się Europa, Azja i Afryka, podczas gdy dwie pozostałe części świata odnotowały spadki.

O 2203 zmalała liczba kandydatów do kapłaństwa – w wyższych seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych kształciło się ich w tym czasie 111 855, przy czym spadki objęły prawie wszystkie części świata, znów z wyjątkiem Afryki. O 1592 osoby zmniejszyła się również liczba uczniów niższych seminariów duchownych, osiągając poziom 95 398, ale tym razem

fot. xbz

wzrost odnotowano nie tylko na Czarnym Lądzie, ale także w Oceanii.

Według opracowania Fidesu na koniec 2020 r. Kościół na całym świecie prowadził 72 785 przedszkoli, do których chodziło ponad 7,5 mln dzieci, 99 668 szkół podstawowych z przeszło 34,6 mln uczniów i 49 437 szkół średnich i kolegiów, do których uczęszczało ok. 19,3 mln uczniów. Ponadto do prowadzonych przez Kościół uczelni różnego rodzaju chodziło ponad 2,4 mln słuchaczy szkół wyższych i prawie 3,8 mln studentów uniwersyteckich.

Na świecie Kościół prowadził 5322 szpitale, 14 415 przychodni i ambulatoriów, 534 leprosoria, 15 204 domy opieki dla osób starszych, chorych przewlekle i niepełnosprawnych, 9230 sierocińców, 10 441 żłobków, 10 362 poradnie małżeńskie, 3137 ośrodków wychowawczych i reedukacji społecznej oraz 34 291 instytucji innego rodzaju./**wś**

Ciche odchodzenie

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele,
znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte".
Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić.
(…) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości,
które trzeba „utrzymać" i „obronić".

Jan Paweł II

Niespełna czterdziestoletni mężczyzna w pracy ciągle patrzy na zegarek. Jest piątek, a jemu zostało jeszcze kilka godzin do końca dnia i powrotu do domu, by móc cieszyć się wolnym weekendem. Nie będzie pracował po godzinach, żeby się wybić, ogranicza się do czasu przewidzianego w umowie. Takie nastawienie zostało nazwane „ciche odchodzenie" (*quiet quitting*) i jest to nasilający się trend w świecie pracy.

W dużej mierze za przyczyny tego zjawiska uznawane są telepraca i pandemia. Dzięki pracy w domu zwiększyła się dyspozycyjność pracowników ze względu na stałe połączenie, co spowodowało rozmycie godzin pracy, niemalże zlewając ją z życiem osobistym. Wiele osób na przestrzeni ostatnich lat przemyślało rolę pracy w swoim życiu. Według badań coraz więcej pracowników jest skłonnych zarabiać mniej, byleby w zamian za to być mniej przeciążonym pracą i mieć więcej życia osobistego.

Coraz więcej pracowników jest skłonnych zarabiać mniej, byleby mieć więcej życia osobistego.

Jednym z głównych zarzutów wobec „cichego odchodzenia" jest brak profesjonalizmu lub zwykłe lenistwo. Pracownicy hołdujący temu zjawisku argumentują jednak, że chodzi o to, by robić dokładnie to, za co ma się płacone, rezygnując z niepłatnych nadgodzin. Dotyczy to zwłaszcza niektórych zawodów, w których obowiązuje długi czas pracy. Najbardziej bezpośrednim celem tych osób nie jest to, by pracować mniej lub „urywać" się przy każdej okazji, ale by wyznaczyć granicę między tym, co jest ściśle wymagane, a tym, co jest nadmierne.

Sednem sprawy jest walka o czas. Jednym ze sposobów wyjścia z tego dylematu jest to, aby firmy nie przeciążały swoich pracowników nieosiągalnymi celami i przytłaczającą listą zadań. „Ciche odchodzenie" jest też kojarzone z nadmiernie wymagającymi szefami. Zostały przeprowadzone badania relacji jakości menedżerów firm i motywacji ich pracowników. Wniosek był taki, że najwyżej oceniani szefowie byli również tymi, którzy sprawiali, że ich pracownicy chcieli pracować i najbardziej identyfikowali się z firmą. Jednocześnie firmy z najmniej zaangażowanymi ludźmi były tymi, w których menedżerowie byli najgorzej oceniani.

Krótko mówiąc, jest to zjawisko o wielu przyczynach. Pojawia się też pytanie, czy to zdystansowanie się od większych zarobków i od blichtru zwycięstwa w „wyścigu szczurów" nie jest objawem tego, że pragnień człowieka nie da się zaspokoić dobrobytem materialnym.

Również, u wielu młodych ludzi może to wynikać ze świadomej decyzji założenia rodziny i poświęcenia się jej, lub większego zaangażowania w relacje międzyludzkie.

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Dziatki niejadki

Anna Wardak

„Nie chcę mleka, bo z kożuchem, nie chcę ciasta, bo za kruche, nie zjem jajek, bo na twardo, i serdelka, bo z musztardą. Precz z owsianką, precz z maślanką i z kluskami także precz, bo jedzenie to okropnie nudna rzecz. Nie chcę jeść, no i cześć!" – ta scenka z bajki Wandy Chotomskiej o Tadku Niejadku rozgrywa się codziennie w wielu domach.

Ciągłe batalie kulinarne to powód frustracji rodziców. Dzieci „nic nie jedzą" albo lista potraw, których „nie trawią", wydłuża się z dnia na dzień. Mamy i babcie są wykończone nerwowo, a wizja kolejnej „afery jadalnianej" odbiera apetyt wszystkim. Co robić, by rodzinne posiłki nie stawały nam – nomen omen – kością w gardle?

Przede wszystkim: głód to problem dziecka, a nie reszty rodziny. Nieraz to nam bardziej niż jemu zależy na tym, żeby przypadkiem nie zgłodniało. „Siedzi przy stole Tadek Niejadek. Zjedz coś! – wołają Babcia i Dziadek. Za zdrowie Babci! Za zdrowie Dziadka! Pyszny kotlecik, pyszna sałatka!". Prośby, groźby, bieganie za dzieckiem z łyżeczką… Stop! Nie idźmy tą drogą! W ramach rozwijania osobistej autonomii, ważnego elementu wychowania do dorosłości, dziecko musi się nauczyć, że jeśli nie zje właściwej ilości pożywienia, to problem będzie miało ono, a nie wszyscy wokół.

Zachowajmy więc spokój: w normalnych rodzinach dzieci raczej nie dają się zagłodzić. Pamiętajmy jednak, że do dobrych nawyków należą stałe pory posiłków. To uczy porządku, ale i przyzwyczaja organizm do jedzenia o pewnych porach, co reguluje mechanizm głodu. Rodzice, którzy wdrożyli stały rytm posiłków, widzą, że ma on rewelacyjny wpływ na apetyt dzieci – pod warunkiem że nie były w międzyczasie podkarmiane.

Rodzice, którzy wdrożyli stały rytm posiłków, widzą, że ma on rewelacyjny wpływ na apetyt dzieci.

Warto jak najwcześniej pozwalać dziecku jeść samemu. Sprzyja to samodzielności i sprawia, że jest ono bardziej zainteresowane posiłkami. Dobrą praktyką jest nakładanie dzieciom małych porcji, a potem dokładek, zamiast dużych porcji, które często zostają na talerzu. Starsze dzieci niech same decydują, ile chcą zjeść, albo wręcz samodzielnie nakładają sobie jedzenie. Nie ufajmy jednak ślepo ich rozsądkowi w tym względzie i mitygujmy „apetyt ich oczu". Jeśli nie zjedzą tego, co same sobie nałożyły, odgrzejmy to na kolejny posiłek. Kilka lekcji powinno wystarczyć.

Ważne jest, zarówno dla budowania więzi rodzinnych, jak i czysto strategicznie, by wymagać obecności przy stole nawet wówczas, gdy deklarują, że „one nie będą jadły". Widok jedzenia, towarzystwo oraz miła (!) atmosfera często sprawiają, że apetyt wraca. „Może buraczki? Może szpinaczek? Zjedz ten szpinaczek, bo się rozpłaczę, chociaż łyżeczkę, chociaż troszeczkę – Babcia od Dziadka wzięła chusteczkę". Niech takie sceny na zawsze znikną z naszych domów.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Jak to odwołać?

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Wypowiedziałam szahadę. Przeczytałam ją w Internecie. A teraz myślę, jak to odwołać.

Szahada, czyli islamskie wyznanie wiary, stanowi jeden z fundamentów tej religii. Nie wystarczy jednak wypowiedzieć same słowa. Aby stać się muzułmaninem, trzeba spełnić duchowe warunki. Sama szahada musi być wymówiona trzykrotnie, świadomie, publicznie i z intencją przyjęcia islamu. Tak łatwo nie przechodzi się na islam. Jeśli czuje Pani niepokój w sercu, wystarczy odmówić katolickie wyznanie wiary, czyli Credo.

Przy okazji jednak pozwolę sobie poruszyć temat kontaktu z innymi religiami. Katolicy, szczególnie na wycieczkach, wypowiadają słowa obcych wyznań, palą kadzidełka czy w inny sposób składają ofiarę bóstwom tam czczonym. Traktują to przeważnie jako obyczaj albo atrakcję turystyczną, niczym rzucenie pieniążka do fontanny. Tymczasem nie wolno tak lekkomyślnie uczestniczyć w nieznanych kultach, bo duchy poważnie traktują nasze deklaracje. Należy uszanować miejsce, obrządek i zwyczaje danego wyznania, ale nie naśladować ślepo form czci i pobożności. Gdyby muzułmanin czy buddysta wszedł do

naszej świątyni, nie wymagamy od niego, aby żegnał się wodą święconą czy poszedł do spowiedzi.

Naśladowanie innych bywa mylące. W dalekiej Azji religie mają charakter synkretyczny i politeistyczny. Dla nich oddanie czci Jezusowi nie jest zmianą wiary. Dla nas chrześcijan, a więc monoteistów, wyznawców jednego Boga, akt kultu w obcej religii może mieć znamię odstępstwa od Jezusa. A więc może też wymagać odwołania.

Istotne jest odróżnienie, czy akt kultu był świadomy i celowy. Jeśli tak, pytamy dalej: czy był to akt publiczny czy prywatny? Prywatny może zostać odwołany np. podczas spowiedzi. Publiczne uznanie danego kultu wymaga zazwyczaj publicznego odwołania. Potrzebne jest wtedy odwołanie się do władzy kluczy Kościoła, udzielonej przez Pana Jezusa św. Piotrowi i jego sukcesorom. Jest to moc, aby rozwiązywać i związywać w niebie i na ziemi więzy duchowe. Kiedy ktoś czyni np. akt apostazji, wyłącza się z łask Kościoła. Bóg nie przestaje go kochać. Jeśli jednak odstępca chce być zbawiony, musi wrócić do formalnego włączenia w Chrystusa. Oznacza to pisemną prośbę do biskupa ordynariusza o włączenie na nowo w poczet członków Kościoła. W niebezpieczeństwie śmierci znieść ekskomunikę może każdy kapłan. Przy braku księdza trzeba samemu wyznać wiarę, np. ucałować krzyż, pisemnie lub słownie poprosić Boga o przebaczenie grzechów i powtarzać: „Jezu, ufam Tobie”.

xmarekk@o2.pl
Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

RECENZJE

Wojenne dzieci

Publikacja to „rasowy reportaż”, w którym Monika Odrobińska nie roztrząsa decyzji wielkich tego świata, ale zwraca się ku maluczkim, aby ocalić ich losy od niepamięci. Autorka opisała osiem unikatowych historii dzieci, które przeżyły II wojnę światową pod niemiecką okupacją. Dotarła do świadków wojennej hekatomby, co zasługuje na docenienie, oraz uzyskała od rozmówców materiał pełen szczerych i nieskrępowanych wypowiedzi. Dzięki temu treść dostarcza czytelnikom wielu szczegółów, które bywają pomijane w historycznych monografiach. Autorka odtwarza też pieczołowicie tok myślenia bohaterów opowieści, co tworzy interesujący portret psychologiczny postaci. Opowieść sprzyja tworzeniu się między czytającym a przedstawionymi osobami nici współodczuwania. Fabuła nie jest przegadana, a narracja wartka i głęboka. Bohaterowie dają świadectwo prawdzie o przeżywanej gehennie oraz wskazują na tych, którzy stali się dla nich aniołami na ziemi wśród cierpień. Całość dopełniają liczne zdjęcia, które przenoszą w samo centrum dziejących się zdarzeń. Pozycja warta polecenia nie tylko zainteresowanym historią, ale każdemu, kto chce w drugim człowieku znaleźć cząstkę własnego człowieczeństwa./**plu**

Monika Odrobińska,
„Dzieci wojny. Mali Polacy, którzy ocaleli. Prawdziwe historie”,
Znak Horyzont, Kraków 2022

Prezent z nieba

Niejeden rodzic szuka w księgarniach literatury dla dzieci, która zawierałaby niebanalną treść oraz ewangeliczną mądrość. Książka Hanny Sołtysiak to pozytywna odpowiedź na takie poszukiwania. Publikacja składa się z dwunastu historii, na każdy miesiąc roku, z życia Ignasia i jego starszej siostry Michasi. Dzieciom towarzyszy czuła obecność babci Heleny, wyjaśniającej złożoność życia. Zagłębiając się w lekturę, ma się wrażenie, że autorka od pierwszych stronic „uśmiecha się” do czytelnika. Kolejne rozdziały stanowią pouczające przesłanie. Po każdej opowiastce znajdują się stałe śródtytuły. „Słowo od Przyjaciela” pomaga najmłodszym odnaleźć w przeczytanej historii nawiązania do Słowa Bożego. Natomiast „Każdy może to zrobić” zachęca do podejmowania konkretnych zadań prowadzących do zażyłości z Bogiem. Książka w poważny sposób traktuje życie wewnętrzne najmłodszych. Kształtuje sumienie i zdrowo przeżywaną pobożność, co jest szczególnie cenne w dobie globalnego pogarszania się stanu psychiczno-emocjonalnego dzieci. Na uwagę zasługuje też estetyka wydania oraz wysokiej jakości ilustracje, które są w stanie przyciągnąć uwagę młodego czytelnika./**plu**

Hanna Sołtysiak,
„Prezent z nieba. 12 historii od przyjaciela”,
W drodze, Poznań 2022

Duszpasterstwa Wietnamczyków w Warszawie i okolicach pielęgnują więzi wspólnotowe oraz rodzinne. Pamiętają w modlitwie o kulcie Świętej Rodziny i swoich przodkach.

fot. arch. o. Krzysztofa Malejki SVD

Katolicyzm po wietnamsku

Patryk Lubryczyński

Początki Duszpasterstwa Wietnamczyków w stolicy wiążą się ze Stadionem Dziesięciolecia w Warszawie. Dwadzieścia lat temu misjonarze werbiści pomagali handlującym imigrantom w zalegalizowaniu pobytu. Po pewnym czasie społeczność przeniosła się do Chińskiego Centrum Handlowego w Wólce Kosowskiej. Tam pierwszy kapelan Wietnamczyków w Polsce, o. Joachim Vo Thanh Khanh SVD, wynajął magazyn odzieżowy, który przystosowano na tymczasową kaplicę. W 2017 r. o. Joachim wrócił do Wietnamu, a opiekę duszpasterską nad wspólnotą objęli o. Józef Nguyen Huy Them SVD i o. Krzysztof Malejko SVD.

Z czasem wspólnota zaczęła poszukiwać stałego miejsca na modlitwę. W tym celu o. Józef nawiązał kontakt z proboszczem parafii św. Stanisława Kostki w podwarszawskim Mrokowie ks. Wojciechem Jędrysiakiem. Duchowny zaoferował wietnamskim katolikom pomieszczenie do przystosowania na kaplicę. Ma ona typowo wietnamski wystrój, znajdują się w niej figury Matki Bożej i św. Józefa – często umieszczane w katolickich świątyniach w Wietnamie.

Wietnamska pobożność

Dla Wietnamczyków ważna jest pobożność maryjna – z kultem Maryi z La Vang – oraz nabożeństwo do Bożego miłosierdzia. Na początku modlitw wierni najczęściej przyzywają Ducha Świętego, aby ich prowadził. W każdym domu jest „ołtarzyk" z krzyżem, figurą Maryi i św. Józefa oraz zdjęciami przodków, przy którym modli się cała rodzina. Wynika to z faktu, że domostwa w Wietnamie są najczęściej bardzo oddalone od cmentarza, co uniemożliwia jego częste nawiedzanie.

Wietnamczycy na Msze święte przychodzą 30 minut wcześniej. To czas na spowiedź oraz udział w nabożeństwach zgodnie z kalendarzem liturgicznym Kościoła. – Za oprawę muzyczną Mszy świętej odpowiada chór, który wraz z organistą przygotowuje i śpiewa pieśni – tłumaczy o. Krzysztof Malejko.

Ojcowie werbiści sprawują Msze święte dla duszpasterstw obcojęzycznych, w tym dla środowiska Wietnamczyków, także w parafii św. Jadwigi Śląskiej na Żeraniu w Warszawie. Miejsce sprzyja rozrastaniu się duszpasterstwa, ponieważ kościół znajduje się blisko Kompleksu Handlowego Marywilska 44. W pobliżu pracuje i mieszka wielu Wietnamczyków.

Zwyczajem wietnamskich katolików jest też zapraszanie duszpasterzy do własnych domów. – Świętujemy z wiernymi uroczystości rodzinne. Przychodzimy odwiedzać chorych lub pomagać rozwiązywać trudności w relacjach małżeńskich. Czasem jesteśmy proszeni o radę w problemach z dziećmi. Zdarza się, że wierni pytają o przygotowanie do sakramentów – zaznacza o. Józef. O. Krzysztof dodaje, że spotkania w domach przebiegają w przyjacielskiej atmosferze. Potwierdza, że Wietnamczycy uznają przyjmowanie kapłana za przywilej. – Będąc cztery lata na misjach w Wietnamie, mogłem zauważyć, jak ważnym elementem jest dla nich wspólnotowość. My Europejczycy jesteśmy większymi indywidualistami – wyjaśnia.

fot. arch. o. Krzysztofa Malejki SVD

Jak sobie radzą?

Większość osób przyjeżdża z Wietnamu do Polski w celach zarobkowych. Duszpasterstwo Wietnamczyków jest młodym Kościołem ludzi pomiędzy 20. a 50. rokiem życia. Sporo jest małżeństw mieszanych, w których jedna ze stron wyznaje wiarę katolicką. Rodziny wietnamskie, szczególnie mające dzieci, chcą zostać w Polsce. Nie zawsze jest to proste – ze względu na trudności w zalegalizowaniu pobytu, a także materialne czy rodzinne.

Dorośli Wietnamczycy najczęściej słabo posługują się językiem polskim, dlatego relacje utrzymują przeważnie w wietnamskim gronie. Inaczej jest z młodzieżą wietnamską, która polski zna dobrze. Nieraz to dzieci służą swoim rodzicom za tłumaczy w urzędach czy w szkole.

Wychowanie w dwóch kulturach ma konsekwencje również dla funkcjonowania duszpasterstwa. Kapłani uczą młodzież pisać po wietnamsku, bo w domu ma do czynienia tylko z językiem mówionym. Często młodzi Wietnamczycy nie potrafią spowiadać się po wietnamsku ani nie rozumieją katechezy w ojczystym języku. – Pamiętam przykład ministranta, który służył w polskiej parafii. Rodzice zaprosili go do wietnamskiego duszpasterstwa. Był tylko raz, stwierdził, że nie rozumie, co się dzieje na Mszy świętej, i woli modlić się w polskiej parafii – opowiada o. Krzysztof.

Co roku 24 listopada wspólnoty wietnamskie świętują Dzień Modlitwy za Kościół w Wietnamie. Tego dnia wspominają 117 męczenników wietnamskich, którzy ponieśli śmierć w trakcie prześladowań katolików w Wietnamie w latach 1745–1862.

W SKRÓCIE

■ **Otwarcie krypty abp. Hosera.** Jak informuje ordynariusz warszawsko-praski bp Romuald Kamiński, krypta w podziemiach katedry św. Floriana, gdzie znajduje się grób abp. Henryka Hosera SAC, otwarta będzie 1 i 2 listopada w godz. 9.00–16.00. Z powodu remontu katedry wejście do krypty od strony ul. Floriańskiej.

■ **VII Noc Świętych.** Parafia św. Izydora przy al. Marszałka Józefa Piłsudskiego 93 w Markach zaprasza 31 października na „VII Noc Świętych". Hasłem wydarzenia będą słowa Pisma Świętego: „Świętymi bądźcie, bo Ja Jestem święty". W programie: 17.15 modlitwa różańcowa, 18.00 uroczysta Msza święta, 19.00 adoracja Najświętszego Sakramentu, a po niej oddanie czci ponad stu relikwiom świętych i błogosławionych. W sposób szczególny będą czczone relikwie św. Izydora Oracza, patrona parafii, którego relikwie zostały wprowadzone do parafii w tym roku – roku jubileuszowym ustanowionym przez papieża Franciszka dla Hiszpanii z okazji upływu czterystu lat od kanonizacji św. Izydora. Obecne będą też relikwie św. Antoniego z Padwy oraz św. Karola de Foucauld, w tym roku kanonizowanego przez papieża Franciszka.

■ **Młodzi u Zbawiciela.** W parafii Najświętszego Zbawiciela przy ul. Marszałkowskiej 37 w Warszawie odbywa się comiesięczna „modlitwa Warszawy", czyli adoracja Najświętszego Sakramentu z uwielbieniem dla młodych wyznawców Chrystusa. Spotkania prowadzą Duszpasterstwo Akademickie Sandał i Wspólnota Młodzieżowa RUAH. Najbliższa modlitwa 7 listopada o godz. 20.00.

■ **Szkolenie liturgiczne dla fotografów.** Wydział Duszpasterstwa Ogólnego Kurii Diecezjalnej Warszawsko-Praskiej organizuje 8 listopada szkolenie liturgiczne dla fotografów i operatorów kamer, którzy zajmują się dokumentowaniem uroczystości religijnych. Każdy uczestnik szkolenia otrzyma zaświadczenie potwierdzające odbyty kurs. Spotkanie odbędzie się w auli Akademika Praskiego przy ul. Floriańskiej 3a w Warszawie w godz. 10.00–13.00. Koszt szkolenia – 100 zł od osoby, płatne na miejscu. Zainteresowani proszeni są o zgłaszanie uczestnictwa do 31 października pod adresem: duszpasterstwo@diecezja.waw.pl. W zgłoszeniu: imię i nazwisko, adres do korespondencji, miejsce pracy w przypadku agencji fotograficznej lub własnej firmy wykonującej usługi fotograficzne, skan zdjęcia (min. 300 dpi), które zostanie umieszczone na zaświadczeniu.

ŚWIĄTECZNE LITURGIE

fot. www.flickr.com/Biuro Prasowe Diecezji Warszawsko-Praskiej

Bp Romuald Kamiński odprawi Mszę świętą o godz. 12.00 w drewnianym kościele na Cmentarzu Bródzieńskim przy ul. św. Wincentego 83 w Warszawie. Bp Jacek Grzybowski będzie sprawował Eucharystię o godz. 12.00 na Cmentarzu Bohaterów Bitwy Warszawskiej 1920 r. („Nowy" Cmentarz) przy ul. Jana Pawła II 64 w Radzyminie. Natomiast ks. kan. Maciej Miętek, kanclerz kurii warszawsko-praskiej, odprawi Mszę świętą o godz. 11.00 w kaplicy Miłosierdzia Bożego na cmentarzu w Marysinie Wawerskim przy ul. Korkowej 152. W archidiecezji warszawskiej 1 listopada kard. Kazimierz Nycz będzie przewodniczył Mszy świętej o godz. 13.00 w kościele św. Marii Magdaleny przy ul. Wólczyńskiej 64 na warszawskim Wawrzyszewie, po niej poprowadzi procesję z modlitwą za zmarłych na Cmentarzu Wawrzyszewskim. O godz. 11.30 w kościele św. Ignacego z Loyoli przy ul. Kazimierza Wóycickiego 14A w Warszawie zostanie odprawiona Msza święta pod przewodnictwem bp. Rafała Markowskiego, połączona z procesją na Cmentarzu Północnym na Wólce Węglowej. Bp Michał Janocha będzie przewodniczył Mszy świętej na Cmentarzu Powązkowskim. Liturgia rozpocznie się o godz. 12.30 w kościele św. Karola Boromeusza przy ul. Powązkowskiej 14 w Warszawie. Bp Piotr Jarecki odprawi o godz. 13.00 Mszę świętą w kościele św. Katarzyny przy ul. Fosa 17 na warszawskim Służewie. Następnie poprowadzi procesję żałobną na cmentarzu przy kościele.

KONGRES LIDEREK

W Łodzi odbył się pierwszy „Ogólnopolski Kongres Liderek i Duszpasterzy Wspólnot Kobiet działających w Kościele Rzymskokatolickim". W kongresie, odbywającym się pod hasłem „charyzmat i apostolstwo kobiet w Kościele", wzięło udział blisko sto kobiet zaangażowanych w diecezjalne i parafialne duszpasterstwa w całej Polsce. – Spotkałyśmy się, aby się poznać i wspólnie zastanowić się nad tym, jaka jest misja i charyzmat kobiet w Kościele. Choć jesteśmy różne oraz działamy w innych diecezjach, to chcemy być jako wspólnoty kobiece w jedności – mówi uczestniczka z duszpasterstwa kobiet w archidiecezji krakowskiej./**ks. Paweł Kłys**

fot. ks. Paweł Kłys

URODZINY PARAFII

Parafia św. Dominika przy ul. Dominikańskiej 2 w Warszawie świętowała w dniach 20–23 października 70-lecie istnienia. Obchody rozpoczęły trzydniowe rekolekcje o wdzięczności „Nieskończenie więcej", które wygłosił o. Jacek Pietrzak OP. Zainteresowaniem cieszyło się oprowadzanie po klasztorze „Szlakiem myszy kościelnej" oraz warsztaty dla dzieci „Święte Psy Pańskie". Centralnym wydarzeniem jubileuszu była Msza święta dziękczynna, której 23 października przewodniczył bp Michał Janocha.

fot. www.youtube.com/Dominikanie.Sluzew

fot. ks. Paweł Kłys

ŚWIECKI DYREKTOR

Metropolita łódzki abp Grzegorz Ryś 17 października mianował Tomasza Kopytowskiego – dotychczasowego rzecznika prasowego Caritas – dyrektorem Caritas Archidiecezji Łódzkiej. Kopytowski zastąpi w tej funkcji ks. Andrzeja Partykę, który po ośmiu latach posługi w Caritas został mianowany proboszczem parafii Opatrzności Bożej w Łodzi. Jak podkreśla metropolita łódzki, Tomasz Kopytowski jest pierwszym świeckim dyrektorem Caritas w Polsce. – We wszystkich diecezjach dyrektorami są księża, myśmy się odważyli, aby dyrektorem została osoba świecka! – powiedział abp. Ryś./**ks. Paweł Kłys**

WIARA CZY DEWOCJA?

fot. FB/AKWarszawa

„Wokół Objawienia. Między wiarą a dewocją" – z tym tematem zmierzyli się 21 października prelegenci pierwszego w nowym roku akademickim wykładu z cyklu „Duchowość dla Warszawy" – s. Judyta Pudełko PDDM oraz o. Janusz Pyda OP, wykładowcy Akademii Katolickiej w Warszawie. O. Pyda rozpoczął wystąpienie od rozróżnienia objawień powszechnych (*revelatio*) i prywatnych (*apparitio*). S. Pudełko zwróciła uwagę, że Biblia pokazuje nam objawienie nadprzyrodzone jako stopniowe i powiązane z poprzednimi. Patronat medialny nad wykładami objął tygodnik „Idziemy".

RELIKWIE ŚW. MAKSYMILIANA

W parafii Wniebowzięcia NMP przy ul. Partyzantów 19 w Chotomowie 23 października o. Piotr Szczepański, franciszkanin z Niepokalanowa, wprowadził do kościoła relikwie św. Maksymiliana Marii Kolbego. Obok św. s. Faustyny Kowalskiej, św. Jana Pawła II i bł. kard. Stefana Wyszyńskiego jest to kolejny święty, którego relikwiarz jest obecny w chotomowskiej świątyni.

fot. FB/parafia Rzymskokatolicka Wniebowzięcia NMP w Chotomowie

W SKRÓCIE

■ **Bal Wszystkich Świętych** w diecezji warszawsko-praskiej zaplanowano m.in. 27 października o godz. 17.00 w par. Matki Bożej Królowej Polskich Męczenników przy al. Stanów Zjednoczonych 55 w Warszawie. 29 października o godz. 16.00 par. św. Włodzimierza przy ul. Kondratowicza 2 w Warszawie zaprasza dzieci, młodzież i rodziny na Procesję Świętych. W tym samym dniu o godz. 19.00 odbędzie się Bal Wszystkich Świętych w domu parafialnym przy par. Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ul. Narcyzowej 18 w Warszawie-Falenicy. 30 października w par. Matki Bożej Królowej Polski przy ul. Rzeźbiarskiej 46 w Warszawie-Aninie jest zaplanowany II Parafialny Bal Świętych, na rozpoczęcie Msza święta o godz. 11.30 z uroczystą procesją i śpiewem litanii do wszystkich świętych, po Eucharystii 45-minutowy bal, konkurs na strój świętego. 30 października w par. św. Rity przy ul. Żupniczej 27 w Warszawie zaplanowano II Marsz Świętych u św. Rity, który rozpocznie się Eucharystią o godz. 11.00; w tym samym dniu o godz. 13.30 w par. św. Wawrzyńca przy ul. Wawrzynieckiej 149 w Gliniance odbędzie się spotkanie modlitewno-muzyczne ku czci Wszystkich Świętych. 31 października w par. Przemienienia Pańskiego przy ul. Armii Krajowej 34 w Sulejówku odprawiona będzie o godz. 18.00 Msza święta w kościele parafialnym, a o godz. 19.00 w sali rekreacyjno-sportowej Szkoły Podstawowej nr 3 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sulejówku (ul. Głowackiego 47) rozpocznie się Bal Wszystkich Świętych, zabawy będzie prowadził wodzirej z animatorami do ok. godz. 21.00. 31 października o godz. 17.30 w par. św. Szczepana I Męczennika przy ul. Głębockiej 74 w Warszawie odbędzie się Bal Wszystkich Świętych. Święci są OK!; na początek zostanie odmówiony różaniec o godz. 17.30, następnie sprawowana będzie Msza święta, po niej marsz ulicami parafii oraz bal.

■ **Warsztaty Śpiewu Białego.** Dobre Miejsce przy ul. Dewajtis 3 w Warszawie zaprasza na warsztaty 5 i 6 listopada „Nie bój się i wyjdź ze strefy komfortu", które poprowadzi Anna Zagórska. Zapisy i uczestnictwo w warsztatach są bezpłatne. Uczestnicy poznają praktykę śpiewu i pieśni folkloru polskiego. Podstawą do pracy są jednogłosowe i wielogłosowe pieśni słowiańskie wywodzące się z tradycyjnych społeczności wiejskich. Wejściówki można pobrać na stronie: www.dobremiejsce.org.

Włożyli sutanny

Siedmiu kleryków trzeciego roku Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warszawsko-Praskiej 22 października w kościele św. Franciszka z Asyżu na warszawskiej Białołęce przyjęło strój duchowny. Na uroczystości licznie przybyły rodziny, przyjaciele, obecni byli przełożeni oraz formatorzy kleryków. Zgromadzonych w świątyni przywitał proboszcz ks. Jan Józefczyk, wyrażając radość, że wciąż są młodzi ludzie, którzy chcą wielkodusznie i z czystym sercem podążać za Chrystusem. W homilii rektor seminarium ks. dr Tomasz Sztajerwald postawił za wzór dla nowo obłóczonych św. Jana Pawła II, którego sutanna nosiła na sobie ślady trudu pielgrzymowania, a nawet krwi po zamachu z 13 maja 1981 r. – Życzę wam, abyście kochali wasz strój duchowny, a nie siebie w nim. A przede wszystkim, abyście kochali Kościół, który wam dzisiaj daje sutannę. A jeszcze bardziej Jezusa, który dał wam Kościół, a was dał Kościołowi – powiedział. Alumni złożyli przyrzeczenia i nałożono im poświęcone wcześniej sutanny wraz z białymi komżami. Po Mszy świętej na ręce swoich rodziców i przełożonych złożyli podziękowania za dar wiary i formacji.

fot. Paweł Złowocki

Obłóczyny to ważny etap formacji kapłańskiej. Alumni stają się dla innych osób wyrazistymi świadkami Chrystusa poprzez noszenie stroju duchownego. To pierwszy formalny etap na drodze do święceń, po którym klerycy przyjmą jeszcze posługę lektoratu oraz akolitatu.

Paweł Złowocki

Dla małżeństwa i rodziny

„Małżeństwo – wybór czy dar?” – pod takim hasłem odbędzie się w Krakowie w dniach 17–19 listopada II Międzynarodowy Kongres dla Małżeństwa i Rodziny. – Organizatorzy chcą skupić się na zagadnieniach, które w szczególny sposób istotne są dla zrozumienia sytuacji narzeczonych przygotowujących się do zawarcia sakramentu małżeństwa oraz małżonków w pierwszych latach po ślubie – informuje ks. Robert Wielądek, dyrektor Krajowego Ośrodka Duszpasterstwa oraz Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Kurii Warszawsko-Praskiej. W kongresie można wziąć udział stacjonarnie w Krakowie lub online, po wcześniejszej rejestracji. Szczegółowe informacje na stronie www.kongresrodzin.pl.

Podczas kongresu odbędą się ciekawe prelekcje, m.in. „Sakramentalność małżeńska” (ks. prof. Robert Skrzypczak), „Rodzina wobec wyzwań przychodzących ze świata polityki” (ks. prof. Piotr Mazurkiewicz), „Jedność dwojga w Bogu” (prof. Stanisław Grygiel z żoną Ludmiłą Grygiel), „Mężczyzną i niewiastą stworzył ich” (prof. Barbara Strzałkowska), „O rodzicielskim sensie ciała” (o. prof. Jarosław Kupczak), „Człowiek stworzony na obraz Boga. Manifest przeciwko nihilizmowi antropologicznemu” (kard. Gerhard Müller). Wśród panelistów pojawią się europosłanka Elżbieta Rafalska oraz goście z uniwersytetów w Lyonie, Rzymie i Detroit.

fot. Paweł Złowocki

Patron medyków

Biskup Romuald Kamiński 18 października, we wspomnienie św. Łukasza Ewangelisty, przewodniczył Eucharystii w konkatedralnej świątyni na Kamionku w Warszawie. We Mszy świętej uczestniczyli minister zdrowia Adam Niedzielski oraz sekretarz stanu w Ministerstwie Zdrowia Waldemar Kraska. Środowisko akademickie reprezentował rektor Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego prof. dr hab. n. med. Zbigniew Gaciong. Zgromadzili się lekarze, siostry zakonne ze zgromadzeń posługujących chorym oraz przedstawiciele zgromadzenia zakonnego bonifratrów. Słowa powitania skierował ks. Wacław Madej, miejscowy proboszcz, wyrażając radość z licznej obecności przedstawicieli świata medycznego. W homilii bp Romuald Kamiński podkreślił wielkość każdego powołania, zaznaczając, że jest ono darem, który trzeba nieustannie odkrywać. Za wzór do naśladowania postawił wszystkim obecnym w świątyni św. Łukasza, którego św. Paweł nazywał „umiłowanym lekarzem”.

– Święty Łukasz w swojej Ewangelii w szczególny sposób ukazał nam miłosierne oblicze Pana Jezusa. Zwłaszcza wobec najsłabszych, opuszczonych i ubogich. To dla środowiska służby zdrowia wyraźny kierunkowskaz – powiedział. Pasterz zwrócił uwagę, że takie miłosierne spojrzenie może przemienić każdą, nawet najtrudniejszą posługę w radość i pracę dla większej chwały Boga.

Po Mszy świętej odbył się okolicznościowy koncert oraz wręczenie odznaczeń zasłużonym medykom.

Paweł Złowocki

Żołnierz Chrystusa

Parafia Matki Bożej Różańcowej na warszawskim Bródnie pożegnała swojego wieloletniego duszpasterza, 94-letniego ks. prał. Mieczysława Mosaka.

Z parafią związany był od ponad 40 lat. W latach 1981–2002 jako proboszcz, a przez kolejne 20 lat jako rezydent.

Urodził się 8 listopada 1927 r. w Korytnicy k. Węgrowa (dziś diecezja drohiczyńska), w religijnej rodzinie, w której rodzice przekazali dzieciom żywą wiarę. Miał ośmioro rodzeństwa, cztery siostry i czterech braci. Starszy o dziesięć lat brat Leopold został kapłanem w diecezji siedleckiej. Ks. Mieczysław wspominał, że ojciec zawsze znajdował czas na rozmowę z dziećmi, choć jako wójt obowiązków miał mnóstwo, obok pracy w gospodarstwie. Benedyktyn o. Leon Knabit, pochodzący z tamtych okolic, zapamiętał wizyty w domu państwa Mosaków, który był otwarty i gościnny.

Święcenia kapłańskie ks. Mosak otrzymał 8 sierpnia 1954 r. z rąk bp. Wacława Majewskiego, ponieważ prymas Wyszyński był wówczas internowany.

Był wikariuszem w Słomczynie, Nowym Dworze Mazowieckim i w Warszawie, w par. Nawrócenia św. Pawła i par. Imienia NMP w Międzylesiu. Przez jedenaście lat był proboszczem w Jaktorowie. Wybudował tam plebanię, zmodernizował wnętrze kościoła i przygotował świątynię do konsekracji. W 1981 r. został proboszczem w par. Matki Bożej Różańcowej na Bródnie. – Pamiętam, jak w 1985 r. dzięki ks. Mosakowi powstały w parafii wspólnoty neokatechumenalne po głoszonych katechezach. Początkowo był nieufny, a później, kiedy zobaczył i usłyszał świadectwa uratowanych małżeństw i rodzin wielodzietnych, sam zaangażował się w pomoc w katechezach, liturgiach pokutnych – mówią Mieczysław i Regina Wojnowie z Drogi Neokatechumenalnej, która dziś w parafii liczy dziesięć grup. Parafianie podkreślają, że był dobrym gospodarzem, zatroszczył się o odnowienie kościoła: przebudowę prezbiterium, rozbudowę organów z 10 głosów na 26, pobudowanie marmurowego ołtarza Matki Bożej Różańcowej i kaplicy chrzcielnej, wykonanie witraży w prezbiterium kościoła i w nawach bocznych, pobudowanie domu katechetycznego oraz o założenie i wyposażenie biblioteki parafialnej. – Nigdy nie prosił o pieniądze, mówił, że jakoś damy radę, ludzie zgłaszali się i pomagali – mówi Mieczysław Wojno, który jako stolarz wykonał wiele prac w kościele.

Był kapłanem wymagającym od innych, a przede wszystkim od siebie. – Miał taki żołnierski styl – kapłan to żołnierz Pana Boga, nieulegający emocjom. Nawet jego mieszkanie wskazywało na surowość życia, a z drugiej strony był człowiekiem niezwykle wrażliwym. Kiedy w kościele otrzymał imieninowe kwiaty, rozpłakał się – opowiada parafianka Ewa Zając.

– Kiedy jako studenci wyjeżdżaliśmy z parafii na obozy w góry z ks. Zygmuntem Malackim, bardzo pomagał. Przysyłał żywność na wyjazdy organizowane metodą gospodarczą. Kiedyś przekazał przez kolegę jadącego zatłoczonym pociągiem 250 jaj dla naszej grupy – wspomina Ewa Zając.

Ks. Mieczysław Mosak z ks. Zbigniewem Wróblewskim

fot. arch. parafii MB Różańcowej

Sam kochał góry, w Tatry jeździł przeważnie z bp. Stanisławem Kędziorą do „Księżówki" i razem wyruszali w wysokie partie.

– Kochał kapłaństwo i Kościół – mówi ks. prał. Ryszard Ladziński, proboszcz parafii św. Faustyny na Bródnie, która wydzieliła się z parafii MB Różańcowej.

– Odwiedzał mnie w parafii, kiedy był dziekanem, a potem także jako emeryt, przyjechał, żeby wypić kawę, porozmawiać. Był bardzo ciepły i życzliwy. Miał wielki szacunek do mnie, w ogóle do księży – mówi ks. Ladziński.

Młodsi kapłani opowiadają, jak potrafił wspierać tych, którzy przeżywali duchowe trudności. Przychodził na rozmowę i zaczynał: „Ja też to przeżywałem".

– Musiał być dobrym szefem, nikogo nie promował i nie wyróżniał, choć każdy był inny i zajmował się innymi grupami. Do dziś odnosimy się do siebie z szacunkiem, dzwonimy w razie potrzeby. Może dlatego, że wyszliśmy spod jego ręki – mówi ks. Rafał Szewczyk, proboszcz, a wcześniej wikary w parafii Matki Bożej Różańcowej.

W 2009 r. ks. Mosak uległ wypadkowi samochodowemu, po którym przestał chodzić. Parafianie zatroszczyli się, by wrócił do zdrowia, odwiedzali w placówkach medycznych. – Miał niesprawną prawą rękę, nauczył się korzystać z lewej, by móc udzielać Komunii świętej – mówi parafianka Jadwiga Lasota, pielęgniarka, która przez piętnaście lat opiekowała się ks. Mosakiem. W kościele miał swój konfesjonał, w którym stale spowiadał. W chorobie dało się zobaczyć, co było dla niego najważniejsze. Podstawowym pytaniem każdego dnia było: „O której dzisiaj odprawiam Mszę świętą?". Zawsze dbał o to, żeby chodzić w sutannie.

Przed kościołem stała ławeczka, na której często siadał, żeby zapraszać na rozmowę przechodzące osoby. Kiedy ławeczka się zniszczyła, parafianie zrobili zbiórkę na nową.

W maju tego roku pogorszył się stan zdrowia ks. Mosaka. Kapłani i świeccy wykazali heroiczną gorliwość w opiece nad nim. Kilka parafianek przychodziło, by opiekować się księdzem. Zmarł w niedzielę 16 października, w swoim pokoju, otoczony modlitwą. Mszy świętej pogrzebowej 20 października przewodniczył bp Romuald Kamiński. Ks. Mieczysław Mosak pochowany został na Cmentarzu Bródzieńskim.

Irena Świerdzewska

Kapłan niezłomny

fot. Paweł Złowocki

W kościele św. Stanisława Kostki na Żoliborzu bp Michał Janocha 19 października przewodniczył Mszy świętej koncelebrowanej w 38. rocznicę męczeńskiej śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki. W świątyni, w której przed laty tłumy wiernych gromadziły się na sprawowanych przez męczennika Mszach za ojczyznę, modlili się przedstawiciele władz państwowych, m.in. minister pracy, rodziny i polityki społecznej Marlena Maląg, szef resortu zdrowia Adam Niedzielski oraz były szef MON Antoni Macierewicz. Przybyli także przedstawiciele władz samorządowych, NSZZ „Solidarność" oraz służb mundurowych. W Eucharystii uczestniczyła rodzina ks. Jerzego, kapłani, osoby konsekrowane, a także przyjaciele oraz czciciele błogosławionego. W homilii bp Janocha przywołał wspomnienia osób, które osobiście spotkały męczennika. Szczególny akcent pasterz położył na prostotę, ludową mądrość i pokorę, które cechowały bł. ks. Jerzego. – Na niepewne czasy potrzebujemy pewnych świadków. Potrzebujemy twojego świadectwa, księże Jerzy, twojej pokory, odwagi i solidarności – powiedział bp Janocha na zakończenie.

19 października od pięciu lat obchodzony jest również jako Narodowe Święto Kapłanów Niezłomnych. Zostało ono ustanowione w setną rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. Przez cały miesiąc odbywały się różne inicjatywy związane z obchodami rocznicy śmierci bł. Jerzego, m.in. spektakl, wykłady oraz spotkania ze świadkami życia niezwykłego kapłana. Wydarzenia te objął honorowym patronatem prezydent Andrzej Duda.

Paweł Złowocki

Geopolityczna szachownica

fot. materiały prasowe Agere Contra

W kawiarni „Agere Contra" przy ul. Chłodnej 2/18 w Warszawie odbyła się 20 października debata „Geopolityka Kościoła". Zaproszeni zostali przedstawiciele najważniejszych tygodników katolickich w Polsce. Tygodnik „Idziemy" reprezentował Patryk Lubryczyński, „Niedzielę" – Mateusz Wyrwich, a „Gościa Niedzielnego" – Jakub Jałowiczor. Dyskusję prowadził właściciel „Agere Contra" Tomasz Sztreker. Red. Wyrwich podkreślił, że chrześcijanie są politycznie obecni niemal na całym świecie, a Kościół od początku swojego istnienia wpływał na politykę i ją kreował. Przypomniał, że w okresie zimnej wojny komuniści mówili, że w różnych częściach świata działają „watykańscy imperialiści". Red. Jałowiczor dodał, że położenie geopolityczne wpływa na wrogie lub przyjazne relacje pomiędzy Stolicą Apostolską a poszczególnymi państwami. Zwrócił uwagę na paradoks, że układanie lepszych stosunków z krajami antychrześcijańskimi nie zawsze służy dziełu ewangelizacji. Red. Lubryczyński zaznaczył, że Stolica Apostolska podejmuje kanałami dyplomatycznymi wiele istotnych inicjatyw. Nie o wszystkich jednak informowana jest opinia publiczna – ze względu na dobro sprawy. Dodał, że bez precedensu była wizyta papieża Franciszka w ambasadzie Federacji Rosyjskiej przy Stolicy Apostolskiej. Zgodnie z protokołem dyplomatycznym jako głowa państwa Ojciec Święty powinien wezwać ambasadora, ale papież w pokorze pojechał do niego osobiście, licząc na owocne mediacje. Po debacie był czas na zadawanie pytań przez gości obecnych w kawiarni oraz internautów. Patronat medialny nad debatą objął tygodnik „Idziemy"./**plu**

Kapituła wilanowska

Instalacja dwóch kanoników gremialnych oraz dwunastu honorowych odbyła się 19 października w Świątyni Opatrzności Bożej. Uroczystości przewodniczył metropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz.

Nowi kanonicy gremialni Kapituły Wilanowskiej: ks. Stefan Kotwiński, ks. Andrzej Krynicki.

Kanonicy honorowi Kapituły Wilanowskiej: ks. Jarosław Miętus, ks. Zbigniew Suchecki, ks. Wojciech Kołakowski, ks. Andrzej Wieczorek, ks. Robert Strzemieczny, ks. Marek Przybylski, ks. Piotr Odziemczyk, ks. Wojciech Gnidziński, ks. Krzysztof Mindewicz, ks. Krzysztof Kawczyński (pracuje w Anglii).

Kapitułę wilanowską powołał w 1998 r. kard. Józef Glemp. Początkowo funkcjonowała ona pod nazwą Kapituła Kolegiacka Świętej Opatrzności Bożej przy kolegiacie św. Anny w Wilanowie. W dwudziestą rocznicę powołania kapituły, w 2018 r., jej siedzibę przeniesiono do Świątyni Opatrzności Bożej.

fot. Centrum Opatrzności Bożej

fot. xhz

Dziesięć znaków

fot. xhz

W Muzeum św. Jana Pawła II i bł. kard. Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 22 października odbył się wernisaż wystawy „Dziesięć Znaków". Na wystawie obejrzeć można dziesięć obrazów i instalacji autorstwa Artura Wąsowskiego, opowiadających o biblijnych cudach opisanych w Ewangelii św. Mateusza. Każdemu z dzieł towarzyszy publikacja z biblijnym fragmentem i jego teologiczną interpretacją. Inicjatorką, kuratorką wystawy oraz autorką tekstów jest dr Dorota Lekka (na zdjęciu z autorem obrazów), historyk sztuki i teolog.

– Przeżywamy swoisty kryzys współczesnej sztuki religijnej, chciałam zrobić coś więcej, aniżeli tylko uskarżać się na ten stan. Skontaktowałam się z artystami, dla których sztuka współczesna ma duże znaczenie. Na zaproszenie do projektu odpowiedział jeden z twórców, Artur Wąsowski. Realizacja projektu trwała dwa lata – mówi Dorota Lekka.

Dzieła przedstawiają m.in. historię setnika z Kafarnaum, człowieka niemego, dwóch opętanych przez złego ducha, paralityka, trędowatego, dwóch niewidomych, historię uzdrowienia teściowej Piotra, doświadczenie burzy przez uczniów. – Każdy z bohaterów obrazów na pewnym etapie swojego życia doświadczył trudności, a równocześnie wybawienia od tych trudności. Chcieliśmy te historie biblijne, które są ponadczasowe, odnieść do współczesności – mówi Dorota Lekka. Losy biblijnych postaci odnoszą się do współczesnego człowieka, doświadczającego choroby, wykluczenia społecznego, straty, śmierci, życiowych trudności, fizycznego, psychicznego i duchowego paraliżu, grzechu, kalectwa, alienacji.

Artysta Artur Wąsowski skoncentrował się na poszukiwaniu nowych rozwiązań zarówno w zakresie formy wyrazu, jak i środków komunikacji. – Te obrazy rodziły się podczas modlitwy – powiedział podczas wernisażu. Dzieła wykonane są techniką mieszaną, z wykorzystaniem różnych krosien malarskich, farby olejnej nakładanej na warstwy żywicy.

Projekt powstał dzięki stypendium ministra kultury i dziedzictwa narodowego.

Dr Dorota Lekka współpracowała wcześniej z „Teologią Polityczną" przy projekcie „Namalować katolicyzm od nowa", w tygodniku „Idziemy" publikowała teksty dotyczące obrazów Michaela Willmanna. Artur Wąsowski jest absolwentem warszawskiej ASP, od 2018 r. członkiem Wspólnoty Twórców Chrześcijańskich Vera Icon.

Ekspozycję można oglądać do końca stycznia 2023 r. Muzeum Mt 5,14 mieści się pod kopułą Świątyni Opatrzności Bożej przy ul. Hlonda 1.

i

REKLAMA

RECENZJA

Wierny syn św. Jana Bosko

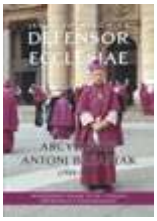

Choć dzięki abp. Markowi Jędraszewskiemu oraz trzem filmom dokumentalnym Jolanty Hajdasz postać abp. Antoniego Baraniaka jest wciąż na nowo odkrywana, to najnowsza poświęcona mu książka autorstwa historyka i publicysty ks. Jarosława Wąsowicza, salezjanina, zwraca uwagę na salezjańskie koleje życia i posługi tego zasłużonego hierarchy. Nawet gdy został arcybiskupem poznańskim, nadal utrzymywał żywe relacje z rodziną zakonną.

Praca jest znakomitą biografią ukazaną na tle niełatwych dziejów Kościoła w Polsce w okresie okupacji hitlerowskiej oraz zniewolenia, zwłaszcza w latach stalinowskich. Wtedy to za wierność Kościołowi i jego pasterzom abp Baraniak płacił ogromną cenę w kazamatach mokotowskiego więzienia.

Cennym uzupełnieniem pracy jest kilkadziesiąt zdjęć abp. Baraniaka z różnych okresów jego życia. To znakomita lektura dla wszystkich interesujących się dziejami Kościoła w PRL./**wś**

Ks. Jarosław Wąsowicz SDB, „Defensor Ecclesiae. Arcybiskup Antoni Baraniak (1904–1977)", Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2022, 696 s.

Pamięci chłopskiego premiera

Pamięci jednego z twórców niepodległości Polski, Wincentego Witosa, poświęcone jest drugie wydanie monumentalnego albumu wydanego przez Instytut Pamięci Narodowej. To biografia długoletniego posła, dwukrotnego premiera, jednego z przywódców Centrolewu, a następnie Stronnictwa Ludowego, więźnia Berezy Kartuskiej, a także władz niemieckich podczas II wojny światowej. Witos odmówił współpracy z hitlerowcami, a po zakończeniu wojny także z gen. Iwanem Sierowem. Jego życie przybliżają historycy: Marcin Bukała (do czasu jego powołania na premiera), Tomasz Bereza (działalność premiera, przywódcy opozycji parlamentarnej i emigranta politycznego) i Michał Kalisz (ostatni okres życia). Witos zmarł 31 października 1945 r., opatrzony świętymi sakramentami. Najprawdopodobniej gdyby żył dłużej, byłby jedną z ofiar komunistycznych represji. W albumie znajduje się blisko 500 zdjęć przedstawiających Witosa, miejsca z nim związane, rękopisy jego tekstów, wycinki z ówczesnej prasy./**wś**

Tomasz Bereza, Marcin Bukała, Michał Kalisz, „Wincenty Witos (1874–1945)", Instytut Pamięci Narodowej, Rzeszów, Warszawa 2022, 416 s.

fot. Kino Świat

Koniec walki „Orła"

Mirosław Winiarczyk

Muszę z przykrością skomentować kolejną premierę polskiego filmu. Dramat wojenny „Orzeł. Ostatni patrol" przed wejściem na ekrany był intensywnie reklamowany w wielu mediach, głównie w TVP, jako wielkie osiągnięcie techniczne i artystyczne, wyjątkowe w naszym kinie. Na festiwalu w Gdyni obraz został nagrodzony kilkoma wyróżnieniami i uznany za nowe słowo w prowadzonej przez władze polityce historycznej.

Myślę jednak, że te wszystkie głosy pochwalne są mocno przesadzone. Autorzy filmu opowiadają o ostatniej misji „Orła", kiedy to w maju 1940 r., po sławnej ucieczce z internowania w Tallinie, okręt dostał od dowództwa alianckiej floty rozkaz patrolowania Morza Północnego.

Historia ucieczki z Tallina była tematem głośnego filmu „Orzeł", nakręconego w 1958 r., w czasach politycznej odwilży po 1956 r., przez Leonarda Buczkowskiego – autora m.in. „Zakazanych piosenek" oraz „Marysi i Napoleona". Tamten czarno-biały patriotyczny film, mimo ówczesnych skromnych możliwości technicznych, cechował się narastającym napięciem, duszną atmosfera zagrożenia i świetną grą aktorów, w tym Wieńczysława Glińskiego, Jana Machulskiego i Bronisława Pawlika. Trudno z powodów oczywistych porównywać ten klasyczny obraz z premierowym dziełem o walce „Orła" na morzu, ale trzeba zwrócić uwagę na możliwości techniczne i produkcyjne, jakimi dysponowali autorzy nowego utworu.

W filmie „Orzeł. Ostatni patrol" autorzy opowiadają o wyprawie polskiego okrętu, obfitującej w zmienne wytyczne dowództwa i dramatyczne momenty. Misja ta zakończyła się tragicznym wypadkiem. Twórcy obrazu usiłują dotrzeć do przyczyny katastrofy, która przez rząd brytyjski została na dobre zamieciona pod dywan. W końcówce filmu realizatorzy ukazali jedną z kilku hipotez dotyczących wyjaśnienia tej pasjonującej zagadki. Konsultanci historyczni filmu ujawnili w wywiadach, że „Orzeł", chluba polskiej marynarki wojennej, mógł zostać po prostu omyłkowo zbombardowany przez brytyjski samolot. Ta hipoteza wyjaśnia zamknięcie sprawy przez Brytyjczyków. Autorzy obrazu pokazują, że ostatnia misja „Orła", która okazała się wyprawą samobójczą, odbywała się w atmosferze klaustrofobii i nieustannego zagrożenia ze strony szalejących na morzu niemieckich u-bootów, polujących na alianckie okręty. Obserwujemy w bliskich planach twarze dowódcy, oficerów i marynarzy, którzy próbują zmierzyć się z narastającym lękiem. Szkoda jednak, że dramaturgia filmu się rozłazi, utworowi brakuje dynamiki i napięcia, a interesująca od strony artystycznej muzyka wyraźnie nie wzmacnia i nie spaja dramaturgii filmu.

Przesłanie filmu jest patriotyczne, gra znanych, wybitnych aktorów wydaje się doskonała. Jednak, jak wspomniałem, utwór Jacka Bławuta trudno uznać za w pełni udany.

„Orzeł. Ostatni patrol". Polska, 2022. Scenariusz i reżyseria – Jacek Bławut. Wykonawcy – Tomasz Ziętek, Mateusz Kościukiewicz, Antoni Pawlicki, Filip Pławiak, Tomasz Schuchardt, Adam Woronowicz, Rafał Zawierucha i inni. Dystrybucja – Kino Świat

KONKURS

Jak wszechstronnym autorem był C.S. Lewis, pokazuje już liczba 21 ekspertów, wypowiadających się w książce „Przewodnik po twórczości C.S. Lewisa" (Prodoteo). Jego rozważaniom na temat moralności, płciowości, miłości, władzy, przemocy, cierpienia, modlitwy, Pisma Świętego przyglądają się teolodzy, filozofowie i literaturoznawcy. Jego twórczość literacka dla dzieci, science fiction, teologiczna czy poetycka powstała na uboczu jego badań nad literaturą średniowiecza i renesansu, a o chrześcijaństwie mówił: „Wierzę w chrześcijaństwo tak samo jak we wschodzące słońce – nie tylko dlatego, że je widzę, ale także dlatego, iż dzięki niemu widzę wszystko inne".

Wśród czytelników, którzy 31 października między godz. 13 a 13.15 zadzwonią pod nr 22 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie: **Jak nazywali siebie spotykający się cyklicznie na rozmowach o literaturze C.S. Lewis, J.R.R. Tolkien i Charles Williams?** – rozlosujemy 5 egzemplarzy książki.

Odpowiedź na pytanie konkursowe 43: Słowa „Ja nie jestem sam, bo Ojciec jest ze Mną" pochodzą z Ewangelii św. Jana (16, 32). Zwycięzcom gratulujemy!

Filharmonia Narodowa

2022/2023

11 repertuar

4.11
piątek / 18:30
Sala Kameralna

O czym gramy?
Cykl wprowadzeń do koncertów

Szymon Paczkowski – muzykolog, Uniwersytet Warszawski

4.11
piątek / 19:30
Sala Koncertowa

transmisja internetowa
→ filharmonia.pl

5.11
sobota / 18:00
Sala Koncertowa

Orkiestra i Chór Filharmonii Narodowej
Jan Willem de Vriend – dyrygent
Ingrida Gápová – sopran
Aneta Kapla-Marszałek – sopran
Rafał Tomkiewicz – kontratenor
Michał Prószyński – tenor
Krzysztof Matuszak – bas-baryton
Łukasz Kocur – bas
Bartosz Michałowski – dyrektor chóru

Händel

6.11
niedziela
11:00 / 14:00
Sala Koncertowa

Na koncerty zaprasza Mecenas Roku Filharmonii Narodowej
PGE Polska Grupa Energetyczna

Poranny i Popołudniowy Koncert dla Dzieci

Bajkowe zagadki
W plecaku FeNka... sekretne pudełko

Noesis String Quartet
w składzie:
Dominika Sznajder-Janczewska – skrzypce
Paulina Wiecha – skrzypce
Magdalena Agatowicz – altówka
Jakub Lemański – wiolonczela
The Singing Heads
Mariusz Lewy – dyrygent
Agata Kawełczyk-Starosta – prowadzenie

8.11
wtorek / 19:00
Sala Kameralna

Po prostu... Filharmonia! Projekt 1

Andrzej Wierciński – fortepian

Scarlatti, Mozart, J.S. Bach / Busoni, Schumann

9.11
środa / 19:00
Sala Kameralna

Po prostu... Filharmonia! Projekt 1

Karol Szymanowski Quartet i goście
Agata Szymczewska – skrzypce
Volodia Mykytka – altówka
Karol Marianowski – wiolonczela
oraz
Paweł Wakarecy – fortepian

Mozart, Dohnányi, Mahler

13.11
niedziela
11:00* / 14:00**
Sala Kameralna

Na koncerty zaprasza Mecenas Roku Filharmonii Narodowej
PGE Polska Grupa Energetyczna

Poranek i Popołudnie dla Małych Melomanów

W teatrze muzycznym:
Jarosław Praszczołek
Pan Twardowski

libretto i muzyka:
Jarosław Praszczołek
reżyseria i choreografia:
Ewelina Grzechnik
scenografia:
Zuzanna Kubicz

Małgorzata Godlewska* / Karolina Iwańska-Pośnicka** – mezzosopran (Pani Twardowska)
Marek Murawa – tenor (Pan Twardowski)
Grzegorz Hardej – baryton (Diabeł)
Michał Borowski – saksofon
Vlasta Traczyk – fortepian
Lidia Szpilewska – prowadzenie

15.11
wtorek / 19:00
Sala Kameralna

Chain Ensemble
Andrzej Bauer – dyrygent

Lutosławski, H.M. Górecki, Bauckholt, Furrer

17.11
czwartek / 19:00
Sala Koncertowa

Na koncerty zaprasza Mecenas Roku Filharmonii Narodowej
PGE Polska Grupa Energetyczna

Nadzwyczajny koncert symfoniczny

Orkiestra i Chór Filharmonii Narodowej
Andrzej Boreyko – dyrygent
Evgeny Kissin – fortepian
Bartosz Michałowski – dyrektor chóru

Sylwestrow, Rachmaninow

19.11
sobota / 19:30
Sala Koncertowa

organizacja
Narodowe Centrum Kultury
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

IV Międzynarodowy Festiwal Muzyki Europy Środkowo-Wschodniej
Eufonie

Sinfonia Varsovia
Chór Filharmonii Narodowej
Robert Kružík – dyrygent
Andrea Danková – sopran
Jarmila Balážová – alt
Tomáš Juhás – tenor
Jozef Benci – bas
László Fassang – organy
Bartosz Michałowski – dyrektor chóru

Smetana, Liszt, Janáček

21.11
poniedziałek / 19:00
Sala Koncertowa

Koncert laureatów XII Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Ignacego Jana Paderewskiego

---

24.11
czwartek / 19:30
Sala Koncertowa

organizacja
Narodowe Centrum Kultury
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

IV Międzynarodowy Festiwal Muzyki Europy Środkowo-Wschodniej
Eufonie

Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia w Katowicach
Andrzej Boreyko – dyrygent
Antonii Baryshevskyi – fortepian

Latoszynski, Sylwestrow

26.11
sobota / 19:30
Sala Koncertowa

organizacja
Narodowe Centrum Kultury
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

IV Międzynarodowy Festiwal Muzyki Europy Środkowo-Wschodniej
Eufonie

Orkiestra Filharmonii Narodowej
Robert Kurdybacha – dyrygent
Ivan Taranenko MusClub
Tonus Finalis Ensemble

Taranenko, Bortnowski, Krupowicz, Rupociński

27.11
niedziela / 19:30
Sala Koncertowa

Grigory Sokolov – fortepian

Purcell, Beethoven, Brahms

29.11
wtorek / 19:00
Sala Kameralna

współorganizacja
Warszawski Festiwal Muzyki Współczesnej
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Scena Muzyki Polskiej

Orkiestra Kameralna Archetti
Maciej Tomasiewicz – dyrygent

Penderecki, Poradowski, Woytowicz, Klecki, Karłowicz

---

filharmonia.pl

Filharmonia Narodowa ul. Jasna 5 / 00-950 Warszawa

Organizator: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategiczny Mecenas: Bank Pekao

Mecenas: PGE Polska Grupa Energetyczna

Sponsorzy: Fundacja BNP Paribas, Tavex, 85 dwójka, Rzeczpospolita

Patroni medialni: TVP Kultura, TVP3 Warszawa, Karolina, Fundacja, Moby, Bilety24

Partnerzy

Koniec października to dla katolików czas przygotowania do uroczystości Wszystkich Świętych i Dnia Zadusznego, a dla protestantów Święto Reformacji. Jakie są podobieństwa i różnice w naszej wierze i tradycjach?

Co nas łączy, a co dzieli

ks. Paweł Kłys

Dokładnie rok temu podano informację, która lotem błyskawicy rozeszła się po mediach i zaniepokoiła wielu ludzi wierzących: synod Kościoła luterańskiego zdecydował o wyświęcaniu kobiet na księży. Jedni mówili: to nowe otwarcie, Kościół postępowy; praktyczne, a nie tylko teoretyczne równouprawnienie. Inni zauważali, że to niezgodne z Biblią, bo Jezus, ustanawiając kapłaństwo, wybrał tylko mężczyzn; że to żadna postępowość, tylko pójście pod prąd Tradycji Kościoła. Kto ma rację?

Sakrament czy urząd?

Luteranie, a szerzej ujmując Kościoły protestanckie, nie mają święceń kapłańskich. Nie chodziło zatem o sakrament, tylko o urząd, który sprawuje się na określonych zasadach, w określonym miejscu i czasie. Z urzędem wiążą się pewne przywileje i obowiązki: prowadzenie nabożeństw, przewodzenie diecezji (superintendent/biskup) czy parafii (proboszcz, wikariusz) oraz administrowanie dobrami diecezji lub parafii.

W niektórych wspólnotach protestanckich wprost nie mówi się o kapłaństwie, ale jedynie o urzędzie duchownego. Nie funkcjonuje w nich słowo kapłan; duchownego nazywa się pastorem czy wielebnym.

W Kościele rzymskokatolickim istnieje sakrament kapłaństwa, który może przyjąć jedynie niekwestionowany mężczyzna. Kapłanem zostaje nie do emerytury, a nawet nie do śmierci, ale na wieki. Wraz z sakramentem przyjmuje obowiązki i przywileje z niego wynikające. Może – podobnie jak duchowny protestancki – pełnić pewne urzędy, ale pierwszym i najważniejszym zadaniem księdza jest sprawowanie sakramentów świętych i głoszenie Słowa Bożego.

Skąd więc to oburzenie na informację o ordynowaniu kobiet na duchownych – bo tak powinno się o tym mówić? Stąd, że kalkę katolickiego pojmowania kapłaństwa nakładamy na Kościoły protestanckie, które całkowicie inaczej postrzegają u siebie urząd pastora – duchownego.

Skutki reformacji

31 października 1517 r. to szczególna data w historii Kościoła, gdyż właśnie tego dnia w jego ciele powstała rana, która do dziś co jakiś czas krwawi. W tym dniu mnich augustiański ks. dr Marcin Luter przybił na drzwiach kościoła zamkowego w Wittenberdze 95 tez, które miały stać się przyczynkiem do publicznej dysputy nad stanem teologicznym i moralnym ówczesnego Kościoła. W ślad za nim poszli kolejni reformatorzy. Zapoczątkowana w Niemczech reformacja rozeszła się po całej Europie, znajdując coraz to nowych zwolenników. W historii możemy wyróżnić czterech „ojców" reformacji. Są to: Marcin Luter (1517) – luteranizm (Kościół ewangelicko-augsburski), król Anglii Henryk VIII (1534) – anglikanizm (Kościół anglikański), Jan Kalwin i Ulrich Zwingli (1536) – kalwinizm (Kościół ewangelicko-reformowany), a także Miguel Servet i Faust Socyn (1562) – antytrynitaryzm (bracia polscy – arianie).

Kościoły protestanckie nie mają święceń kapłańskich. Jest zatem urząd duchownego, a nie sakrament.

Reformatorzy postawili sobie za cel powrót do źródła, którym jest Biblia, odrzucając całą Tradycję Kościoła bądź zostawiając tylko to, co było potrzebne do funkcjonowania danej wspólnoty. Stąd na sztandarach reformacyjnych pojawiały się hasła: *Solus Christus* – Tylko Chrystus, *Sola Scriputra* – Tylko Pismo, *Sola Gratia* – Tylko Łaska.

Kalwiniści w Łodzi

Myśl teologiczną jednego z wymienionych reformatorów, Jana Kalwina, przenieśli do Polski studenci, którzy w XVI w. podróżowali po Europie, zdobywając wiedzę na różnych uniwersytetach. Wielu studentów podejmujących naukę na Uniwersytecie w Bazylei poznawało również teologię Ulricha Zwingliego, którą dzielili się po powrocie do ojczyzny.

Główne ośrodki kalwinizmu w Polsce to: Radziejów, Kraków, Bełżyce, Kock, Lubartów, Lublin, Węgrów, Gdańsk, Leszno, Poznań, Warszawa i Łódź. – Pod koniec XVIII i na początku XIX w. Łódź stała się centrum rozwoju gospodarczego i przemysłowego, które ściągało wielu ludzi do pracy. W tym czasie niedaleko Łodzi była już kalwińska parafia w Zelowie i Kucowie. Jednak rozwój miasta i możliwość pracy sprawiały, że wielu przyjeżdżało do Łodzi po to, żeby tutaj znaleźć zatrudnienie – tłumaczy Krzysztof Bandoła, bibliotekarz Synodu Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP. Nowi mieszkańcy Łodzi obok pracy potrzebowali też miejsca do modlitwy, w ten sposób najpierw w Nowosolnej koło Łodzi, a potem w samej Łodzi powstała parafia Kościoła reformowanego, a jej pierwszym duchownym był pastor Fryderyk Jelen, administrator z Warszawy. Tak centrum Polski stało się głównym w kraju ośrodkiem ewangelików reformowanych.

Dziś na terenie Polski posługuje ośmiu duchownych w ośmiu parafiach Kościoła ewangelicko-reformowanego, które znajdują się w Warszawie, Żychlinie koło Konina, Pstrążnej, Strzelinie, a także Bełchatowie, Kleszczowie, Zelowie i Łodzi (ostatnie cztery w województwie łódzkim). Są także cztery kościoły, do których dojeżdżają duchowni, by odprawiać nabożeństwa: w Sopocie, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach i Krakowie. Według statystyk z 2020 r. Kościół reformowany ma w Polsce około 3200 wiernych.

Chrzest, wieczerza i...

Kościół reformowany uznaje tylko dwa sakramenty: chrzest i wieczerzę Pańską,

fot. ks. Paweł Kłys

Wprowadzenie na urząd nowego superintendenta Kościoła ewangelicko-reformowanego

gdyż ich źródło można wprost znaleźć w Piśmie Świętym. Chrzest jest udzielany w imię Trójcy Świętej i przyjmowany przez dzieci w wierze ich rodziców. Wieczerza Pańska sprawowana jest u kalwinistów tylko i wyłącznie pod dwiema postaciami: chleba i wina. Jak podkreślają sami reformowani, Ciało i Krew Chrystusa są obecne w sposób rzeczywisty dla wierzącego, jednak jest to rzeczywistość duchowa, niematerialna, poprzez działanie Ducha Świętego. Dlatego nie istnieje żaden kult związany ze znakami (elementami) sakramentu. W Kościele katolickim Jezus jest obecny pod postaciami chleba i wina od momentu konsekracji aż do chwili, kiedy przestaną istnieć Postacie Eucharystyczne, natomiast w Kościele reformowanym przed wieczerzą Pańską, w czasie jej trwania i po jej zakończeniu chleb pozostaje chlebem, a wino winem, gdyż podczas celebracji nie ma momentu przeistoczenia, a znaki sakramentalne nie zmieniają swojego znaczenia.

W tradycji Kościoła reformowanego bardzo mocno obecne jest sformułowanie Marcina Lutra, który z liturgii usunął wszystko to, co było związane z Ofiarą. Ofiara Chrystusa dokonała się raz, w sposób najpełniejszy, na Krzyżu, i nie ponawia się jej wielokrotnie podczas liturgii. Stąd w zborze kalwińskim nie ma ołtarza, a jest stół Pański, nie ma ofiary Mszy świętej, lecz liturgia wieczerzy Pańskiej.

Należy dodać, że w Kościele reformowanym – choć nie jest to sakrament – znana jest pokuta. Jest ona praktykowana w sposób indywidualny w relacji grzesznik – Bóg oraz wspólnotowy podczas liturgii w spowiedzi powszechnej, którą kończy duchowny (nie ma on władzy odpuszczania grzechów), ogłaszając łaskę Bożą dla pokutujących i żałujących za swoje grzechy.

Zarządzaniem Kościołem reformowanym zajmują się nie tylko duchowni, ale również – a może przede wszystkim – świeccy. Najwyższym organem Kościoła jest synod, w którego skład wchodzą duchowni i świeccy wybrani przez swoje lokalne wspólnoty – zbory. Natomiast organem administracyjnym i wykonawczym jest konsystorz. Jak podkreśla Krzysztof Bandoła, najważniejsze funkcje: prezesów synodu, konsystorza, kolegium kościelnego i przewodniczącego Ogólnego Zgromadzenia Członków Zboru mogą pełnić wyłącznie osoby świeckie.

W XIX w. centrum Polski stało się głównym ośrodkiem ewangelików reformowanych.

Nowy superintendent

W maju br. synod Kościoła ewangelicko-reformowanego wybrał na dziesięcioletnią kadencję nowego superintendenta, którym został proboszcz łódzkiej parafii reformowanej ks. Semko Koroza. Jak zauważa ks. dr hab. Kazimierz Bem, w tradycji Kościoła reformowanego nie ma czegoś takiego, jak osobny urząd biskupa. – W Polsce od roku 1555 mieliśmy superintendentów, był czas, że było ich nawet dwóch. A od 1817 r. mamy superintendentów generalnych. Nie jest to biskup, lecz pierwszy pomiędzy równymi duchownymi.

Uroczystość wprowadzenia na urząd nowego superintendenta odbyła się w sobotę 8 października br. w Łodzi. Wielu pokłada w nim nadzieję na nowe otwarcie i na odnowienie Kościoła reformowanego. – Mam nadzieję, że kobiety będą mogły być wreszcie ordynowane tutaj w Polsce, a przez to Kościół stanie się bardziej otwarty, bardziej przyjazny temu współczesnemu światu niż w tej chwili – mówi pochodząca z Łodzi Julia Meason, pastor Kościoła ewangelicko-reformowanego w Szkocji.

– Biskup w naszym reformowanym rozumieniu jest bardziej koordynatorem niż dyrektorem. Superintendent ma wspomagać, wspierać i reprezentować Kościół. Chciałbym, aby moje biskupstwo właśnie takie było. Ale to wszystko jest kwestią moich pobożnych życzeń. Jak mawiamy: człowiek strzela, a Pan Bóg kule nosi. Gdzie mnie pokieruje, tam będę, co mi każe, to będę starał się zrobić – mówi nowy superintendent.

Autor jest rzecznikiem prasowym archidiecezji łódzkiej

Chrzestny Prymasa Tysiąclecia

ks. Marek Stępniak

Organista z parafii sąsiadującej z Zuzelą został chrzestnym małego Stefana. Potem z rodziną przeniósł się do Tuszyna. Po odnalezieniu miejsca jego pochówku niedawno odsłonięto pomnik na jego grobie.

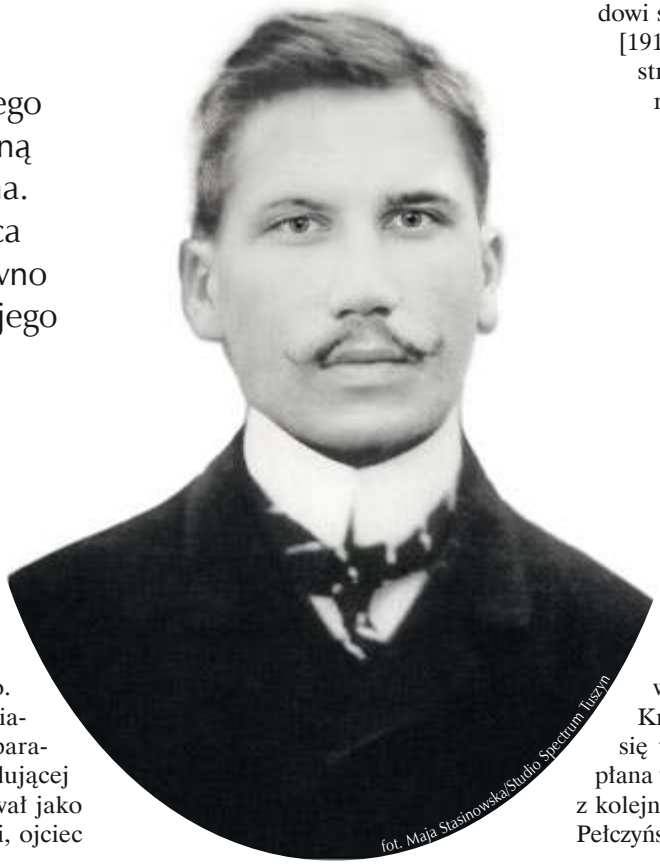
fot. Maja Stasinowska/Studio Spectrum Tuszyn

Kilka dni przed beatyfikacją kard. Stefana Wyszyńskiego w jednym z łódzkich dzienników ukazał się wywiad z prof. Janem Krysińskim, byłym rektorem Politechniki Łódzkiej, prywatnie wnukiem Stefana Krysińskiego. Profesor opowiadał, że jego dziadek był w 1901 r. organistą w parafii w miejscowości Nur, sąsiadującej z Zuzelą, gdzie z kolei pracował jako organista Stanisław Wyszyński, ojciec Stefana, i gdzie 3 sierpnia 1901 r. urodził się przyszły prymas.

Możemy się domyślać, że organiści dobrze się znali i utrzymywali bliskie relacje. Stefan Krysiński miał dziewiętnaście lat, gdy poproszono go o to, by został ojcem chrzestnym syna Wyszyńskich.

W przeszłości chrzest dziecka nie był obchodzony tak uroczyście jak dziś. Świadczą o tym zapisy w księgach parafialnych. Tuż po urodzeniu lub dwa–trzy dni później ojciec wraz z chrzestnymi przynosili dziecko do kościoła parafialnego, prosząc o chrzest. Matka, osłabiona porodem, najczęściej była nieobecna. Wybór chrzestnych był podyktowany relacjami rodzinnymi, ale – tak jak i dziś – często proszono osoby zaprzyjaźnione, tym bardziej jeśli w pobliżu nie mieszkali krewni.

Na rodziców chrzestnych dziecka Wyszyńskich zostali wybrani Stanisława Gardocka i wspomniany Stefan Krysiński. Nasuwa się pytanie: czy nowo narodzony syn Wyszyńskich otrzymał na chrzcie świętym imię po swoim chrzestnym? To by znaczyło, że relacje między rodzinami były bardzo serdeczne.

Kapelmistrz z wąsem

Lektura wywiadu z prof. Janem Krysińskim spotęgowała moją ciekawość, ponieważ wynika z niej, że chrzestny prymasa w późniejszych latach był organistą w parafii św. Witalisa w Tuszynie. Rozpocząłem poszukiwania. W książce „Tuszyn w ziemi piotrkowskiej", wydanej w 1912 r. we Włocławku przez ks. Stanisława Muznerowskiego, znajdujemy informację: „dzięki energicznemu Zarządowi straży została w roku ubiegłym [1911 – przyp. M.S.] założona orkiestra strażacka zostająca pod kierunkiem p. Stefana Krysińskiego, miejscowego organisty". Na fotografiach przedstawiających orkiestrę w środku zasiada kapelmistrz Stefan Krysiński. Czapka i mundur, czarne włosy, szlachecki wąs, uśmiechnięte oczy, szlachetne rysy twarzy.

Stefan Krysiński zaprzyjaźnił się z ks. Stanisławem Muznerowskim, gdy pracował jako organista w kościele w Lubrańcu nieopodal Włocławka. Z tego wynika, że po 1901 r. rodzina Krysińskich przeprowadziła się z Nuru do Lubrańca. Z kolei gdy ks. Muznerowski został w 1910 r. proboszczem w Tuszynie, liczący 28 lat Stefan Krysiński wraz z rodziną również się tam przenieśli. Po śmierci kapłana w 1925 r. Stefan współpracował z kolejnymi proboszczami, ks. Józefem Pełczyńskim i ks. Romualdem Brzezińskim – męczennikami niemieckiego obozu koncentracyjnego w Dachau.

Organista wraz z żoną Heleną z Domanowskich i dziećmi zamieszkali w domu przy ówczesnej ulicy Chojniak 29. Dziś ten budynek nie istnieje. Tam na świat przyszło dwoje kolejnych dzieci: syn Kazimierz Henryk urodzony 31 grudnia 1912 r., ochrzczony w Tuszynie 13 stycznia 1913 r., oraz córka Helena Sabina w 1915 r.

Życie w Tuszynie

Żona Helena i dzieci – pięciu synów i dwie córki – były miłością Stefana. Wychowanie potomstwa wymagało zapewne wielkiego zaangażowania ojca i matki. Helena pozostawała w domu – jak wówczas mówiono – „przy mężu", ale łatwo sobie wyobrazić, że każdy dzień

był wypełniony domowymi pracami przy dzieciach, ale również w przydomowym ogrodzie, który dostarczał warzyw i owoców dla licznej rodziny. Dla Stefana praca organisty była nie tylko źródłem utrzymania, lecz także jego pasją. Cichym świadkiem jego pracy są organy w parafialnym kościele, dziś oczekujące gruntownej konserwacji. Ich prospekt na kościelnym chórze przypomina, że przez 26 lat Stefan wspinał się krętymi schodkami, aby zasiąść przy organach, grać i śpiewać na Bożą chwałę. Trwające 26 lat szczęśliwe życie rodzinne i zawodowe w Tuszynie wyznaczały narodziny kolejnych dzieci, doroczne uroczystości kościelne i państwowe, codzienne obowiązki rodzinne i praca w parafii oraz prowadzenie orkiestry strażackiej. Fotografie wykonane około 1935 r. przedstawiają Stefana już mocno zmienionego, lekko pochylonego, o wyraźnie wyostrzonych rysach twarzy, które wskazują na dolegliwości chorobowe (prawdopodobnie białaczka). Choroba musiała być śmiertelna, skoro zmarł 11 lipca 1936 r. w wieku 54 lat.

Proboszcz ks. Romuald Brzeziński spisał akt zgonu. Wynika z niego, że Stefan urodził się w Warszawie jako syn Franciszka i Michaliny z domu Czajkowskiej w 1882 r. Mieszkając w Tuszynie, „był przynależny do gminy miasta stołecznego Warszawy". Podczas sporządzania aktu zgonu w kancelarii obecne były wraz z wdową córki: Stefania Zielińska, prawnik, zamieszkała w Warszawie, oraz Irena Szczepaniak, nauczycielka, mieszkająca w Tuszynie. Pogrzeb odbył się na cmentarzu parafialnym. Nie wiadomo, czy ks. Stefan Wyszyński brał udział w uroczystościach pogrzebowych swojego ojca chrzestnego. W tym czasie był profesorem Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku, redaktorem „Ateneum Kapłańskiego", opiekunem Sodalicji Mariańskiej i Chrześcijańskich Związków Zawodowych. Wiadomo skądinąd, że chętnie brał udział w rodzinnych uroczystościach, a potem jako biskup i prymas wysyłał na nie swoich przedstawicieli.

Poszukiwanie grobu

Długie poszukiwania grobu śp. Stefana Krysińskiego na cmentarzu w Tuszynie nie przynosiły rezultatów. Żona Stefana Helena wraz z dziećmi opuściła miejscowość prawdopodobnie jeszcze przed 1939 r., przenosząc się do Warszawy. Tam zaginęła bez wieści po powstaniu. I znowu bezcenne okazały się wspomnienia profesora Jana, że grób dziadka znajdował się w pobliżu miejsca pochówku ks. Muznerowskiego. Okazało się, że wokół pomnika tuszyńskiego proboszcza znajdują się tylko współczesne pomniki. Wśród nich jednak, w niewielkiej odległości, są dwie nieoznakowane mogiły. Po przedstawieniu tego faktu w parafialnych ogłoszeniach w październiku 2021 r. pewna rodzina zgłosiła, że w mogile po lewej stronie spoczywają jej przodkowie. Do drugiej mogiły nikt nie zgłosił roszczeń. W ten sposób ponad wszelką wątpliwość udało się odnaleźć miejsce spoczynku śp. Stefana. Dlatego przed uroczystością Wszystkich Świętych w 2021 r. na grobie umieszczono tabliczkę z informacją, że tu spoczywa śp. Stefan Krysiński, organista parafii w Tuszynie.

W niedzielę 18 września br. wspólnota parafii św. Witalisa w Tuszynie świętowała jubileusz 140-lecia konsekracji świątyni przez biskupa kujawsko-kaliskiego Wincentego Chościak-Popiela. Przed rozpoczęciem Eucharystii na cmentarzu parafialnym łódzki arcybiskup senior Władysław Ziółek pobłogosławił pomnik na grobie śp. Stefana, ufundowany przez rodzinę, parafię i tuszyńską orkiestrę. Podczas obrzędu wypowiedział słowa modlitwy: „Panie Boże Wszechmogący, poświęcamy ten pomnik postawiony na grobie śp. Stefana Krysińskiego, ojca chrzestnego błogosławionego kard. Stefana Wyszyńskiego i organisty parafii w Tuszynie. Chcemy przez to okazać wdzięczność za jego życie, posługę i świadectwo wiary. Niech Dobry Pan nasz Jezus Chrystus wprowadzi go na wieczne pienia i uwielbienia w Domu Ojca, aby tam wypraszał wraz z bł. kard. Stefanem Wyszyńskim moce z nieba dla nas żyjących tu na ziemi. Niech dobro, które spełniał, piękno, które ukazał w muzyce i śpiewie, idą za nim przed tron Boży. Niech będzie Bóg uwielbiony teraz i na wieki wieków. Amen".

fot. Maja Stasinowska/Studio Spectrum Tuszyn

Arcybiskup senior Władysław Ziółek poświęcił nagrobek śp. Stefana Krysińskiego

fot. Maja Stasinowska/Studio Spectrum Tuszyn

Autor jest proboszczem parafii św. Witalisa w Tuszynie, doktorem habilitowanym teologii

Między nadzieją i lękiem

ks. Piotr Mazurkiewicz

Współczesny świat jest zdolny do dokonania zarówno najlepszych, jak i najgorszych rzeczy – konstatował soborowy dokument o relacji Kościoła wobec świata. W jakim kierunku poszły zmiany?

Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes" (radość i nadzieja) jest ostatnim dokumentem Soboru Watykańskiego II. Została uchwalona 7 grudnia 1965 r. Jest drugą, obok „Lumen gentium", soborową konstytucją o Kościele.

Jej tytuł sugeruje, że dotyczy relacji Kościoła ze światem wobec niego zewnętrznym, przymiotnik „duszpasterska" – że chodzi o pomoc wiernym w odnalezieniu się w tym świecie i w jego ewangelizacji. Rozdział czwarty, zatytułowany „Zadanie Kościoła w świecie współczesnym", skupia się na pytaniu o to, w jaki sposób Kościół może pomóc ludziom w pełniejszym rozwoju ich osobowości, w słusznej walce o ich prawa czy w ustanowieniu sprawiedliwego porządku politycznego i gospodarczego. Mamy tam jednak stwierdzenia idące w przeciwną stronę – to, co dzieje się w świecie, ma pozytywny wpływ na Kościół: „Jakkolwiek postęp ziemski należy starannie odróżniać od wzrostu królestwa Chrystusa (…), ma on wielkie znaczenie dla [rozwoju] królestwa Bożego" (n. 39). Kościół więc powinien uczyć się od świata: „Ponieważ Kościół ma widzialną strukturę społeczną (…), może on być, i jest, wzbogacany również przez ewolucję ludzkiego życia społecznego" (n. 44).

Współczesny, czyli jaki?

Wypada postawić pytanie, co rozumie się w tekście przez „świat współczesny", od którego Kościół ma się uczyć i który ma ewangelizować. „Świat" w Piśmie Świętym często ma znaczenie pejoratywne, wskazuje na ludzi, którzy znajdują się pod władzą szatana. Z drugiej zaś strony świat jest dziełem Stwórcy i polem działania Kościoła. Stąd uczniowie mają żyć „w świecie", ale nie być „ze świata"; mają wprowadzać w świat zaczyn Ewangelii.

Można powiedzieć, że Kościół zawsze żyje i działa we współczesnym mu świecie. Nie żyje z głową obróconą wstecz i nie propaguje bajek o doskonałym świecie, jaki miałby nastać na ziemi w niedalekiej przyszłości. Żyje tu i teraz, w konkretnym momencie historii człowieka. Pierwsze zdanie konstytucji wspomina jednak o „naszych czasach" i chyba należy przez nie rozumieć początek drugiej połowy XX w. W następnych punktach mamy analizę ówczesnego świata, w którym „historia przyspiesza bieg tak gwałtownie, że jednostki z trudem mogą dotrzymać jej kroku" (n. 5). Jeśli jednak konstytucja odnosi się do świata sprzed 60 lat, to czy ma coś ważnego do przekazania także katolikom XXI w.? Być może jest to jedynie dokument o Kościele w świecie ówczesnym, który należałoby dziś przeredagować, ponieważ tamtego świata już nie ma? Kościół zatem musiałby przyspieszyć kroku, aby dogonić historię.

W jaki sposób konstytucja opisuje ówczesny świat? Słowa „gaudium et spes", „radość i nadzieja", sugerują, że świat generalnie idzie w dobrym kierunku. Skoro zaś Kościół miał się wówczas uczyć od świata, to być może stan ówczesnego świata był lepszy niż stan ówczesnego Kościoła? Konstytucja zawiera bardzo optymistyczny opis świata liberalnego, który z każdym dniem coraz lepiej służy człowiekowi (n. 9). Nawet fakt, że zmiana warunków zewnętrznych poważnie wpływa na życie religijne, interpretowany jest jako pozytywne zjawisko. „Zdolność dokonywania bardziej krytycznej oceny oczyszcza je z magicznego nastawienia wobec świata i pokutujących nadal przesądów oraz domaga się coraz bardziej osobistego i aktywnego trwania w wierze, co powoduje, że wielu ludzi odkrywa potrzebę żywszego odczuwania Boga" (n. 7). Można by zatem pomyśleć, że to ze świeckiego świata przychodzi główny impuls do większego zainteresowania się Bogiem i powszechnego wzrostu pobożności. Zakładając, że opis świata w „Gaudium et spes" jest poprawny, to jednak odnosi się jedynie do niewielkiego skrawka świata zachodniego. Nie zawiera nawet najmniejszej wzmianki na temat komunizmu czy kolonializmu. Zarazem coraz lepsze rozumienie np. niedopuszczalności niewolnictwa, niektórych praw kobiet i dzieci czy wyższy standard życia niekoniecznie przekładają się na większą wrażliwość na Boga. Gdyby sugestie tego typu były poprawne, to dzisiaj, po 60 latach, najbardziej religijna powinna być Europa Zachodnia.

Zadaniem Kościoła jest rozszyfrowanie współczesnego mu świata i dostrzeżenie dobra w nim, a nie poddanie się jego sposobowi myślenia.

Nieustanne napięcie

Optymistyczna lektura „Gaudium et spes" byłaby jednak jednostronna. Trzecie i czwarte słowo konstytucji to „smutek" i „lęk". Można zaryzykować twierdzenie, że w konstytucji przeplatają się ze sobą dwie narracje o stanie świata na początku drugiej połowy XX w.: optymistyczna i pesymistyczna. Głębokie i szybkie zmiany powodują, że ludzie „miotani pomiędzy nadzieją a lękiem, dręczą się w niepewności, zadając sobie pytanie o bieg spraw współczesnych" (n. 4). „Współczesny świat okazuje się zarazem mocny i słaby, zdolny do dokonania tak najlepszych, jak i najgorszych rzeczy, (…) otwiera się przed nim droga do wolności albo niewoli, postępu albo zacofania, braterstwa albo nienawiści" (n. 9). Nawet poparcie praw człowieka opatrzone jest w konstytucji klauzulą warunkowości: jeśli oderwane są one od norm prawa Bożego, zamiast służyć promocji godności osoby ludzkiej, mogą przyczyniać się do jej unicestwienia (n. 41). Wystarczy wspomnieć o lansowanym dzisiaj tzw. prawie do aborcji.

Choć zadaniem Kościoła jest rozszyfrowanie współczesnego mu świata i dostrzeżenie dobra, jakie się w nim pojawia, to jednak nie jest nim dopasowanie się do świata i poddanie się jego sposobowi myślenia. Kościół, który z mocy swojej misji nie jest związany z żadną formą ludzkiej kultury albo systemem politycznym, gospodarczym czy społecznym (n. 42), ma być w świecie powszechnym sakramentem zbawienia (n. 45). Mamy zatem zmienny świat, któremu „brakuje równowagi" (n. 8), oraz Kościół, który jest znakiem wieczności. Mamy przemijający świat zniekształcony przez grzech i mamy obietnicę nowego nieba i nowej ziemi, zstępujących od Boga (n. 39). Mamy ziemski postęp i mamy rozwój Królestwa Bożego. W tym kontekście konstytucja przypomina, że „nic nie pomoże człowiekowi, jeśli cały świat zyska, siebie samego zaś zatraci" (n. 39). Napięcie między Kościołem a współczesnym mu światem, między tym, co wieczne i niezmienne, a tym, co zmienne i przemi-

fot. xhz

jające, jest czymś trwałym. „Jezus Chrystus chce, aby jego uczniowie pozostali w świecie i w środek świata wprowadzali zbawienny zaczyn Ewangelii, który ma moc rodzaj ludzki przemienić i do ostatecznych przeznaczeń Bożych go doprowadzić” – czytamy w komentarzu abp. Karola Wojtyły. „Skuteczność misji Kościoła w porządku nadprzyrodzonym zależy również od stopnia, w jakim dostosuje on swe działanie do ludzi danej epoki, aby służyć ich prawdziwemu dobru. (…) Niemniej stosunek Kościoła do obecnej epoki zależy od jego zdolności wykraczania poza czas, ale i od jego istoty. Jak «Jezus Chrystus wczoraj i dziś, ten sam i na wieki», tak również Kościół do każdej epoki charakteryzującej się zmiennością ludzkiego istnienia na ziemi wprowadza to, że sam w sobie trwa na zawsze i niezmiennie, przy czym ta właściwość Kościoła nie pochodzi od człowieka, lecz z intelektu i woli Boga”.

Dar z siebie

Jeszcze kilka konkretnych odniesień do tekstu konstytucji. Św. Jan Paweł II często cytował zdanie, że człowiek jest jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał ze względu na nie samo, a nie instrumentalnie – z uwagi na jakieś inne dobro. Stąd człowiek nie może się w pełni odnaleźć inaczej, jak tylko poprzez bezinteresowny dar z siebie samego (n. 24). W „Redemptor hominis” napisze, że człowiek nie potrafi żyć bez miłości, miłość bowiem zasadza się na zdolności do ofiarowania siebie. Ostatecznie chodzi o odkrycie miłości Boga do siebie i próbę odpowiedzenia podobną miłością. „Misterium człowieka wyjaśnia się prawdziwie jedynie w misterium Słowa Wcielonego” (n. 22).

W konstytucji mamy ważny rozdział o małżeństwie i rodzinie. Sobór przypomina, że małżeństwo nie zostało ustanowione jedynie w celu zrodzenia i wychowania potomstwa, ale również z uwagi na przymierze między małżonkami realizujące się we wzajemnej miłości (n. 50). Dobrem małżeństwa jest także wzajemne duchowe zjednoczenie męża i żony.

Także dzisiaj wiele jest w świecie znaków radości i nadziei, smutku i lęku.

Mamy także sekcję o gospodarce, w której czytamy m.in.: „Podstawowym celem produkcji nie jest jedynie zwiększenie ilości produktów ani zysk lub zdobycie władzy, lecz służba człowiekowi i to całemu człowiekowi, z uwzględnieniem hierarchii jego potrzeb materialnych, wymagań życia intelektualnego, moralnego, duchowego i religijnego” (n. 64).

W refleksji nad polityką odnajdujemy słowa, które stanowiły inspirację zapisów Konstytucji RP: „Wspólnota polityczna i Kościół, każde na własnym terenie, od siebie niezależne i autonomiczne. Jednak i wspólnota polityczna, i Kościół, choć z różnego tytułu, służą osobistemu i społecznemu powołaniu tych samych ludzi. Służbę tę będą mogli pełnić dla dobra wszystkich tym skuteczniej, im lepiej prowadzić będą ze sobą zdrową współpracę, uwzględniając także okoliczności miejsca i czasu” (n. 76).

W kontekście rosyjskiej agresji na Ukrainę warto przypomnieć soborowe nauczanie na temat wojny i pokoju: „Jak długo będzie występować niebezpieczeństwo wojny i będzie brakowało kompetentnej oraz wyposażonej w odpowiednie możliwości władzy międzynarodowej, tak długo nie można odmówić rządom prawa do słusznej obrony, po wyczerpaniu wszystkich środków pokojowych rokowań” (n. 79). Dalej zaś czytamy: „Wszelkie działania militarne, które zmierzają, czy to do zniszczenia całych miast, czy też rozległych obszarów wraz z ich mieszkańcami, są przestępstwem przeciwko Bogu i samemu człowiekowi, które należy stanowczo i bez zwłoki potępić” (n. 80).

Znaki czasu

Także dzisiaj wiele jest w świecie znaków radości i nadziei, smutku i lęku. Sposób odczytania konstytucji zależy także od subiektywnego uznania przez człowieka tego, czy dzisiejszy świat jest lepszy od tego sprzed 60 lat, czy też przeciwnie, a zatem czy ówczesny optymizm odnośnie do kierunku jego rozwoju był uzasadniony. Niezależnie jednak od tego uznania Kościół musi się wciąż wsłuchiwać w znaki czasu także po to, aby lepiej zrozumieć, czym uczynił go Chrystus (n. 44) i jak we współczesnym mu świecie dawać świadectwo Prawdzie (n. 93).

Autor jest profesorem nauk społecznych, wykładowcą UKSW w Warszawie

James Tissot, „Zacheusz na sykomorze czeka na przejście Jezusa", Brooklyn Museum (USA)

ODWAGA ZMIANY

Zacheusz, bohater dzisiejszej Ewangelii, jest znany również niechrześcijanom. Stąd stał się on pewnym znakiem. Ewangelista podaje o nim jedynie kilka informacji – że był zwierzchnikiem celników, bardzo bogatym i niskiego wzrostu. Przytacza też opinię wydaną przez współczesnych mu, którzy postrzegali go jako grzesznika, ponieważ powszechne dla wykonujących zawód celnika było oszukiwanie i bogacenie się w ten sposób.

Może kompleksy spowodowane niskim wzrostem rekompensował sobie, wykorzystując swoją pozycję społeczną i krzywdząc innych? Mogłaby na to wskazywać jego deklaracja, z której wynika, że był świadomy wyrządzanego przez siebie zła: „Panie, oto połowę mego majątku daję ubogim, a jeśli kogo w czym skrzywdziłem, zwracam poczwórnie".

Za co go można pochwalić? Przede wszystkim za podjęty wysiłek. Pewnie wspiął się na sykomorę, wiedziony jedynie ciekawością, a nie chęcią, by Jezus przemienił destrukcyjną rzeczywistość, w której żył. Wyszedł z bezimiennego tłumu. Naraził się na śmieszność, wchodząc na drzewo. Działanie, które podjął, spowodowało dostrzeżenie go przez Jezusa. Docenić należałoby i to, że przyjął Go rozradowany. Otworzył dla Pana drzwi swojego domu, a Chrystus otworzył drzwi Jego serca. Osobiste spotkanie z Mistrzem z Nazaretu przemieniło Zacheusza. Postanowił zmienić swoje życie. Z niskiego nie stał się wysokim, ale potrafił podzielić się nagromadzonym bogactwem z potrzebującymi i zapragnął wynagrodzić wyrządzone krzywdy.

Jakie refleksje wywołuje dzisiejsza perykopa ewangeliczna? Pojawia się pytanie o podejmowany wysiłek w dążeniu do spotkania z Chrystusem, chociażby na niedzielnej Eucharystii. Warto też odpowiedzieć w sumieniu na pytanie o odwagę. Czy jestem gotowy na to spotkanie? Prawdziwe doświadczenie Jezusa wiąże się z radykalizmem. A co, jeśli po spotkaniu z Nim będę musiał zmienić swoje dotychczasowe życie? Czy, jak Zacheusz, będę nadal rozradowany po takim spotkaniu? Czy raczej, jak wielu współczesnych, odrzucę nie tyle samego Boga, ile wymagania, które stawia człowiekowi?

ks. Julian Głowacki

Autor jest zastępcą redaktora naczelnego tygodnika „Idziemy" w diecezji włocławskiej i prefektem Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku

XXXI NIEDZIELA ZWYKŁA

30 października 2022

Czytanie z Księgi Mądrości
11, 22 – 12, 2
Panie, świat cały przy Tobie jak ziarnko na szali, kropla rosy porannej, co opadła na ziemię. Nad wszystkimi masz litość, bo wszystko w Twej mocy, i oczy zamykasz na grzechy ludzi, by się nawrócili. Miłujesz bowiem wszystkie byty, niczym się nie brzydzisz, co uczyniłeś, bo gdybyś miał coś w nienawiści, nie ukształtowałbyś tego. Jakżeby coś trwać mogło, gdybyś Ty tego nie chciał? Jakby się zachowało to, czego byś nie wezwał? Oszczędzasz wszystko, bo to wszystko Twoje, Władco, miłujący życie! Bo we wszystkim jest Twoje nieśmiertelne tchnienie. Dlatego nieznacznie karzesz upadających i strofujesz, przypominając, w czym grzeszą, by wyzbywszy się złości, w Ciebie, Panie, uwierzyli.

Psalm responsoryjny
145, 1b-2. 8-11. 13-14

Refren: Będę Cię wielbił, Boże mój i Królu.

Będę Cię wielbił, Boże mój i Królu,
i sławił Twoje imię przez wszystkie wieki.
Każdego dnia będę błogosławił Ciebie
i na wieki wysławiał Twoje imię.

Pan jest łagodny i miłosierny,
nieskory do gniewu i bardzo łaskawy.
Pan jest dobry dla wszystkich,
a Jego miłosierdzie nad wszystkim, co stworzył.

Niech Cię wielbią, Panie, wszystkie Twoje dzieła
i niech Cię błogosławią Twoi wyznawcy.
Niech mówią o chwale Twojego królestwa
i niech głoszą Twoją potęgę.

Królestwo Twoje królestwem wszystkich wieków,
przez wszystkie pokolenia Twoje panowanie.
Pan podtrzymuje wszystkich, którzy upadają,
i podnosi wszystkich zgnębionych.

Czytanie z Drugiego Listu św. Pawła Apostoła do Tesaloniczan
1, 11 – 2, 2
Bracia: Modlimy się stale za was, aby Bóg nasz uczynił was godnymi swego wezwania i aby z mocą wypełnił w was wszelkie pragnienie dobra oraz działanie wiary. Aby w was zostało uwielbione imię Pana naszego, Jezusa Chrystusa – a wy w Nim – za łaską Boga naszego i Pana Jezusa Chrystusa.

W sprawie przyjścia Pana naszego, Jezusa Chrystusa, i naszego zgromadzenia się wokół Niego prosimy was, bracia, abyście się nie dali zbyt łatwo zachwiać w waszym rozumieniu ani zastraszyć bądź przez ducha, bądź przez mowę, bądź przez list, rzekomo od nas pochodzący, jakby już nastawał dzień Pański.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja.
Tak Bóg umiłował świat,
że dał swojego Syna Jednorodzonego;
każdy, kto w Niego wierzy, ma życie wieczne.

Słowa Ewangelii według św. Łukasza
19, 1-10
Jezus wszedł do Jerycha i przechodził przez miasto. A pewien człowiek, imieniem Zacheusz, który był zwierzchnikiem celników i był bardzo bogaty, chciał koniecznie zobaczyć Jezusa, któż to jest, ale sam nie mógł z powodu tłumu, gdyż był niskiego wzrostu. Pobiegł więc naprzód i wspiął się na sykomorę, aby móc Go ujrzeć, tamtędy bowiem miał przechodzić.
Gdy Jezus przyszedł na to miejsce, spojrzał w górę i rzekł do niego: „Zacheuszu, zejdź prędko, albowiem dziś muszę się zatrzymać w twoim domu". Zszedł więc z pośpiechem i przyjął Go rozradowany. A wszyscy, widząc to, szemrali: „Do grzesznika poszedł w gościnę".
Lecz Zacheusz stanął i rzekł do Pana: „Panie, oto połowę mego majątku daję ubogim, a jeśli kogoś w czymś skrzywdziłem, zwracam poczwórnie".
Na to Jezus rzekł do niego: „Dziś zbawienie stało się udziałem tego domu, gdyż i on jest synem Abrahama. Albowiem Syn Człowieczy przyszedł odszukać i zbawić to, co zginęło".

Kalendarium liturgiczne

Poniedziałek, 31 października
Czytania mszalne: Flp 2, 1-4; Ps 131, 1b-3; Łk 14, 12-14

Wtorek, 1 listopada
Uroczystość Wszystkich Świętych
Czytania mszalne: Ap 7, 2-4. 9-14; Ps 24, 1b-4b. 5-6; 1 J 3, 1-3; Mt 5, 1-12a

Środa, 2 listopada
Wspomnienie Wszystkich Wiernych Zmarłych
Czytania mszalne: Pierwsza Msza: Hi 19, 1. 23-27a; Ps 27, 1. 4. 7. 8b. 9a. 13-14; 1 Kor 15, 20-24a. 25-28; Łk 23, 44-46. 50. 52-53; 24, 1-6a. Druga Msza: Dn 12, 1-3; Ps 42, 2-3. 5; 43, 3-5; Rz 6, 3-9; J 11, 32-45. Trzecia Msza: Mdr 3, 1-9; Ps 103, 8. 10. 13-18; 2 Kor 4, 14 – 5, 1; J 14, 1-6

Czwartek, 3 listopada
Dzień powszedni albo wspomnienie św. Marcina de Torres, zakonnika
Czytania mszalne: Flp 3, 3-8a; Ps 105, 2-7; Łk 15, 1-10

Piątek, 4 listopada
Wspomnienie św. Karola Boromeusza, biskupa
Czytania mszalne: Flp 3, 17 – 4, 1; Ps 122, 1b-2. 4-5; Łk 16, 1-8

Sobota, 5 listopada
Czytania mszalne: Flp 4, 10-19; Ps 112, 1b-2. 5-6. 8a. 9; Łk 16, 9-15

fot. PAP/EPA/Vatican Media Handout

Z NAUCZANIA PAPIEŻA FRANCISZKA

WYSTRZEGAJMY SIĘ NARCYZMU I EKSHIBICJONIZMU
Bracia, siostry, faryzeusz i celnik dotyczą nas wprost. Myśląc o nich, spójrzmy na siebie: zobaczmy, czy w nas, tak jak w faryzeuszu, jest „zadufanie w sobie, że jesteśmy sprawiedliwi", które prowadzi nas do pogardzania innymi. Dzieje się tak na przykład wtedy, gdy pragniemy komplementów i zawsze wymieniamy nasze zasługi i dobre uczynki, gdy zamartwiamy się o to, żeby się pokazać, a nie być, gdy pozwalamy sobie na pułapkę narcyzmu i ekshibicjonizmu. Wystrzegajmy się narcyzmu i ekshibicjonizmu, opartego na próżności, który prowadzi także nas, chrześcijan, nas, księży, nas, biskupów, do tego, że zawsze mamy na ustach pewne słowo. Jakie to słowo? „Ja": „Ja to zrobiłem, ja to napisałem, ja to powiedziałem, ja to zrozumiałem przed tobą" itd. Tam, gdzie jest za dużo „ja", mało jest Boga. U nas, w mojej ojczyźnie, tacy ludzie są nazywani „ja – ja – ja". A kiedyś mówiono o księdzu, który był taki, skupiony na sobie, i ludzie żartowali: „Ten, jak okadza, to robi to odwrotnie, okadza siebie". Tak jest, to sprawia, że popadasz w śmieszność.

Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański" 22 października

DOBRO JEST UKRYTE, CICHE
Kontynuując cykl katechez o warunkach dobrego rozeznawania, dziś zwróciliśmy uwagę na potrzebę poznania historii własnego życia. Jest ona najcenniejszą księgą, a jednak wielu nie czyta jej wcale albo sięga po nią zbyt późno, w chwili śmierci. W niej tymczasem znajduje się to, czego na próżno szukamy gdzie indziej. (…) Refleksja nad wydarzeniami naszego życia pozwala dostrzec ważne szczegóły. Na przykład fakt, że jakaś lektura, wyświadczona przysługa czy spotkanie na pierwszy rzut oka nieistotne wnoszą z czasem wewnętrzny pokój, radość życia i podsuwają kolejne dobre inicjatywy. Jest to praca nad zebraniem cennych pereł, które Pan rozrzucił na gruncie naszego życia. Dobro jest ukryte, ciche, wymaga powolnego i ciągłego odkrywania. Ponieważ styl Boga jest dyskretny, nie narzuca się; jest jak powietrze, którym oddychamy, nie widzimy go, lecz sprawia, że żyjemy, i uświadamiamy je sobie dopiero wtedy, gdy nam go brakuje. Nawyk odczytywania na nowo swego życia wyostrza nasz wzrok, pozwala dostrzec małe cuda, które Bóg czyni dla nas każdego dnia. W ten sposób zapoznajemy się ze stylem Boga i odkrywamy, w jakim kierunku nas prowadzi.

Streszczenie katechezy wygłoszonej 19 października

DO POLAKÓW
Pozdrawiam serdecznie wszystkich Polaków. Potrzeba zgłębiania własnego życia dotyczy również całych narodów. Warto poznawać historię swojej ojczyzny, aby zobaczyć obecne w niej ślady obecności Boga. Z tego względu cieszę się, że w ubiegły poniedziałek otwarte zostało w Lublinie Centrum Relacji Katolicko-Żydowskich. Życzę, by pomagało ono dowartościować wspólne dziedzictwo, nie tylko obu religii, ale także obu narodów. Z serca wam błogosławię.

Podczas audiencji ogólnej 19 października

Trzeci obóz

Ignacy Masny

1 listopada mija 200 lat od narodzin św. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego. Gdy 140 lat temu, tuż przed wybuchem powstania styczniowego, obejmował stolicę biskupią w Warszawie, jako jeden z głównych celów wyznaczył sobie obronę Kościoła przed wciągnięciem w patriotyczną konspirację.

„Uręczam waszą cesarską mość, że (…) uważam dziś rewolucję za prawdziwą klęskę dla narodu i przeto wszelkich dołożę starań, by nie dopuścić do podobnego nieszczęścia” – przekonywał Feliński cara Aleksandra II podczas audiencji w styczniu 1862 r. Czternaście lat wcześniej sam uczestniczył w powstaniu narodowym, którego klęska przyczyniła się do wyboru przez niego drogi kapłańskiej.

Powstaniec

Kiedy w marcu 1848 r. w Poznaniu wybuchło powstanie wielkopolskie, Feliński mieszkał w Paryżu. W Europie trwała tzw. Wiosna Ludów, w wielu państwach obywatele występowali zbrojnie z żądaniami politycznymi. Feliński starał się mobilizować polskich emigrantów do poparcia powstania. Sprawa stała się nagląca, gdy z Poznania dotarły prośby o przysłanie ludzi na pomoc. Feliński razem z najbliższym przyjacielem, Juliuszem Słowackim, wyruszył do Wielkopolski.

Jak pisał po latach w swoich „Pamiętnikach”, gdy dojechali do rogatek Poznania, „jakaś dama zajrzała do dyliżansu i powiedziała po francusku: «Jeśli tu są emigranci, to niech natychmiast uchodzą (…)». Każdego z nas brała pod rękę jakaś nieznajoma pani i wyprowadzała w tłum przechodniów”. Słowacki był już za słaby, by walczyć, został więc w Poznaniu. Feliński zaś trafił do oddziału, uzbrojony w rusznicę, „z której może od lat dwudziestu nikt nie wystrzelił”.

Przed końcem powstania zdążył jeszcze wziąć udział w kilku potyczkach. Wspominał później trzy z rzędu bezsenne noce, po których jedyny raz w życiu spał, idąc. W powstańczych obozach obserwował ambicjonalne konflikty oficerów we własnym oddziale i skutki nieudolności naczelnika powstania – Ludwika Mierosławskiego. Gdy do oddziału Felińskiego doszła wiadomość o poddaniu się głównych sił polskich, ochotnicy rozeszli się po okolicy. Przyszły święty kilka dni unikał pruskiej obławy, aż dowiedział się o amnestii dla powstańców przybyłych z Francji. Skorzystał z okazji. Wracał bez grosza przy duszy – ostatnie 450 kilometrów szedł do Paryża piechotą.

fot. Polona

Droga do Warszawy

Niedługo po porażce powstania wszyscy zaborcy ziem polskich uporali się z wewnętrznymi problemami. Nadzieje Polaków na szybkie odzyskanie niepodległości zostały pogrzebane. Feliński wpadł wtedy w taką patriotyczną egzaltację, że stracił z tego powodu ochotę do życia. Z apatii wyrwało go z pozoru błahe zdarzenie.

W księżycową noc miał osobliwe widzenie. Ujrzał kościotrupa z kosą mówiącego grobowym głosem: „Pragnąłeś śmierci, oto ją masz”. „Przy tych słowach widmo wyciągnęło kosę i ostrze jej przyłożyło mi do szyi. W tej chwili budzę się przerażony” – wspominał. Widzenie jednak nie minęło. Felińskiemu stanęło przed oczami dotychczasowe życie, a oprócz tego usłyszał wewnętrzny głos: „Czyś gotów stanąć przed trybunałem Sędziego?”. Zaraz się okazało, że złudzenie kościotrupa dała bielizna zawieszona na fotelu, a kosą na gardle było okręcone wokół szyi prześcieradło.

Wrażenie było jednak tak silne, że pchnęło przyszłego świętego do poważnych decyzji. Wrócił na ziemie polskie i jesienią 1851 r. wstąpił do seminarium. Miał 31 lat, kiedy został klerykiem, a już 9 lat później miał zostać arcybiskupem w Warszawie, w jednym z trudniejszych okresów w jej dziejach. W 1862 r. patriotyczne emocje w stolicy rozgrzane były do czerwoności, a kościoły stały się areną nieustannych politycznych manifestacji.

Kandydat środka

Tej nominacji nie sposób było przewidzieć, a już najmniej spodziewał się jej sam Feliński. Podczas posługi w Petersburgu z obrzydzeniem obserwował intrygi księży karierowiczów, starających się o urzędy za cenę całkowitej uległości. Gdy w 1861 r. zmarł dotychczasowy arcybiskup warszawski, żaden z nich nie dostał propozycji objęcia metropolii. Współpraca z rządem kompromitowała tych księży w oczach polskiej opinii publicznej, a rząd rosyjski starał się uspokoić nastroje poprzez liberalizację polityki wobec Polaków. Ks. Feliński, niekojarzony z rządem, a jednocześnie otwarcie krytykujący konspirujący kler i polityczne manifestacje w kościołach, wydawał się idealnym kandydatem.

Drogą, którą wybrał Zygmunt Szczęsny Feliński, było podążanie za głosem sumienia.

Car liczył zapewne na to, że młodym kapłanem, niemającym oparcia w żadnym stronnictwie, łatwo będzie manipulować.

Już w rozmowie z Aleksandrem II w Petersburgu, przed wyjazdem do Warszawy, Feliński pokazał, że na to nie pozwoli, odmawiając przyjęcia za współpracowników kapłanów zaproponowanych przez władcę. Odmówił również natychmiastowego otwarcia kościołów, zamkniętych z powodu ich profanacji przez rosyjskich żołnierzy, którzy krwawo spacyfikowali manifestację patriotyczną w warszawskiej katedrze i kościele św. Anny. Car próbował narzucić swoją wersję wydarzeń, jakoby do profanacji nie doszło, nowy arcybiskup zdecydował jednak, że do otwarcia kościołów może dojść dopiero po ich rekoncyliacji. W trakcie tego obrzędu, przywracającego świątyniom ich sakralny charakter, wezwał lud, by kościoły pozostawił kultowi i przestał w nich śpiewać pieśni patriotyczne. To się nie mogło spodobać działaczom dążącym do powstania, tzw. czerwonym, którzy kościoły uczynili miejscem rewolucyjnej agitacji. Po mieście rozeszła się ulotka, w której arcybiskup został nazwany „moskiewskim posłem".

Wolność ducha

Feliński uważał, że zarówno Rosjanie, jak i „czerwoni" terroryzują warszawiaków. Doświadczały tego na co dzień kobiety – polska opinia publiczna wywierała presję, żeby ubierały się na czarno, na znak żałoby po ofiarach carskich represji. Feliński pisze w „Pamiętnikach", że opierające się tej modzie bywały przez „czerwonych" oblewane kwasem. Te zaś, które nosiły żałobę, mogły z tego powodu trafić do aresztu.

W oczach arcybiskupa szczególnie upokarzała Kościół uległość kapłanów wobec „ulicy", jak określał rozpolitykowany lud stolicy. Włożył wiele wysiłku, by w mieście Kościół traktowany był jak nauczyciel, a nie jak pas transmisyjny rewolucyjnych idei. Zwoływał do siebie księży, żeby przypomnieć im stanowczo doktrynę o zakazie udziału kleru w konspiracji. Surowo zakazywał śpiewów patriotycznych w kościołach. Wizytował katolickie organizacje, by ich działalność skierować na właściwe tory. Przede wszystkim sprowadził gorliwych kapłanów, by poprzez rekolekcje, kazania i nabożeństwa rozbudzić na nowo religijnego ducha.

Równie stanowczo bronił ofiar rosyjskich represji. Skarżył się władzom na aresztowania kobiet za noszenie broszki z orzełkiem czy na warunki w więzieniach, gdzie spano na słomie ruszającej się od robactwa. Po wybuchu powstania w styczniu 1863 r. jednoznacznie stanął w obronie powstańców. Kolejne jego działania, m.in. list protestacyjny do cara, doprowadziły do wywiezienia go do Gatczyny pod Petersburgiem. Tam, przebywając w areszcie domowym, bronił się przed przedstawicielem rosyjskiego rządu, który oskarżał go o przejście na stronę rewolucjonistów. Rosjanie nie mogli zrozumieć, że oprócz współpracy z rządem lub zbrojnego powstania może istnieć jakaś trzecia droga. Droga, którą wybrał Zygmunt Szczęsny Feliński i której zgubienie oznacza – jak tłumaczył – „poniżenie godności człowieka", to podążanie za głosem sumienia. „Jest trzeci obóz (…)", tłumaczył rosyjskiemu urzędnikowi w Gatczynie. „Nic on nie wywraca, ale też i nie wiesza nikogo. On daje tylko śmiało świadectwo prawdzie, nie oglądając się na mogące stąd wyniknąć dlań następstwa". Po kilku dniach dowiedział się, że „cesarz był (…) niezadowolony z jego tłumaczenia". Dla św. Zygmunta oznaczało to dwudziestoletnie zesłanie do Jarosławia nad Wołgą.

Grażyna Rybak

Kawa i nastolatki

Coraz więcej nastolatków pije kawę. Chcą się poczuć dorośli czy są aż tak zmęczeni? Wiadomo, że kawa działa pobudzająco i po jej wypiciu zmniejsza się uczucie zmęczenia, poprawia koncentracja i koordynacja ciała, łatwiej jest formułować myśli. Dlaczego? Kawa zawiera kofeinę – organiczny związek chemiczny, alkaloid purynowy, środek psychoaktywny, stymulant, odkryty przez niemieckiego chemika Friedricha Ferdinanda Rungego w 1819 r. Podobne alkaloidy zawierają herbata (teina), liście ostrokrzewu paragwajskiego – yerba mate (mateina), nasiona guarany – stosowane do przyrządzania napojów energetyzujących (guaranina) – oraz kakao i czekolada (teobromina).

Kofeina jest metabolizowana do innych substancji: teobrominy, która rozszerza naczynia krwionośne i pobudza cały organizm, paraksantyny, która zwiększa rozpad lipidów w krwiobiegu, oraz teofiliny, która rozszerza naczynia i mięśnie gładkie, poprawiając ukrwienie. Kawa poprawia metabolizm, choć sama nie odchudza. Dlatego niewielkie ilości kawy mają korzystny wpływ na nasze zdrowie. Przez pobudzenie ośrodkowego układu nerwowego kofeina zwiększa wydzielanie neuroprzekaźników: dopaminy, noradrenaliny, adrenaliny, acetylocholiny, serotoniny. Adrenalina i noradrenalina pobudzają układ sercowo-naczyniowy, przyspieszają tętno. Dopamina i serotonina poprawiają nastrój i motywację działania. Jednak codzienne picie u młodych jest szkodliwe, bo wypłukuje z organizmu wapń i magnez, co osłabia. Przyspieszenie akcji serca zaś daje uczucie stałego zmęczenia, jak po nadmiernym wysiłku sportowym.

Przedawkowanie kawy może być śmiertelnie groźne, ponieważ kofeina może doprowadzić do zawału oraz podrażnienia przewodu pokarmowego. Przy dłuższym okresie regularnego picia kawy występuje też zjawisko tachyfilaksji (tolerancji), czyli osłabienia odpowiedzi organizmu na kofeinę. Wtedy młodzi piją dwie–trzy kawy, aby osiągnąć efekt. W ten sposób kofeina powoduje uzależnienie fizyczne, choć słabsze niż np. nikotyna, ale odstawienie codziennej kawy objawia się zespołem abstynencyjnym: zmęczeniem, pogorszeniem nastroju i koncentracji uwagi, często bólem głowy. Występuje też uzależnienie psychiczne. Przyjmowanie coraz większych dawek nie powoduje przyjemniejszych doznań, ale nasila odczucia negatywne: lęk, niepokój, zdenerwowanie i nastrój depresyjny. Jeśli chcemy odstawić kofeinę, najlepiej uczynić to stopniowo, aby uniknąć syndromu odstawienia i przekonania, że „bez kawy nie da się żyć".

Warto zadawać pytanie: dlaczego młody człowiek, nie przemęczony życiem, chorobami, pracą, potrzebuje stymulantów? Przecież regularny wysiłek fizyczny, bieganie i hobby też pobudzają krążenie i koją nerwy. Okazuje się, że częściej po kawę sięgają ci, którzy za późno chodzą spać, mają małą aktywność fizyczną, nieregularnie jedzą i nadmiernie korzystają z komputera i smartfona, obciążając mózg ogromną ilością impulsów na sekundę, co utrudnia im harmonijne działanie. Zamiast kawy na śniadanie proponuję zatem poranne bieganie.

Autorka jest specjalistą pediatrii

Czy coś może grać pierwsze skrzypce?

dr hab. Tomasz Korpysz

Różnego rodzaju zmiany składu i formy związków frazeologicznych to najczęstsze typy modyfikacji takich konstrukcji językowych. Nie są to jednak wszystkie możliwe rodzaje, jakie spotykamy w tekstach. Kolejny związany jest z naruszaniem typowej łączliwości danego frazeologizmu. Na początek może warto jednak wyjaśnić samo pojęcie łączliwości.

Łączliwość to cecha (czy zespół cech) wyrazów bądź połączeń wyrazowych, pozwalająca im tworzyć sensowne, poprawne konstrukcje z innymi wyrazami bądź połączeniami. Wyróżnia się kilka typów łączliwości, związanych z cechami gramatycznymi, znaczeniowymi i stylistycznymi wyrazów. Można przy tym mówić o łączliwości na najbardziej ogólnym poziomie (np. że przymiotniki są określeniami rzeczowników, a przysłówki – czasowników), ale też o wynikającej z tradycji łączliwości konkretnych wyrazów (np. *siarczyste* mogą być: *mróz* – ale nie: *deszcz*, *przekleństwo* – ale nie: *komplement*, *całus* – ale raczej nie: *pocałunek*).

Również frazeologizmy charakteryzują się określoną łączliwością i jej ograniczeniami, które mogą być naruszane – mówi się wówczas o tzw. innowacjach rozszerzających. Wszyscy znamy np. konstrukcję *grać pierwsze skrzypce*, która ze względu na znaczenie ('mieć decydujący głos w jakiejś sprawie; przewodzić czemuś') może się łączyć bądź to z nazwami konkretnych osób (np. *W gronie doradców rektora pierwsze skrzypce grała prof. Anna Nowakowska*), bądź też z nazwami zbiorowości (np. *Podczas narady jak zawsze pierwsze skrzypce grał zespół prawny*). Jeśli odniesiemy ją do przedmiotów czy zjawisk (np. **W tamtym okresie w polskiej gospodarce pierwsze skrzypce grał węgiel kamienny*), powstanie innowacja rozszerzająca, którą należy potraktować jako błąd. Z kolei frazeologizm *pękać w szwach* tradycyjnie łączy się z konkretnymi rzeczownikami nieżywotnymi, zwłaszcza nazywającymi jakieś obiekty i pomieszczenia (np. *Bileter nie chciał nas wpuścić na koncert, ponieważ – jak twierdził – sala już pęka w szwach*), odniesienie go do osoby (np. **Zjadłem już tyle smakołyków, że naprawdę pękam w szwach*) sprawia, że metafora się udosłownia i całość wywołuje efekt komiczny. Podobnie jest w zdaniu **W końcówce tej bitwy wódz miał jeszcze w zanadrzu oddział jazdy*. Frazeologizm *ktoś ma coś w zanadrzu* znaczy tyle, co: 'ktoś ma przygotowane coś, co ujawnione lub wykorzystane przez niego w odpowiednim momencie ma pomóc w osiągnięciu jakiegoś celu', znaczeniowo wydaje się więc pasować do przywołanego kontekstu. Jednak wyraźnie odnosi się on do *czegoś* (a nie *kogoś* – w tym przypadku jeźdźców).

Innowacje rozszerzające prowadzą niekiedy, jak już o tym była mowa, do udosłownienia frazeologizmu, co także jest uznawane za błąd językowy, jak np. w zdaniu: **Odbiorcy telewizji satelitarnej niesłusznie wieszają psy na naszych antenach*.

Na koniec warto wspomnieć o jeszcze jednym typie błędów, czyli na nadawaniu związkom frazeologicznym nowych, nietradycyjnych znaczeń. Często takie innowacje wynikają po prostu z niedostatecznej znajomości utrwalonych konstrukcji, zwłaszcza tych, których motywacje są dziś mało czytelne. Jeśli ktoś nie wie, że w dawnej Polsce szpaka uznawano za ptaka sprytnego, mądrego, to może też nie wiedzieć, że wyrażenie *szpakami karmiony* oznacza właśnie kogoś sprytnego, przebiegłego, mającego doświadczenie. Współczesny użytkownik może uznać, że jest to raczej określenie kogoś, kto ma dziwny gust kulinarny, kto je niezwykłe, wyszukane lub wręcz celowo udziwnione dania…

Rodzinny kapitał opiekuńczy

Edyta Pisarczyk-Kulon

Rodzice, którzy wychowują więcej niż jedno dziecko w wieku od 12. do 35. miesiąca, mogą otrzymać dodatkowe świadczenie. Rodzinny kapitał opiekuńczy nie jest uzależniony od dochodów rodziny. Łącznie wynosi do 12 tys. zł na drugie i każde kolejne dziecko.

Rodzinny kapitał opiekuńczy przysługuje matce lub ojcu dziecka, osobie, która przyjęła dziecko na wychowanie i wystąpiła do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie jego przysposobienia. Warunkiem jest wspólne mieszkanie i utrzymywanie dziecka. Na dziecko, które jest w opiece naprzemiennej, świadczenie przysługuje obojgu rodzicom w wysokości połowy przysługującej kwoty.

We wniosku o świadczenie należy wskazać pierwsze dziecko w rodzinie, tak aby wykazać, że świadczenie przysługuje. Pierwszym dzieckiem w rodzinie jest najstarsze dziecko. Nie ma znaczenia jego wiek. Nie można jednak wskazać jako pierwszego dziecka, jeżeli jego rodzic jest pozbawiony praw rodzicielskich, albo np. dziecko jest pod opieką opiekuna prawnego. Jeżeli z kolei dzieci urodziły się tego samego dnia, miesiąca i roku (np. bliźnięta), najstarszym dzieckiem w rodzinie jest dziecko, które zostanie wpisane we wniosku.

W zależności od sytuacji rodziny pierwszym dzieckiem w rodzinie jest dziecko własne albo małżonka, albo dziecko drugiego rodzica, z którym rodzic wychowuje wspólne dziecko, albo dziecko przyjęte na wychowanie, o ile do sądu opiekuńczego został złożony wniosek o jego przysposobienie.

Na potrzeby ustalania rodzinnego kapitału opiekuńczego za rodzinę uważa się małżonków, rodziców wychowujących wspólne dziecko, osobę samotnie wychowującą dziecko, osobę, która przyjęła dziecko na wychowanie i wystąpiła o jego przysposobienie, i oczywiście dzieci tych osób.

Wniosek o rodzinny kapitał opiekuńczy i załączniki do wniosku można składać wyłącznie elektronicznie, za pośrednictwem Platformy Usług Elektronicznych (PUE) ZUS, portalu Emp@tia lub bankowości elektronicznej.

Można to robić od pierwszego dnia miesiąca, w którym dziecko kończy 9 miesięcy, do końca miesiąca, w którym dziecko kończy 13 miesięcy. Jeżeli wniosek zostanie złożony w tym okresie, ZUS przyzna świadczenie od 12. miesiąca życia dziecka. Z kolei wniosek złożony po miesiącu, w którym dziecko ukończy 13. miesiąc życia, spowoduje, że wypłacone świadczenie będzie pomniejszone o 500 zł za każdy miniony miesiąc, licząc od ukończenia przez dziecko 12. miesiąca.

Obsługą wniosków o rodzinny kapitał opiekuńczy zajmuje się ZUS i tam wniosek ostatecznie trafi – niezależnie od kanału, którym został złożony. Dlatego wszystkie informacje o treści wniosku, o konieczności jego uzupełnienia, stanie sprawy są dostępne na portalu PUE ZUS. Zarejestrować się na nim może każda osoba, która stara się o świadczenie wypłacane przez ZUS albo po prostu ubezpieczona, lub płatnik składek.

Autorka jest radcą prawnym

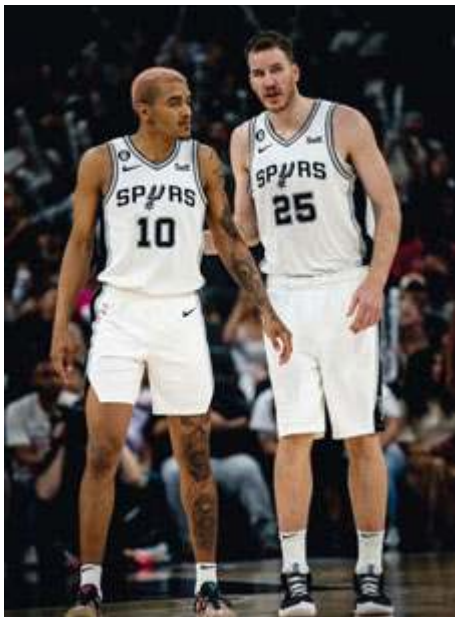

fot. FB sportowca

Debiut w NBA

Jeremy Sochan jako czwarty Polak w historii zadebiutował w NBA. W swoim pierwszym spotkaniu w najlepszej lidze świata koszykarz San Antonio Spurs spędził na parkiecie 27 minut, podczas których zdobył 4 punkty, miał 7 zbiórek i 3 asysty. Mimo to jego drużyna zdecydowanie uległa Charlotte Hornets 102:129.

Bez Ursusa Warszawa?

To może być nasza ostatnia zima – mówi Krzysztof Kosmalski, wiceprezes Ursusa Warszawa. Trzecia siła stołecznego futbolu znalazła się na krawędzi upadku. Sytuacja jest tak trudna, że klub zdecydował się na internetową zbiórkę funduszy.

fot. FB klubu

Zespół F1 w żałobie

fot. RB

Nie żyje Dietrich Mateschitz – właściciel zespołów Red Bull oraz AlphaTauri w Formule 1. Miał 78 lat. Należał do najbardziej rozpoznawalnych miliarderów pochodzących z Austrii. To właśnie on kilkanaście lat temu stworzył potęgę Red Bulla i – poza rozwojem napojów energetycznych – postanowił zainwestować w sport.

fot. PAP/Łukasz Gągulski

Bez bramek

Cracovia zremisowała u siebie z Lechem Poznań 0:0 w meczu 14. kolejki PKO Ekstraklasy. Bliżej zwycięstwa byli gospodarze, którzy w końcówce nie wykorzystali kilku świetnych sytuacji.

NIE ZAPOMINAJMY

Mariusz Jankowski

Nie zapominajmy o tych, którzy odeszli. O tych, którzy byli dla nas ważni. O tych, którzy stanęli na naszej drodze życiowej i przekazali nam istotne rzeczy. O tych, za którymi tęsknimy. Nie zapominajmy. Chociaż czasami, jak pisał nieodżałowany ksiądz Jan Twardowski, żal jest w nas ogromny.

Żal że się za mało kochało
że się myślało o sobie
że się już nie zdążyło
że było za późno (…)

Pamiętajmy. Bo nasza pamięć ma wartość. Tą wartością jest chwila modlitwy, ciepłych wspomnień, odwiedzin na grobie. Czasami to tak niewiele, a znaczy tak dużo.

Dla mnie ten czas zawsze był podszyty smutkiem. Jako dziecko byłem jednym z niewielu wśród rówieśników, który odwiedzał grób Taty. Dziś myślę, że dzięki temu Zaduszki są dla mnie czymś wyjątkowym, nauczyłem się bowiem zatrzymywać. Chociaż na chwilę. I wspominać ludzi dla mnie ważnych.

Dlatego wspominam. Pana Bohdana Tomaszewskiego, mistrza mikrofonu, z którym miałem przyjemność poprowadzić w radiu Plus kilka sportowych audycji. Lekcje były to bezcenne. Spokój, mądrość, klasa. Tego się nie da łatwo nauczyć. Można jednak próbować. Na pewno warto.

Nigdy nie zapomnę legendarnego trenera Kazimierza Górskiego. Miałem zaszczyt być gościem w jego domu. Nigdy w życiu nie spotkałem skromniejszego człowieka. Na zawsze Pan Kazimierz będzie w mojej pamięci.

Lubię wspominać spotkania z Panią Ireną Szewińską. Wybitną sportsmenką, mądrą kobietą. Zawsze nienagannie ubraną, ciepłą, uśmiechniętą.

W tych dniach zawsze dociera do mnie, że miałem w życiu trochę szczęścia. Bo nie każdemu jest dane spotkać na swojej drodze mistrzów. I warto te spotkania, te chwile, pielęgnować w pamięci. Nawet jeśli czasami wywołują one w nas poczucie pustki. Nawet jeśli te wspomnienia sprawiają, że z kąta wychyla się smutek. Nie szkodzi, bo jak pisała współzałożycielka Warszawskiej Opery Kameralnej, poetka Joanna Kulmowa:

(…) Smutek to jest mrok po zmarłych tu,
ale dla nich są wysokie, jasne światy.
Zapal świeczkę.
Westchnij.
Pacierz zmów.
Odejdź pełen jasności skrzydlatej.

Autor jest dziennikarzem TVP

fot. FB/Kamil Majchrzak

Polak wygrał

Kamil Majchrzak przełamał złą passę i wygrał pierwszy turniej w sezonie. Reprezentant Polski w finale turnieju ATP Challenger Tour w Busan pokonał Mołdawianina Radu Albota 6:4, 3:6, 6:2.

TAPIOKA

Barbara Wiśniowska

Bohaterowie książek podróżniczych gotowali bulwy manioku. Teraz skrobia z manioku, czyli tapioka, jest dostępna w wielu polskich sklepach. Jest lekkostrawna, szczególnie ceniona przez alergików, diabetyków i nie zawiera glutenu. W suchej postaci ma sporo kalorii, ale po namoczeniu i ugotowaniu, gdy wchłonie wodę, bilans kaloryczny od razu wygląda lepiej: do 160 kcal w 100 g. Zaskakuje jej bogactwo w wartości odżywcze – ja się ich nie spodziewałam, gdy patrzyłam na przezroczysty kisiel. Zawiera witaminy B1, B2, B6, C, PP, magnez, cynk, fosfor, wapń, potas i żelazo. Witamina B1 wspomaga mięśnie, serce, naczynia i układ nerwowy; B2 – oczy, układ hormonalny, przemiany aminokwasów; B6 – powstawanie ważnych enzymów. Wpływ witaminy C na odporność wszyscy znają, dobrze wpływa także na gojenie ran, zmniejsza ciśnienie i cholesterol, spowalnia starzenie. Witamina PP jest składnikiem enzymów, poprawia ukrwienie skóry. Cynk także poprawia funkcjonowanie skóry, włosów i paznokci; fosfor – stan zębów i kości; magnez bierze udział w ok. 300 procesach w organizmie. Potas reguluje ciśnienie i napięcie mięśni. Tapioka jest bogata w skrobię oporną, dlatego może być spożywana przez diabetyków.

Mąkę tapiokową można gotować bez wstępnych przygotowań. Częściej spotyka się jednak kuleczki. Te małe należy moczyć co najmniej 2 godziny, te duże – najlepiej przez całą noc albo i dobę. Warto pamiętać, by nie próbować tapioki ani bulw manioku na surowo, gdyż zawierają manihotoksynę, która rozkłada się podczas obróbki termicznej. Tapioka wchłania niesamowite ilości płynów. Przepis na opakowaniu zaleca gotować ją w pięć razy większej ilości wody, ale ja daję jeszcze więcej. Po ugotowaniu tapioka szybko tężeje i tworzy bardziej zwartą masę niż poczciwa skrobia ziemniaczana. Przypomina żelkę. Trzeba ją szybko wlać do naczyń docelowych. Pięknie wygląda w przezroczystych naczyniach. Dobrze smakuje z kwaśnymi owocami.

fot. Barbara Wiśniowska

BUDYŃ TAPIOKOWY

Składniki: szklanka kulek tapioki ■ 1 l mleka ryżowego ■ łyżka masła kokosowego ■ łyżka ksylitolu ■ 1/2 łyżki imbiru mielonego ■ jagody mrożone ■ przecier z mango

Sposób przygotowania: Kulki tapioki moczymy w mleku ryżowym przez całą noc. Następnie słodzimy ksylitolem, dodajemy tłuszcz i imbir. Gotujemy, cały czas mieszając, od momentu zagotowania jeszcze przez 10 minut. Od razu rozlewamy do szklanek lub salaterek i myjemy garnek, bo później będzie trudno. Owoce dodajemy przed podaniem.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

1 A – miara czosnku
1 G – kawał chleba
2 E – kłamie w oczy
3 A – linka wędki
3 G – afgańska małpa
6 A – w stadzie bacy
6 H – zła wróżba
8 C – mnich, pustelnik
9 A – zbrojna agresja
9 G – ugniata drogę
10 E – pramatka ludzi
11 A – leży nad Ruhrą
11 G – duża antylopa

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

A 1 – uczucie wstydu
C 1 – bęben tatarski
C 8 – utwór epicki
D 3 – kościół biskupa
E 1 – figura na rzutni
E 8 – biblijny ogród
F 4 – uczony z Rotterdamu
G 1 – państwo z Limą
G 8 – rosyjskie imię
H 3 – zbrojna asysta
I 1 – styl muzyki
I 8 – ptak morski
K 1 – powściągliwość

Hasło do odczytania w zaznaczonym wierszu

Rozwiązania prosimy nadsyłać do 11 listopada na adres redakcji „Idziemy". Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi nagrodzimy książkami.

TVP 1

05.05 Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski – talk-show prof. Jana Miodka; **06.25** wojsko-polskie.pl (43); **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.00** Tydzień; **08.30** Zakochaj się w Polsce (61); **09.05** Czas w las; **09.35** Okrasa łamie przepisy – Jabłka ze starego sadu; **10.10** Klasztorne smaki według Remigiusza Rączki; **10.45** Zmiennicy (6) – serial TVP; **11.55** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Misja Zambia – Jestem im potrzebny – cykl reportaży; **13.15** BBC w Jedynce: Serengeti II (5) – serial dokumentalny; **14.15** Z pamięci: Eryk Lipiński cz. 2 – felieton; **14.25** Weterynarze z sercem; **15.15** Wyjście awaryjne – komedia; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? (4948) – teleturniej muzyczny; **18.20** Zielone I Love You – koncert Rafała Brzozowskiego; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.15 Wojenne dziewczyny (60) – serial TVP
21.15 Rolnik szuka żony – reality show
22.20 Zakochana Jedynka – Miłość bez końca – film fabularny, USA 2020, reż.: Scott Speer, wyk.: Nicholas Hamilton, Ian Tracey, Deron Horton, Alexandra Shipp
24.00 Mroczne wody – dramat, USA 2019, reż.: Todd Haynes, wyk.: Mark Ruffalo, Anne Hathaway, Tim Robbins, Bill Pullman
02.15 Mam przyjaciół w niebie – komedia, Włochy 2016, reż.: Fabrizio Maria Cortese, wyk.: Valentina Cervi, Fabrizio Ferracane, Antonio Catania
03.50 Jaka to melodia? (4948) – teleturniej muzyczny
04.35 Z pamięci: Eryk Lipiński, cz. 2
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.50 Barwy szczęścia (2686) – serial obyczajowy TVP, reż.: Natalia Nylec, wyk.: Olga Jankowska, Marek Molak, Maria Świłpa, Piotr Ligienza, Marek Siudym, Krystyna Tkacz, Linda Zgutka, Artur Bocheński, Anna Mrozowska, Karolina Chapko; **06.25** Barwy szczęścia (2687); **07.00** M jak miłość (1681) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie; **11.15** The Voice of Poland XIII – Live (15), cz. I – widowisko muzyczne; **12.35** The Voice of Poland XIII – Live (15), cz. II – widowisko muzyczne; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (5) Piersi – widowisko muzyczne; **16.15** Tak to leciało! – teleturniej muzyczny; **17.05** Lajk!; **17.30** Zacznij od zdrowia; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.55** Na sygnale (392) – serial fabularyzowany TVP; **19.25** Na sygnale (393) – serial fabularyzowany TVP

20.00 Postaw na milion (298)
21.00 Czas zemsty – film akcji, USA 2013, reż.: Niels Arden Oplev, wyk.: Collin Farrell, Noomi Rapace, Dominic Cooper
23.10 Kino bez granic – Asystentka – dramat, USA 2019, reż.: Kitty Green, wyk.: Julia Garner, Matthew Macfadyen, Makenzie Leigh
00.50 Jak pies z kotem – film fabularny, Polska 2018, reż.: Janusz Kondratiuk, wyk.: Lucyna Malec, Robert Więckiewicz, Olgierd Łukaszewicz, Bożena Stachura, Aleksandra Konieczna
02.40 Milczenie – film fabularny, Włochy/Tajwan/USA/Meksyk 2016, reż.: Martin Scorsese, wyk.: Andrew Garfield, Adam Driver, Liam Neeson
05.20 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Serwis Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.40** Pogoda; **09.50** Woronicza 17; **10.59** Serwis Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.52** Pogoda; **15.00** Debata Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.53** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Serwis Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Serwis Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** Info V4+; **19.05** Głębia ostrości

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.24 Serwis Info Wieczór weekend
21.42 Pogoda
21.50 Strefa starcia
23.00 Info Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.52 Pogoda
01.05 Woronicza 17
02.15 Minęła 20
03.05 Pogoda
03.10 Info V4+
03.35 Głębia ostrości
04.05 Powstania Śląskie... Muzyczne historie
05.13 Agrobiznes – podsumowanie
05.30 Zakończenie dnia

TV TRWAM

05.00 Głos serca; **05.45** 180 lat na zdrowie; **06.00** Jestem mamą; **06.15** Cichy i pokornego serca; **07.40** Muzyczne chwile; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Spotkania z lasem; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.25** Próba wiary; **10.15** Msza święta; **11.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **11.40** Historia krzyża na Tarnicy; **12.00** Anioł Pański z Ojcem Świętym Franciszkiem; **12.15** Papież Polak do Rodaków; **12.50** Nie ma jak w domu; **14.15** Prawda znalazła swój dom; **14.40** Drzwi do lasu; **15.00** Wieś – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **16.45** Święty na każdy dzień; **16.50** Warkocz królewny Wisły; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Muzyczne chwile; **17.30** Sól Ziemi; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Moja katolicka rodzina
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Stan Bezpieczeństwa Państwa
21.55 Historia, której nie pamiętam
22.50 Muzyczne chwile
23.00 Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień; **06.55** Widzieć w ciemności – film dok.; **08.00** Msza greckokatolicka; **09.00** Wiedźmin (11) – serial fantastyczno-przygodowy; **09.50** Informacje kulturalne; **10.10** W kotle historii; **10.40** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939–1945 (9); **10.55** Przestrzeń pamięci – Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius; **11.30** Montana z lotu ptaka; **12.30** Dunaj (2) – serial dok.; **13.30** Wojownicy czasu; **14.10** Jasminum – film obyczajowy, Polska 2005, reż.: Jan Jakub Kolski; **16.30** Giganci historii; **17.25** Noce i dnie (11) – serial TVP; **18.30** Historia Mediów: Media story – Powietrzem i wodą; **19.00** Mumie starożytnego Egiptu: Hatszepsut (5); **20.00** Narodziny nazizmu – serial dok.; **21.05** Pożegnanie z Afryką – film obyczajowy, USA 1985, reż.: Sydney Pollack, wyk.: Meryl Streep, Robert Redford, Klaus Maria Brandauer; **23.50** Polscy. Seryjni (1) – cykl dok.; **00.40** Ex Libris; **00.50** Piłkarski poker – komedia sensacyjna; **02.45** Szerokie tory; **03.20** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.10 Bohdan! Trzymaj się! – benefis Bohdana Łazuki; **08.00** Nabożeństwo Kościoła Chrześcijan Baptystów w Białymstoku; **09.05** Wschodzące gwiazdy baletu. Pięć lat później; **09.35** Wschodzące gwiazdy baletu. Pięć lat później; **10.15** Koncert Piccolo – film animowany; **10.25** Robin z Sherwood (9) – serial; **11.35** Trzeci punkt widzenia; **12.15** Czwarta władza – dramat; **14.20** Wędrowiec Polski; **15.00** Orchestre National du Capitol. Dutilleux/Holst – koncert; **16.50** Zaginione – odnalezione; **17.15** Niedziela z... rolami Jacka Chmielnika; **18.05** Niedziela z... – Kingsajz – komedia; **20.05** Informacje kulturalne; **20.30** Rob Roy – film przygodowo-historyczny; **23.00** Scena muzyczna – Komeda – inspirations – koncert; **24.00** Trzeci punkt widzenia; **00.40** Osiem i pół – dramat, Włochy 1963, reż.: Federico Fellini; **03.10** W pobliżu krąży tygrys – film animowany; **03.20** Weekendy – film animowany; **03.45** William Holden, między światłem a cieniem – film dok.; **04.55** Legendy Rocka: Folk Around The World; **05.30** Legendy Rocka: New York Hip Hop; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.40** Ukryta prawda (935); **06.30** Kuchenne rewolucje 13 (3); **07.25** Nowa Maja w ogrodzie 6 (34); **07.55** Akademia ogrodnika (34); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Co za tydzień; **12.15** Mam talent 14 (9); **14.40** Harry Potter i insygnia śmierci, cz. II – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2011, reż.: David Yates, wyk.: Daniel Radcliffe, Emma Watson, Rupert Grint, Ralph Fiennes, Alan Rickman, Michael Gambon, Helena Bonham Carter; **17.25** Lego Masters 3 (5); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 11 (9); **21.35** Tajemnica zawodowa 2 (9) – serial; **22.40** Rafa – thriller, Australia 2010, reż.: Andrew Traucki, wyk.: Adrienne Pickering, Damian Walshe-Howling, Gyton Grantley, Zoe Naylor, Kieran Darcy-Smith; **00.20** Kuchenne rewolucje 25 (9); **01.25** Największe polskie katastrofy (5) – program dokumentalny; **02.25** Uwaga!; **02.45** Noc Magii; **04.10** Zamieszkać na plaży 2 (12); **04.40** Raj za pół ceny (5); **05.05** Raj za pół ceny (6)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **09.05** Świętastyczne kolędowanie – film animowany; **09.20** Doktor Dolittle 2 – film familijny; **11.00** Mały Książę – film familijny; **13.30** Noc w muzeum. Tajemnica grobowca – komedia, USA/Wielka Brytania 2014, reż.: Shawn Levy, wyk.: Ben Stiller, Robin Williams, Owen Wilson, Steve Coogan, Ricky Gervais, Dan Stevens, Rebel Wilson, Skyler Gisondo; **15.40** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (174); **17.40** Nasz Nowy Dom; **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie (458); **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni (115); **22.05** Chętni na kasę – film akcji, USA 2010, reż. John Luessenhop, wyk.: Paul Walker, Chris Brown, Hayden Christensen, Matt Dillon, Michael Ealy, Idris Elba, T.I., Zoe Saldana, Marianne Jean-Baptiste, Johnathon Schaech, Jay Hernandez, Steve Harris, Trevor Donovan, Gaius Charles, Nancy Young; **00.25** Bloodshot – film s.f., USA 2019, reż. Dave Wilson; **03.00** Świat według Kiepskich (184); **03.40** Świat według Kiepskich (225); **04.40** Disco Gramy

TVP 1

04.45 Klan (4049); **05.15** Przysięga (748); **06.05** Wspaniałe stulecie (134); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Studio Raban; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (73) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (74) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (328) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** BBC w Jedynce: Serengeti II (5) – serial dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (135) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (749) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4050); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.00 Słowo abp. Józefa Kupnego na uroczystość Wszystkich Świętych
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (610) – serial TVP
21.00 Teatr Telewizji – Powołanie – spektakl teatralny
22.35 Świat bez fikcji – Mołdawia – kraj niepewności – film dok.
23.35 Misery – thriller, USA 1990, reż.: Rob Reiner, wyk.: James Caan, Kathy Bates, Richard Fainsworth, Lauren Baccall
01.30 Miłość bez końca – film fabularny, USA 2020, reż.: Scott Speer, wyk.: Nicholas Hamilton, Ian Tracey, Deron Horton, Alexandra Shipp
03.15 Sfora (8) – serial TVP
04.15 Notacje: Halina Strzelecka
04.29 Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 M jak miłość (1647); **06.20** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Ojczyzna – serial dokumentalny; **06.35** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Kobieta – serial dokumentalny; **06.55** Rodzinka.pl (197) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (117) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2687) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (153) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (288) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (80) – serial; **15.50** Przepis dnia (30); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.30** Familiada – teleturniej; **17.00** Święto Reformacji 2022; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (154) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2686) – serial obyczajowy TVP
20.00 Przepis dnia (21)
20.10 Barwy szczęścia (2688)
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1682) – serial TVP
21.55 Moje córki krowy – film obyczajowy, reż.: Kinga Dębska, wyk.: Agata Kulesza, Gabriela Muskała, Marian Dziędziel, Marcin Dorociński, Łukasz Simlat
23.35 Milczenie – film fabularny, Włochy/Tajwan/USA/Meksyk 2016, reż.: Martin Scorsese, wyk.: Andrew Garfield, Adam Driver, Liam Neeson
02.25 O mnie się nie martw (12) – serial komediowy TVP
03.20 Czas zemsty – film akcji, USA 2013, reż.: Niels Arden Oplev, wyk.: Collin Farrell, Noomi Rapace, Dominic Cooper
05.20 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.49** Rodzina i praca; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.12 O co chodzi
03.40 Światowiec – Nekropolie świata
04.15 Jerzy... słowa przerwane
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Żyjemy u zarania przyszłości; **06.55** Filmowe życiorysy; **07.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Święty na każdy dzień; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Śląskie ślady Świadka Prawdy – błogosławiony Ryszard Henkes SAC; **09.30** Moja katolicka rodzina; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa; **11.30** Bieszczady dla Jezusa 2020; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Od zmierzchu do świtu; **15.20** Od miłości do wieczności; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Porady Medyczne Bonifratrów; **16.55** Spotkania z lasem; **17.05** Świadkowie; **17.30** Na łowy; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści Theo – serial animowany dla dzieci
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.55 Filmowe Życiorysy. Wichura – Zielony Trójkąt
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.55 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (43); **08.00** Ex Libris; **08.30** Historia Polski: Żołnierze Generała Maczka – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Krew, miłość, zdrada – widowisko; **10.35** Podróże na Północ Europy (2) – cykl dok.; **11.35** Archiwum zimnej wojny; **12.10** Tajemnice początków Polski – film dok.; **13.20** Lotna – dramat, reż.: Andrzej Wajda; **14.55** Wszystkie kolory świata: Isan – najprawdziwsza Tajlandia – serial dok.; **15.50** Dunaj (2) – serial dok.; **16.45** Flesz historii; **17.10** Czas honoru (44) – serial TVP; **18.00** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.30** Spór o historię; **19.05** Historia Polski: Rzeczpospolita Zakopiańska – film dok.; **20.05** Historia w postaciach zapisana: Elżbieta I; **22.00** Sądy, przesądy; **22.45** Ex Libris; **22.55** Bunt barbarzyńców (5); **23.55** Info Wilno; **00.10** Szerokie tory; **00.45** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.20** Sensacje XX wieku; **02.10** Encyklopedia II wojny światowej; **02.40** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.40** Informacje kulturalne; **08.10** Co dalej?; **08.55** Wydarzenie aktualne; **09.20** Człowiek na torze – dramat psychologiczny; **11.00** Reżyserzy: Akira Kurosawa; **12.00** Listek – film anim.; **12.05** Kinematograf – film anim.; **12.30** Niedziela z... rolami Jacka Chmielnika; **13.30** Quo vadis? (5); **14.30** Quo vadis? (6); **15.50** Portret podwójny – film obyczajowy; **17.50** Trzeci punkt widzenia; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Wielkie nadzieje (1) – serial kostiumowy; **20.00** Traffic – film sensacyjny; **22.35** Kronos – Obcy; **23.20** Kurier – film sensacyjny, reż.: Władysław Pasikowski, wyk.: Philippe Tłokiński, Julie Engelbrecht, Jan Frycz, Philippe Tłokiński, Patrycja Volny, Grzegorz Małecki, Mirosław Baka, Zbigniew Zamachowski, Adam Woronowicz, Mariusz Bonaszewski; **01.25** Scena muzyczna – Komeda – inspirations – koncert; **02.20** Rob Roy – film przygodowo-historyczny; **04.50** Informacje kulturalne; **05.15** Kominiarczyk – film anim.; **05.35** Afisz kulturalny; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1328); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (1) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.45** Ukryta prawda (1445); **12.55** Tajemnice miłości (36); **14.00** Ukryta prawda (1329); **15.05** Ukryta prawda (1122); **16.10** Ten moment (4); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (2) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1446); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (34); **20.15** Na Wspólnej 20 (3515) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (589); **21.35** Totalne remonty Szelągowskiej 5 (1); **22.40** Gra dla dwojga – komedia, USA/Niemcy 2009, reż.: Tony Gilroy, wyk.: Clive Owen, Julia Roberts, Tom Wilkinson, Paul Giamatti, Wayne Duvall; **01.10** Co za tydzień; **01.55** Na granicy światów (6) – serial; **02.55** Zabójcza broń 3 (7) – serial; **03.55** Uwaga!; **04.15** Zamieszkać na plaży 2 (13); **04.45** Recepta na stary dom (12); **05.15** Jak to jest zrobione (1) – serial

POLSAT

06,00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (324); **09.10** Malanowski i Partnerzy (325); **09.40** Sekrety rodziny (279); **10.40** Dlaczego ja? (1147); **11.40** Gliniarze (350); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja (5021); **13.40** Trudne sprawy (1077); **14.40** Dlaczego ja? (968); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja (5022); **16.30** Na ratunek 112 (739); **17.00** Gliniarze (748); **18.00** Pierwsza miłość (3487); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Dancing with the Stars. Taniec z Gwiazdami (133); **22.15** Transformers: Zemsta upadłych – film s.f., USA 2009, reż.: Michael Bay, wyk.: Josh Duhamel, Megan Fox, Tyrese Gibson, Shia LaBeouf, John Turturro; **01.40** Joker – dramat psychologiczny, USA 2015, reż.: Simon West, wyk.: Michael Angarano, Davis Hope, Dominik García-Lorido, Stanley Tucci, Jason Statham, Milo Ventimiglia, Sofía Vergara; **03.30** Świat według Kiepskich (186); **04.00** Świat według Kiepskich (188); **04.40** Disco Gramy (5633); **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan – telenowela TVP; **05.15** Przysięga (749); **06.05** Wspaniałe stulecie (135); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach; **08.10** Krzyżacy – film fabularny, reż.: Aleksander Ford, wyk.: Mieczysław Kalenik, Andrzej Szalawski, Grażyna Staniszewska, Aleksander Fogiel, Urszula Modrzyńska, Emil Karewicz, Lucyna Winnicka, Janusz Stachocki; **11.10** Taggart – western, USA 1964, reż.: R.G. Springsteen, wyk.: David Carradine, Dick Foran, Dan Duryea, Elsa Cárdenas, Jean Hale; **12.50** Duch obłędu – reportaż; **13.30** Rolnik szuka żony – reality show; **14.35** Znachor – dramat, reż.: Jerzy Hoffman, wyk.: Jerzy Bińczycki, Anna Dymna, Tomasz Stockinger, Bożena Dykiel, Artur Barciś, Andrzej Kopiczyński, Piotr Fronczewski, Piotr Grabowski; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Pejzaż bez Ciebie – Bogusław Mec – koncert; **18.45** Wojenne dziewczyny (6) – serial TVP

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.20 Wojenne dziewczyny (61) – serial TVP
21.15 Rolnik szuka żony – reality show
22.20 Ocaleni – reality show
23.25 Magazyn śledczy Anity Gargas
24.00 Mam przyjaciół w niebie – komedia, Włochy 2016, reż.: Fabrizio Maria Cortese, wyk.: Valentina Cervi, Fabrizio Ferracane, Antonio Catania
01.45 Na zawsze razem – film fabularny, Francja 2018, reż.: Mikhal Hers, wyk.: Vincent Lacoste, Isaure Multrier, Stacy Martin
03.40 Pere Lachaise – nekropolia Paryża – film dokumentalny
04.35 Duch obłędu – reportaż
05.05 Zakończenie dnia

TVP 2

05.30 Słowo abp. Józefa Kupnego na uroczystość Wszystkich Świętych; **05.40** Śmierć i pogrzeb – reportaż; **06.10** Chłopiec z burzy – film obyczajowy, Australia 2019, reż.: Shawn Seet, wyk.: Finn Little, Geofrey Rush, Jai Courtney; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **11.45** Listy do Boga – dramat, USA 2010, reż.: David Nixon, wyk.: Lisa Curtis, Christopher Schmidt, Lyanna Tumaneng, Tanner Maguire; **13.45** Przepis dnia (21); **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (6). Piotr Szczepanik – widowisko muzyczne; **16.20** Z miłości do Joey – film dokumentalny, USA 2016, reż.: Rory Feek, wyk.: Rory Feek, Hope Feek, Heidi Feek, Joey Feek; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (155) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2687) – serial obyczajowy

20.00 Przepis dnia (31)
20.10 Dotknij nieba – film fabularny, USA 2018, reż.: Andre Erwin, Jon Erwin, wyk.: J. Michael Finley, Dennis Quaid
22.10 Muzyka ciszy – film biograficzny
00.15 Moje córki krowy – film obyczajowy, reż.: Kinga Dębska, wyk.: Agata Kulesza, Gabriela Muskała, Marian Dziędziel, Małgorzata Niemirska, Marcin Dorociński, Łukasz Simlat
01.55 Oblicze miłości – film fabularny, USA 2013, reż.: Arie Posin
03.35 Patrzę na ciebie, Marysiu – film obyczajowy, reż.: Łukasz Barczyk, wyk.: Maja Ostaszewska, Michał Bukowski, Redbad Klynstra, Dorota Landowska, Magdalena Olszewska, Małgorzata Niemirska, Maria Maj
04.50 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.12 O co chodzi
03.45 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.50 wojsko-polskie.pl
05.17 Reportaż TVP Info

TV TRWAM

05.00 Inwazja pogan: Halloween – cukierek albo psikus; **05.45** Paweł – apostoł łask; **06.50** Filmowe życiorysy; **07.25** Powołanie w powołaniu; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Miasto umarłych. Wileński cmentarz na Rossie; **08.45** Papież Polak do Rodaków; **09.20** Zew natury; **09.45** Święty na każdy dzień; **09.50** Ma się rozumieć; **10.00** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.30** Mocni w Wierze; **11.00** Uroczystość sakry biskupiej ks. abp. Tomasza Grysy; **13.00** Mojżesz – 10 przykazań; **14.00** Koncert „Wierzę w świętych obcowanie"; **15.20** Jeden Kościół, wielu świętych; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Przyroda w Obiektywie; **16.40** Jej misja trwa; **16.55** Sekrety mnichów; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Zostań Żołnierzem RP; **17.45** Nowy Rozdział – rejs jachtu generała Kuklińskiego; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Każdy maluch to potrafi
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.55 Oratorium o Zmartwychwstaniu Resurrexit – koncert
23.35 Communio sanctorum – reportaż
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Historia Polski: Tu się żyje – film dok.; **08.05** Flesz historii; **08.30** Mumie starożytnego Egiptu: Hatszepsut (5); **09.35** Informacje kulturalne; **09.55** Sensacje XX wieku: Własow – widowisko; **10.50** JRR Tolkien: twórca światów – film dok.; **11.55** Mistrz. Jan Matejko znany i nieznany – film dok.; **13.25** Pożegnanie z Afryką – film obyczajowy, USA 1985, reż.: Sydney Pollack, wyk.: Meryl Streep, Robert Redford, Klaus Maria Brandauer; **16.05** Bazylika Grobu Świętego – film dok.; **17.05** Zew krwi – film fabularny; **18.55** Widzieć w ciemności – film dok., reż.: Piotr Górski; **20.00** Królowa – film fabularny, Wielka Brytania/Francja/Włochy/USA 2006, reż.: Stephen Frears, wyk.: Hellen Mirren, Michael Sheen, James Cromwell, Sylvia Syms; **21.40** Sen o Warszawie – film dok.; **23.30** Info Wilno; **23.50** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.20** Sensacje XX wieku: Własow; **01.15** Encyklopedia II wojny światowej; **01.45** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Co się dzieje (125); **07.30** Informacje kulturalne; **08.00** Wędrowiec Polski – cykl reportaży; **08.40** Którędy po sztukę – Ferdinand Georg Waldmüller – magazyn; **09.00** Oskar i pani Róża – film fabularny, Francja 2009, reż.: Éric-Emmanuel Schmitt, wyk.: Michle Laroque, Amir Ben Abdelmoumen, Max Von Sydow, Amira Casar; **11.00** Wielkie nadzieje – Wielkie nadzieje (1); **12.05** Polska – Królewski szlak – film dok.; **13.30** Zaklęty Dwór (1) – serial TVP; **14.40** Zaklęty Dwór (2) – serial TVP; **15.50** Zew krwi – film fabularny; **17.45** Na wieki wieków Paryż; **18.55** Wielkie nadzieje (2) – serial kostiumowy; **20.00** Bezdech – spektakl teatralny; **21.30** Duma i uprzedzenie – film fabularny, Wielka Brytania/Francja, USA 2005, reż.: Joe Wright, wyk.: Keira Knightley, Matthew MacFayden, Donald Sutherland, Brenda Blethyn; **23.50** Jaskinia żółwi – film krótkometrażowy; **00.25** Kurier – film sensacyjny; **02.30** Paciorki jednego różańca – dramat; **04.35** Teledyski; **05.30** Afisz kulturalny; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1329); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (2); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (34); **11.50** Listy do M 5 – kulisy produkcji; **12.20** Dziewczyna i chłopak, wszystko na opak – komedia; **14.20** Pana Magorium cudowne emporium – film rodzinny; **16.25** Shrek ma wielkie oczy – komedia; **16.55** Turbo – komedia, USA 2013, reż.: David Soren, wyk.: Ryan Reynolds, Paul Giamatti, Michael Pena, Samuel L. Jackson, Luis Guzman, Snoop Dogg, Maya Rudolph, Richard Jenkins; **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9048); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (35); **20.15** Na Wspólnej 20 (3516) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (590); **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (9); **22.40** Kuba Wojewódzki 17 (9); **23.45** Superwizjer (1255); **00.20** Tajemnica zawodowa 2 (9) – serial; **01.25** Zabójcza broń 3 (8) – serial; **02.25** Szpital (880); **03.25** Uwaga!; **03.45** Zamieszkać na plaży 2 (14); **04.15** Recepta na stary dom (13); **04.45** Jak to jest zrobione 10 (2); **05.10** Jak to jest zrobione 10 (3)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.45** Smerfy: Legenda Smerfnej Doliny – film familijny; **09.05** Aleksander – okropny, straszny, niezbyt dobry, bardzo zły dzień – film familijny; **10.55** Tajemnica zielonego królestwa – film familijny; **13.10** Osobliwy dom pani Peregrine – film familijny; **15.55** Życie Pi – dramat, USA/Wielka Brytania 2012, reż.: Ang Lee, wyk.: Gérard Depardieu, Adil Hussain, Khan Irrfan, Sharma Suraj, Rafe Spall, Tabu; **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Ocalić od zapomnienia; **22.05** Kamienie na Szaniec – dramat wojenny, Polska 2014, reż.: Robert Gliński, wyk.: Marian Dziędziel, Krzysztof Globisz, Magdalena Koleśnik, Olgierd Łukaszewicz, Marcel Sabat, Sandra Staniszewska, Danuta Stenka, Kamil Szeptycki, Tomasz Ziętek, Artur Żmijewski; **00.25** Transformers: Zemsta upadłych – film s.f., USA 2009, reż.: Michael Bay, wyk.: Josh Duhamel, Megan Fox, Tyrese Gibson, Shia LaBeouf, John Turturro; **03.50** Świat według Kiepskich (207); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.20 Skok po marzenia – film obyczajowy; **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Rodzinny ekspres – Wszystkich Świętych; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (74) – serial obyczajowy TVP; **09.35** Komisarz Alex (75) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (329) – serial kryminalny TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedynce: Wydra – powrót legendy – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (136) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (750) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.00** Zaduszki Polskie – widowisko

19.30 Wiadomości
20.00 Pogoda
20.10 Sport
20.15 ALARM!
20.30 Leśniczówka (611) – serial
20.55 Piłka nożna – Liga Mistrzów 2022 – 6. kolejka: Juventus – PSG
23.10 Wyszyński, zakochany Prymas – dokument fabularyzowany
00.15 Zabójstwo nad jeziorem – film fabularny, USA 2019, reż.: Tim Cruz, wyk.: Nicky Whelan, Ricky Garcia, Anna Hutchinson
01.50 Prokurator (8) – serial kryminalny TVP, reż.: Maciej Pieprzyca, wyk.: Jacek Koman, Wojciech Zieliński, Magdalena Cielecka, Dorota Kolak, Cezary Kosiński, Agata Wątróbska, Małgorzata Rożniatowska
02.50 Medyceusze Wspaniali (2) – serial
03.55 wojsko-polskie.pl (43)
04.30 Notacje: Andrzej Ciechanowiecki
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (232); **05.30** M jak miłość (1648); **06.25** Pożyteczni.pl; **06.55** Rodzinka.pl (198); **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.30** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.05** Barwy szczęścia (2688) – serial obyczajowy TVP; **11.40** Koło fortuny – teleturniej; **12.20** Zranione ptaki (154) – serial obyczajowy; **13.15** Zranione ptaki (155) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (482) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (289) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (81) – serial; **15.50** Przepis dnia (31); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (89) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (156) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2688) – serial obyczajowy TVP; **19.55** Przepis dnia (32)

20.05 Barwy szczęścia (2689) – serial obyczajowy TVP
20.35 Kulisy seriali „Na dobre i na złe" i „Na sygnale
20.50 Na dobre i na złe (859) – serial TVP, reż.: Adam Guziński, wyk.: Filip Bobek, Robert Koszucki, Emilia Komarnicka-Klynstra, Laura Pajor, Maja Burzyńska, Marta Żmuda Trzebiatowska, Tomasz Ciachorowski, Irmina Liszkowska
21.50 Oblicze miłości – film fabularny, USA 2013, reż.: Arie Posin
23.35 Różne smaki miłości – film obyczajowy, Kanada 2018, reż.: Jem Garrard, wyk.: Ali Liebert, Brett Dalton, Janet Kidder
01.15 Imię róży (2) – serial
02.25 Królowa: Władczyni i Matka – film dokumentalny
03.20 Za marzenia (5) – serial TVP
04.15 Na sygnale (208) – serial TVP
04.40 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.45 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.50 Info V4+
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.05** Siedem – cztery; **07.00** Sanktuarium Matki Bożej o Złotym Sercu w Beauraing; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści biblijne – historie animowane z Nowego Testamentu; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audiencja Generalna z Watykanu; **11.00** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Samuraj Chrystusa; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Wyszyński – historia; **16.55** Święty na każdy dzień; **17.00** Po stronie prawdy; **17.50** Muzyczne chwile; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści z Księgi Cnót – serial animowany dla dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Święty nie rodzi się po śmierci – film dokumentalny
23.55 Święty na każdy dzień
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (44) – serial TVP; **08.05** Widzieć w ciemności – film dok.; **09.10** Historia Polski: Agonia – film dok.; **10.15** Informacje kulturalne; **10.35** Sensacje XX wieku: Stalowe Przymierze (1); **11.00** Sensacje XX wieku: Stalowe Przymierze (2); **11.25** Kosa. Opowieść o Karolu Pniaku – film dok.; **12.20** Cichociemni – film dok.; **13.40** Wszystkie kolory świata: Szwajcaria, bijące serce Alp – serial dok.; **14.40** Amsterdam, Londyn, Nowy Jork. Wspaniała trójka (1); **15.45** Pani spod szóstki; **16.30** Flesz historii – ekstra; **16.40** Przestrzeń pamięci – Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego Collegium Maius; **17.05** Czas honoru (45) – serial TVP; **18.00** Nie taka prosta historia; **18.25** W PRL-u; **19.00** Historia Polski: Tu się żyje – film dok.; **20.00** Wielkie mity historii (1); **21.10** Bunt barbarzyńców (5); **22.05** Zew krwi – film fabularny; **23.55** Info Wilno; **00.10** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.45** Sensacje XX wieku; **01.05** Sensacje XX wieku; **01.35** Encyklopedia II wojny światowej; **02.05** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.20** Na wieki wieków Paryż – reportaż; **08.35** Do dzieła; **09.00** Zew krwi – film fabularny; **11.00** Wielkie nadzieje (2) – serial kostiumowy; **11.55** O krok od sławy – film dok.; **13.40** Zaklęty Dwór (3) – serial TVP; **14.45** Krzyżacy – film fabularny; **17.45** Którędy po sztukę; **17.55** Przestrzeń pamięci; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Wielkie nadzieje (3) – serial kostiumowy; **20.00** Biały, biały dzień – film fabularny, Islandia 2019, reż.: Hlynur Palmason; **21.55** Mistrz i Małgorzata (9) – serial; **23.05** Dzika muzyka – Pieśni o śmierci – magazyn; **23.40** Marzycielki miast – film dok.; **01.15** 38 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jazzowej Jazz Jamboree '96 – Koncert Jarosław Śmietana i Wojciech Karolak; **02.15** Duma i uprzedzenie – film fabularny, Wielka Brytania/Francja/USA 2005, reż.: Joe Wright, wyk.: Keira Knightley, Matthew MacFayden, Donald Sutherland, Brenda Blethyn; **04.30** Jaskinia żółwi – film krótkometrażowy; **05.05** Teledyski; **05.35** Afisz kulturalny; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1330); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (3) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (35); **11.50** Ukryta prawda (1446); **12.55** Tajemnice miłości (37); **14.00** Ukryta prawda (1331); **15.05** Ukryta prawda (1123); **16.10** Ten moment (5); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (4); **17.55** Ukryta prawda (1447); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9049); **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (36); **20.15** Na Wspólnej 20 (3517) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (591); **21.35** Top Model 11 (9) – program rozrywkowy; **23.10** Mumia – film przygodowy, USA/Japonia/Chiny 2017, reż.: Alex Kurtzman, wyk.: Tom Cruise, Russell Crowe, Annabelle Wallis, Sofia Boutella, Courtney B. Vance; **01.25** Superwizjer (1255); **02.00** Największe polskie katastrofy (5) – program dokumentalny; **03.00** Szpital (881); **04.00** Uwaga!; **04.20** Zamieszkać na plaży 3 (1); **04.50** Recepta na stary dom (14); **05.15** Jak to jest zrobione 10 (5)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (326); **09.10** Malanowski i Partnerzy (327); **09.40** Sekrety rodziny (280); **10.40** Dlaczego ja? (1148); **11.40** Gliniarze (351); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1078); **14.40** Dlaczego ja? (969); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (740); **17.00** Gliniarze (749); **18.00** Pierwsza miłość (3488); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Hell's Kitchen – Piekielna Kuchnia (70); **22.05** Świat według Kiepskich (586); **22.40** Spadaj tato – komedia, USA 2012, reż.: Sean Anders, wyk.: James Caan, Meester Leighton, Andy Samberg, Adam Sandler, Vanilla Ice, Milo Ventimiglia; **01.05** Życie Pi – dramat, USA/Wielka Brytania 2012, reż.: Ang Lee, wyk.: Gérard Depardieu, Adil Hussain, Irrfan Khan, Sharma Suraj, Rafe Spall, Tabu; **03.55** Świat według Kiepskich (207); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4050); **05.20** Przysięga (750); **06.05** Wspaniałe stulecie (136); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Dobre historie; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (75) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (76) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (330) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedynce: Bliskie spotkania z Grizzly (1); **14.00** Wspaniałe stulecie (13) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (751) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4051); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **19.00** Jeden z dziesięciu – teleturniej

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.15 ALARM!
20.30 Leśniczówka (612) – serial TVP
21.00 Na sygnale (394) – serial fabularyzowany TVP
21.35 Sprawa dla reportera
22.35 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.15 Magazyn kryminalny 997
00.05 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.10 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
01.55 Londyńczycy (10) – serial obyczajowy TVP, reż.: Maciej Migas, wyk.: Natalia Rybicka, Marcin Bosak, Przymysław Sadowski, Lesław Żurek, Rafał Więckiewicz, Grażyna Barszczewska, Rafał Maćkowiak, Gabriela Muskała
02.50 Ocaleni – reality show
03.55 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.25 Notacje: Barbara Wrzesińska
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (233); **05.30** M jak miłość (1649); **06.25** Smaki świata – po bałkańsku (44); **06.55** Rodzinka.pl (199) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.35** Panorama; **10.40** Pytanie na śniadanie; **11.05** Nabożeństwo Kościoła ewangelicko-reformowanego 2022; **12.00** Barwy szczęścia (2689) – serial obyczajowy TVP; **12.35** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (156) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (290) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (82) – serial; **15.50** Przepis dnia (32); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada (2759) – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (90) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (157) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2689) – serial obyczajowy TVP
20.00 Przepis dnia (33)
20.10 Barwy szczęścia (2690) – serial obyczajowy TVP
20.40 Piłka nożna – Liga Konferencji Europy – 6. kolejka: Lech Poznań – Villarreal (studio)
20.55 Piłka nożna – Liga Konferencji Europy – 6. kolejka: Lech Poznań – Villarreal
23.20 Zabić, jak to łatwo powiedzieć – film akcji, USA 2012, reż.: Andrew Dominik, wyk.: Brad Pitt, Scoot McNairy, Ben Mendelsohn, James Gandolfini
01.10 Zemsta o jasnych oczach (1) – serial obyczajowy, Francja 2016, reż.: David Morley, wyk.: Latitia Milot, Claire Borotra, Bernard Yerls, Gautry Lannick
03.05 Gomorra (34) – serial
04.00 Rodzinka.pl – serial TVP
04.35 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.15 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Kaplica Pamięci; **06.00** Audiencja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **07.00** Po stronie prawdy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** W Solankowej Dolinie; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Opowieści z Księgi Cnót; **09.40** Słowo życia; **09.45** Święty na każdy dzień; **09.50** Muzyczne chwile; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyzna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.05** Robi; **13.20** Przegląd katolickiego tygodnika „Niedziela"; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Bądź wielki przed Bogiem, cz. 3. Dzieło życia; **15.30** Tajemnice Krzywego Lasu; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **16.35** Zew natury

17.00 Modlitwa w sanktuarium św. Józefa w Kaliszu – transmisja nabożeństwa
19.25 Akademia pro-life
19.30 Przyjaciele i bohaterowie – serial animowany dla dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Głos Polski
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Ziemia Obiecana – serial fabularny
22.45 Orędzie na trudne czasy – reportaż
23.55 Święty na każdy dzień
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 3 listopada; **07.10** Czas honoru (45); **08.05** W kotle historii; **08.35** Historia Polski: Orlęta bronią przemyskiego gniazda; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Stalowe Przymierze (3); **10.15** Sensacje XX wieku: Stalowe Przymierze (4); **10.40** Flesz historii extra; **10.50** Habdank – film dok.; **11.35** W PRL-u; **12.05** Doktor Ewa (2) **12.55** Wytrwałością człowiek cudów dokaże. Seweryn Udziela; **13.30** Windsor. Największa miłość Elżbiety II (2); **14.30** Planety – Lodowe światy (5); **15.30** Wojskowy geniusz Hitlera (1); **16.30** Przystanek Historia; **16.45** Alfabet Andrzeja Dobosza; **17.10** Czas honoru (46); **18.00** Historia Mediów: Media story – Powietrzem i wodą; **18.25** Archiwum zimnej wojny (81); **18.55** Historia Polski: Sokoły wolności; **20.00** Poczet aktorów polskich – Cybulski; **21.00** Polscy. Seryjni (2); **21.50** Tajemnice początków Polski; **22.40** Sądy, przesądy; **23.35** Info Wilno; **23.50** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.25** Sensacje XX wieku; **01.15** Encyklopedia II wojny światowej; **01.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.35** Informacje kulturalne; **08.00** Zaginione – odnalezione; **08.25** Dzika muzyka – Pieśni o śmierci; **09.05** Historia kina w Popielawach – film obyczajowy; **11.00** Wielkie nadzieje (3) – serial kostiumowy; **12.05** W poszukiwaniu umami – film dok.; **13.30** Zaklęty Dwór (4) – serial TVP; **14.45** Rękopis znaleziony w Saragossie – film fabularny, reż.: Wojciech Has; **17.55** Co dalej?; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Arsene Lupin (1); **20.00** Wstęp do filmu „Rocco i jego bracia"; **20.05** Rocco i jego bracia – film fabularny, Włochy/Francja 1960, reż.: Luchino Visconti, wyk.: Alain Delon, Renato Salvatori, Annie Girardot, Katina Paxinou; **23.10** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **23.50** Zagubiony diament – Andrzej Korzyński – film dok.; **01.00** Gomorra (19) – serial, Włochy; **02.05** Co dalej?; **02.40** Biały, biały dzień – film fabularny, Islandia 2019, reż.: Hlynur Palmason, wyk.: Ingvar Sigurdsson, Hilmir Snr Gunason, Ida Mekkin Hlynsdóttir; **04.40** Informacje kulturalne; **05.10** Teledyski; **05.30** Afisz kulturalny; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1331); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (4); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (36); **11.50** Ukryta prawda (1447); **12.55** Tajemnice miłości (38); **14.00** Ukryta prawda (1332); **15.05** Ukryta prawda (1124); **16.10** Ten moment (6); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (5); **17.55** Ukryta prawda (1448); **19.00** Fakty; **19.30** Listy do M 5 – relacja z premiery (1); **19.35** Sport; **19.45** Pogoda (9050); **19.50** Listy do M 5 – relacja z premiery (2); **20.00** Uwaga!; **20.15** Doradca smaku 17 (37); **20.20** Na Wspólnej 20 (3518) – serial obyczajowy; **21.00** Milionerzy (592); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (10); **22.45** Tylko mnie kochaj – komedia, Polska 2006, reż.: Ryszard Zatorski, wyk.: Maciej Zakościelny, Agnieszka Grochowska, Julia Wróblewska, Grażyna Szapołowska, Jan Frycz; **00.50** Banksterzy – film obyczajowy, Polska 2020, reż.: Marcin Ziębiński; **04.10** Uwaga!; **04.30** Zamieszkać na plaży 3 (2); **05.00** Jak to jest zrobione 10 (4)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (328); **09.10** Malanowski i Partnerzy (330); **09.40** Sekrety rodziny (281); **10.40** Dlaczego ja? (1149); **11.40** Gliniarze (352); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1079); **14.40** Dlaczego ja? (970); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze (750); **18.00** Pierwsza miłość (3489); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (274); **21.05** Przyjaciółki (240); **22.05** Wszystko albo nic – komedia, Czechy 2016, reż.: Marta Ferencová, wyk.: Klára Issová, Lubo Kostelný, Michał Żebrowski, Paweł Deląg, Tatiana Pauhofová; **00.40** Siedem dusz – dramat obyczajowy, USA 2008, reż.: Gabriele Muccino, wyk.: Will Smith, Rosario Dawson, Barry Pepper, Bill Smitrovich, Michael Ealy, Woody Harrelson; **03.20** Świat według Kiepskich (189); **04.00** Świat według Kiepskich (218); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4051); **05.15** Przysięga (751); **06.05** Wspaniałe stulecie (137); **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (76) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (77) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (331) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.55** Natura w Jedynce: Bliskie spotkania z Grizzly (2); **14.00** Wspaniałe stulecie (138) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.20** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (752) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia?; **17.55** Skoki narciarskie – Puchar Świata, Wisła 2022 – kwalifikacje mężczyzn (studio); **18.10** Skoki narciarskie – Puchar Świata, Wisła 2022 – kwalifikacje mężczyzn
19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.15 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (364) – serial kryminalny TVP
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale"
21.40 Na sygnale (395) – serial fabularyzowany TVP
22.15 Ja wam pokażę! – komedia, reż.: Denis Delic, wyk.: Grażyna Wolszczak, Maria Niklińska, Marta Lipińska, Krzysztof Kowalewski, Cezary Pazura, Paweł Deląg, Agnieszka Pilaszewska
00.20 Sojusznicy – film wojenny
02.05 S. W. A. T. – Jednostka specjalna (56) – serial
02.55 Ratownicy (9) – serial TVP
03.45 Magazyn kryminalny 997
04.30 Notacje: Leszek Długosz
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (234); **05.30** M jak miłość (1650); **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się: Wojciech Sienkiewicz; **06.55** Rodzinka.pl (200) – serial TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym: Panorama Flesz i Pogoda Flesz; **10.40** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Zacznij od zdrowia; **11.50** Barwy szczęścia (2690) – serial TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (157) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (291) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (83) – serial; **15.50** Przepis dnia (33); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (91) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (158) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Cem Tabak, Yasemin Erkul, wyk.: Emre Mete Sönmez, Ali Yasin Özegemen, Gizem Arikan, Sezgin Irmak, Ozan Turan
19.30 Barwy szczęścia (2690)
20.00 Przepis dnia (34)
20.10 Barwy szczęścia (2691)
20.40 Tak to leciało! (9) – teleturniej muzyczny
21.40 Kabaret. Super Show Dwójki (31)
22.45 Hity wszech czasów
23.50 Kino relaks – Patryk – film obyczajowy, Wielka Brytania 2018, reż.: Mandie Fletcher, wyk.: Beattie Edmondson, Ed Skrein, Tom Bennett
01.40 Zabić, jak to łatwo powiedzieć – film akcji, USA 2012, reż.: Andrew Dominik, wyk.: Brad Pitt, Scoot McNairy, Ben Mendelsohn, James Gandolfini
03.25 Różne smaki miłości – film obyczajowy, Kanada 2018, reż.: Jem Garrard, wyk.: Ali Liebert, Brett Dalton, Janet Kidder
04.50 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.57** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.54** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.51** Agrobiznes; **07.56** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.21** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** Info Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.50** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.49** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** Info Kultura; **19.20** O tym się mówi
19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Info Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.12 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.37 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Filmowe życiorysy; **05.50** Listy do Pana Boga; **07.40** Muzyczne chwile; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Miłość większa niż strach; **11.20** Muzyczne chwile; **11.25** Głos Polski; **11.35** Przystanek Lamsdorf – Powstańcy Warszawscy w niewoli; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia Obiecana; **13.05** Droga pięknego życia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizacje; **14.55** Słowo życia; **15.00** Koronka do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy Sakrament; **16.40** Prosto o gospodarce; **17.00** Historie obozowe; **17.15** Młodzi z Pasją; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański
18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć… w mijającym tygodniu
19.30 Król Chwały – serial animowany
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia Obiecana – serial fabularny
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"
23.00 Świt nadziei – program religijny
23.55 Święty na każdy dzień
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień; **07.10** Czas honoru (46); **08.05** Kuchnia dwudziestolecia; **08.35** Historia Polski: Sokoły wolności – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.55** Sensacje XX wieku: Operacja „Foxley"; **10.50** Poczet aktorów polskich – Zbigniew Cybulski – film dok.; **11.45** Przystanek Historia; **12.05** Alfabet Andrzeja Dobosza; **12.30** Doktor Ewa (3) – serial TVP; **13.15** Giganci nauki – Marian Rejewski – cykl dok.; **13.40** Japońska wyprawa Joanny Lumley (1); **14.40** Szkocja z lotu ptaka; **15.45** Geniusze i marzyciele; **16.45** Ex Libris (516; **17.10** Czas honoru (47); **18.05** Z wieszaka historii (5); **18.35** Windsor. Największa miłość Elżbiety II (2) – serial dok.; **19.30** Historia Polski: Gdzie najpierw była Polska – program dok.; **20.25** Teatr Historii „Lalka z łóżka nr 21"; **20.45** Lalka z łóżka nr 21 – spektakl teatralny; **21.30** Narodziny nazizmu. Noc długich noży – serial dok.; **22.35** Donald Trump: anatomia sukcesu; **23.35** Info Wilno; **24.00** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **00.30** Sensacje XX wieku; **01.25** Encyklopedia II wojny światowej; **02.00** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Kronos – Obcy; **07.45** Rękopis znaleziony w Saragossie – film fabularny, reż.: Wojciech Has, wyk.: Zbigniew Cybulski, Iga Cembrzyńska, Joanna Jędryka, Kazimierz Opaliński, Sławomir Lindner, Aleksander Fogiel, Franciszek Pieczka, Ludwik Benoit, Barbara Krafftówna, Pola Raksa; **11.00** Arsene Lupin (1) – serial; **12.10** Zagubiony diament – Andrzej Korzyński – film dok.; **13.20** Zaklęty Dwór (5) – serial TVP; **14.30** Zaklęty Dwór (6) – serial TVP; **15.40** Walc w alejkach – film obyczajowy, Niemcy 2018, reż.: Thomas Stuber, wyk.: Franz Rogowski, Sandra Hüller, Peter Kurth; **17.55** Res Poloniae – O Polsce z oddali; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Reżyserzy: Frank Capra; **20.00** Wstęp do filmu „Dowłatow"; **20.05** Dowłatow – film fabularny; **22.20** Zaginione – odnalezione; **22.45** Sonita – film dok.; **00.35** Gomorra (20) – serial; **01.35** Złota godzina – film anim.; **01.50** Nad zakurzone morze – film anim.; **02.10** Rocco i jego bracia – film fabularny; **05.30** Afisz kulturalny; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1332); **07.05** Kuchenne rewolucje 20 (5) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (37); **11.50** Ukryta prawda (1448); **12.55** Tajemnice miłości (39); **14.00** Ukryta prawda (1333); **15.05** Ukryta prawda (1125); **16.10** Ten moment (7); **16.45** Kuchenne rewolucje 20 (6) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1449); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda (9051); **19.50** Uwaga!; **20.00** Lego Masters 3 (6); **21.35** Kong: Wyspa czaszki – film przygodowy, USA/Chiny 2017, reż.: Jordan Vogt-Roberts, wyk.: Tom Hiddleston, Samuel L. Jackson, Brie Larson, John C. Reilly, John Goodman; **23.55** Doktor Sen – horror, Wielka Brytania/USA 2019, reż.: Mike Flanagan, wyk.: Ewan McGregor, Rebecca Ferguson, Kyliegh Curran, Cliff Curtis, Zahn McClarnon; **03.10** Kuba Wojewódzki 17 (9); **04.15** Uwaga!; **04.35** Zamieszkać na plaży 3 (3); **05.00** Recepta na stary dom 2 (1)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (331); **09.10** Malanowski i Partnerzy (332); **09.40** Sekrety rodziny (282); **10.40** Dlaczego ja? (1150); **11.40** Gliniarze (353); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1080); **14.40** Dlaczego ja? (971); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112; **17.00** Gliniarze (751); **18.00** Pierwsza miłość (3490); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (175); **22.05** Venom – film s.f., Chiny/USA 2018, reż.: Ruben Fleischer, wyk.: Ahmed Riz, Tom Hardy, Woody Harrelson, Haze Scott, Reid Scott, Melora Walters, Michelle Williams; **00.35** Spadaj tato – komedia, USA 2012, reż.: Sean Anders, wyk.: James Caan, Meester Leighton, Andy Samberg, Adam Sandler, Vanilla Ice, Milo Ventimiglia; **03.05** Świat według Kiepskich (215); **04.00** Świat według Kiepskich (193); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.05 Mister Twister (41); **05.30** Mister Twister (42); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** Transmisja Mszy świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko-polskie.pl (44); **08.45** Pełnosprawni (474) – magazyn dla niepełnosprawnych; **09.20** Fascynujący świat. Świat w sieci (1); **10.25** Sprawa dla reportera; **11.25** Noce i dnie (9); **12.35** Kapitan Apacz – western, USA 1971, reż.: Alexander Singer; **14.10** Z pamięci: Eryk Lipiński, cz. 3; **14.25** Okrasa łamie przepisy; **14.55** Komisarz Alex (221); **15.45** Skoki narciarskie – Puchar Świata, Wisła 2022 – konkurs indywidualny mężczyzn (studio); **15.55** Skoki narciarskie – Puchar Świata, Wisła 2022 – konkurs indywidualny mężczyzn (1 seria); **17.00** Teleexpress; **17.05** Skoki narciarskie – Puchar Świata, Wisła 2022 – konkurs indywidualny mężczyzn (2 seria); **18.35** Ojciec Mateusz (364) – serial kryminalny TVP

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 Sport
20.15 ALARM!
20.35 Komisarz Alex (222) – serial TVP
21.30 Hit na sobotę – Pitbull. Ostatni pies – film akcji, reż.: Władysław Pasikowski, wyk.: Marcin Dorociński, Krzysztof Stroiński, Doda, Rafał Mohr
23.45 Obserwator – film sensacyjny, USA 2000, reż.: Joe Charbanic, wyk.: James Spader, Keanu Reeves, Marisa Tomei
01.30 Ja wam pokażę! – komedia, reż.: Denis Delic, wyk.: Grażyna Wolszczak, Marta Lipińska, Krzysztof Kowalewski, Paweł Deląg, Agnieszka Pilaszewska
03.35 Królowa: Władczyni i Matka – film dokumentalny
04.30 Z pamięci: Eryk Lipiński
04.35 Zakończenie dnia

TVP 2

05.20 Barwy szczęścia (2687) – serial obyczajowy TVP; **05.55** Barwy szczęścia (2688) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2689) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1681) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogoda Flesz; **12.15** Rodzinny ekspres – Patriotyzm – chrześcijański szacunek do drugiego człowieka i narodu; **12.55** Tak to leciało! (9) – teleturniej muzyczny; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (5). Piersi – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (859) – serial TVP, reż.: Adam Guziński, wyk.: Filip Bobek, Robert Koszucki, Emilia Komarnicka-Klynstra, Laura Pajor, Maja Burzyńska, Marta Żmuda Trzebiatowska, Tomasz Ciachorowski, Irmina Liszkowska; **17.20** Smaki świata – po bałkańsku (45); **17.50** Słowo na niedzielę – Słowo, które zmienia; **18.00** Panorama; **18.15** Va Banque – teleturniej; **18.45** Postaw na milion – teleturniej; **19.35** Lajk!

20.00 The Voice of Poland XIII – Live (16), cz. I – widowisko muzyczne
21.25 The Voice of Poland XIII – Live (16), cz. II – widowisko muzyczne
22.40 The Voice of Poland XIII – Live (16), cz. I – widowisko muzyczne
00.10 The Voice of Poland XIII – Live (16), cz. II – widowisko muzyczne
01.40 Kabaret. Super Show Dwójki – program kabaretowy
02.45 Patryk – film obyczajowy, Wielka Brytania 2018, reż.: Mandie Fletcher, wyk.: Beattie Edmondson, Ed Skrein, Tom Bennett
04.30 Rodzinka.pl – serial komediowy TVP
05.05 Rodzinka.pl – serial komediowy TVP
05.30 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.24** Pogoda; **06.31** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Info Dzień weekend; **10.23** Pogoda; **10.29** Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.52** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP Info; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Teleexpress; **17.04** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Serwis Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami; **19.20** Serwis Info Wieczór weekend

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.15 Śledczym okiem
21.40 Serwis Info Wieczór weekend
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 Info Wieczór
24.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.56 Pogoda
01.05 Salon dziennikarski
02.00 Minęła 20
02.52 Pogoda
02.55 Śledczym okiem
03.25 Filmy Dokumentalne TVP Info
04.25 Filmy Dokumentalne TVP Info
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas

TV TRWAM

05.00 Siódmy Sakrament; **05.30** Zawód: Prymas Polski; **06.20** Póki nadzieja; **07.35** Historie obozowe; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Muzyczne chwile; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Młodzi z Pasją; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Warto zauważyć… w mijającym tygodniu; **12.50** Siódmy Sakrament; **13.20** Ocalić od zapomnienia; **13.30** Msza święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **14.35** Natura Obiektywnie; **15.00** Regał; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Powrót do Dylągowej; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Nowa Ewangelizacja; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Manna z Nieba – serial animowany dla dzieci
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Głos serca – serial fabularny
22.45 Muzyczne chwile
23.00 Cierpliwa ufność – program religijny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 5 listopada – felieton; **07.05** Biblia – Genezis (1); **08.05** Wojownicy czasu; **08.40** Informacje kulturalne; **09.00** Wiedźmin (12) – serial fantastyczno-przygodowy; **10.00** W Polskę jedziemy – Kotlina Jeleniogórska – magazyn; **10.35** Planety – Lodowe światy (5); **11.35** Wszystkie kolory świata: Dominikana – perła Karaibów; **12.40** Podróże na Północ Europy (3) – cykl dok.; **13.40** Z wieszaka historii (6); **14.20** Winnetou i Old Firehand – serial przygodowy; **15.55** Nie taka prosta historia – Braveheart; **16.30** Japońska wyprawa Joanny Lumley (1); **17.25** Spór o historię; **18.05** Noce i dnie (12); **19.00** Giganci historii; **19.50** Rok 1982. Kalendarium; **20.05** Konnica – western, USA 1959, reż.: John Ford, wyk.: John Wayne, William Holden, Constance Towers, Judson Pratt; **22.15** Historia w postaciach zapisana: Rafael – mistrz Renesansu – cykl dok.; **00.20** Ziarno prawdy – film kryminalny, reż.: Borys Lankosz; **02.15** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Czy pamiętasz – czyli uroki grafomanii – koncert; **08.00** Informacje kulturalne; **08.30** Wydarzenie aktualne; **08.50** Tamte lata, tamte dni: Teresa Lipowska; **09.30** Kocham radio; **11.25** Barbara i Jan (3) – serial TVP; **12.10** Barbara i Jan (4) – serial TVP; **12.50** U Pana Boga w ogródku – komedia; **15.00** 80. Koncert jubileuszowy Leszka Długosza; **16.25** Zakazane zabawy – dramat, Francja 1952, reż.: René Clément, wyk.: Philippe de Cherisey, Suzanne Courtal, Georges Poujouly, Laurence Badie; **18.00** Do dzieła; **18.30** Legendy Rocka: Soul R&B; **19.00** Legendy Rocka: Teen Idol; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Podróż na sto stóp – komedia; **22.10** Kabaret Starszych Panów – Wieczór pierwszy wspomnień. Herbatka; **23.15** Podglądacz – dramat, Wielka Brytania 1960, reż.: Michael Powell, wyk.: Karlheinz Böhm, Nigel Davenport; **01.05** Dowłatow – film fabularny; **03.25** Informacje kulturalne; **03.50** Etgar Keret. To się zdarzyło naprawdę – film dok.; **05.15** Tamte lata, tamte dni: Teresa Lipowska; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.30 Uwaga!; **05.45** Ukryta prawda (936); **06.35** Kuchenne rewolucje 13 (4) – program kulinarno-rozrywkowy; **07.30** Listy do M 5 – kulisy produkcji; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (896) – serial; **13.30** MasterChef 11 (9); **15.15** Top Model 11 (9) – program rozrywkowy; **16.50** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (9); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (10); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda (9052); **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (10); **22.15** Ocean's 8 – film sensacyjny, USA 2018, reż.: Gary Ross, wyk.: Sandra Bullock, Cate Blanchett, Anne Hathaway, Mindy Kaling, Sarah Paulson, Awkwafina, Rihanna, Richard Armitage; **00.35** Kong: Wyspa czaszki – film przygodowy, USA/Chiny 2017, reż.: Jordan Vogt-Roberts, wyk.: Tom Hiddleston, Samuel L. Jackson, Brie Larson, John C. Reilly, John Goodman; **03.05** Na granicy światów (6) – serial; **04.05** Uwaga!; **04.25** Zamieszkać na plaży 3 (4); **04.55** Recepta na stary dom 2 (2)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.30** Na fali – film animowany; **10.10** Ewa gotuje (464); **10.40** Nasz Nowy Dom (274); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (43); **12.45** Górale (27); **13.15** Górale (28); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (127); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (128); **14.40** Rolnicy. Podlasie (29); **15.45** Więzienie (42); **16.15** Więzienie (43); **16.45** Więzienie (44); **17.15** Więzienie (45); **17.45** Chłopaki do wzięcia (281); **18.15** Chłopaki do wzięcia (282); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy (270); **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Doda. 12 kroków do miłości (10); **21.00** Shrek Trzeci – komedia; **23.00** Blitz – thriller sensacyjny, Francja/USA/Wielka Brytania 2011, reż.: Elliott Lester, wyk.: Gillen Aidan, Ashton Zawe, Paddy Considine, Luke Evans, Jason Statham; **01.10** Venom – film s.f., Chiny/USA 2018, reż.: Ruben Fleischer, wyk.: Ahmed Riz, Tom Hardy, Woody Harrelson, Haze Scott, Reid Scott, Melora Walters, Michelle Williams; **03.35** Świat według Kiepskich (222); **04.20** Kabaretowa Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy" nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 20 X 2022 r.

Rishi Sunak to były minister finansów, pochodzenia hinduskiego

fot. PAP/EPA/Tolga Akmen

Brytyjczycy mają problem

Piotr Kościński

Była premier Wielkiej Brytanii Liz Truss zrezygnowała po zaledwie półtora miesiąca urzędowania.

Oznacza to, że kraj ten – bardzo ważnego członka NATO, odgrywającego dużą rolę w polityce europejskiej, a nawet światowej – czeka długi czas niepewności. Chociaż nowy premier Rishi Sunak pojawił się szybko , sytuacja w Zjednoczonym Królestwie nieprędko wróci do normy.

Plan obniżenia podatków

Liz Truss chciała w Wielkiej Brytanii zastosować sprawdzoną od lat konserwatywno-liberalną receptę dla gospodarki: radykalnie obniżyć podatki. To zaś miało doprowadzić do szybkiego ożywienia gospodarczego. W proponowanym przez nią pakiecie było m.in. obniżenie podatków od zakupu nowych domów, a także rezygnacja z planowanych podwyżek podatku od osób prawnych oraz obniżenie podatków od wynagrodzeń.

Ale w razie wprowadzenia tego planu w życie rząd straciłby aż 48 miliardów funtów w skali roku. Tymczasem planowano nowe wydatki, w tym działania na rzecz ograniczenia cen energii elektrycznej dla przedsiębiorstw i odbiorców indywidualnych – na to planowano wydać około 100 miliardów funtów. Niedobór pieniędzy miał zostać pokryty poprzez wzrost zadłużenia. Pani Truss spodziewała się bowiem, że powrót do wzrostu gospodarczego pozwoli odbudować zasoby budżetu państwa.

Ale rynek zareagował na te pomysły bardzo nerwowo. Wartość funta w odniesieniu do dolara amerykańskiego zaczęła spadać. Okazało się też, że Liz Truss ma w szeregach Partii Konserwatywnej bardzo wielu przeciwników. Kreowała się na nową Margaret Thatcher, ale nie była nawet po części tak silna jak ona. Pani premier zaczęła więc powoli „odkręcać" swoje pomysły. Zwolniła kanclerza skarbu Kwasiego Kwartenga, a jego następcą został Jeremy Hunt. Ten zaś zapowiedział zasadnicze zmiany w kontrowersyjnym planie gospodarczym. Z obniżek podatków zostało w efekcie bardzo niewiele.

Konserwatyści tracą poparcie, a ostatnia premier oceniana była fatalnie. Na to nakłada się śmierć królowej, będącej symbolem stabilności.

To nie uspokoiło krytyków Liz Truss wśród konserwatystów. Ale też – przynajmniej w teorii – pani premier nie musiała się niepokoić. Zgodnie z panującymi w jej partii zasadami miała przed sobą cały rok spokoju. Jednak widząc, co się dzieje, sama podała się do dymisji.

Niepopularni rządzący

Według najnowszych danych premier Truss oceniało pozytywnie zaledwie 11 proc. badanych Brytyjczyków (według agencji YouGov), a krytycznie odnosi się do niej aż 71 proc. I jest to najgorszy wynik szefa brytyjskiego rządu w historii.

Zarazem od czasu powołania Liz Truss na urząd premiera drastycznie spadły notowania konserwatystów. Gdyby teraz odbyły się wybory, Partia Pracy mogłaby uzyskać 53 proc. głosów, konserwatyści – zaledwie 21 proc., a będący tradycyjnie na trzecim miejscu liberalni demokraci – 10 proc. W brytyjskim systemie politycznym, przy tamtejszej ordynacji, wystarczy uzyskać poparcie poniżej połowy, by zdecydowanie wygrać wybory i utworzyć nowy rząd. Jednak Partia Konserwatywna ma obecnie aż 357 deputowanych (na 650), podczas gdy laburzyści 196. Żeby doszło do przedterminowych wyborów, przynajmniej część konserwatystów musiałaby w tej sprawie zagłosować razem z laburzystami. A na to się nie zanosi.

Tak czy inaczej, Wielka Brytania rządzona jest przez partię, która straciła zaufanie społeczne, a ostatnia premier oceniana była fatalnie. Na to nakłada się zmiana w Pałacu Buckingham. Bardzo poważana (a nawet kochana) Elżbieta II zmarła, a zastąpił ją król Karol III, który według YouGov lubiany jest przez 44 proc., a nielubiany przez 27 proc. społeczeństwa. Królowa formalnie nie odgrywała znaczącej roli w brytyjskiej polityce, faktycznie jednak dla bardzo wielu była ważnym punktem odniesienia, wręcz symbolem stabilności Wielkiej Brytanii. Karol III nim nie jest. Co więcej, czeka go wielki, prestiżowy problem. Barbados w listopadzie 2021 r. zerwał unię personalną z Wielką Brytanią, stając się republiką – a za jego przykładem mogą pójść inne państwa. Na Jamajce i w Belize ustanowienie Karola III monarchą wymaga referendum, a nastroje republikańskie narastają w Australii. W Wielkiej Brytanii zaś można się spodziewać żądań reformy monarchii – co dodatkowo skomplikuje sytuację w kraju.

Kto uspokoi Brytyjczyków

System wyłaniania nowego lidera konserwatystów, a więc i premiera, jest prosty. Kandydat musi mieć poparcie co najmniej stu deputowanych. Jeśli zostanie zgłoszony jeden – on zostaje szefem rządu, jeśli dwóch i więcej – głosują deputowani, a potem (online) członkowie partii. Zwycięzca będzie miał trudne zadanie: uspokoić rozchwiany system polityczny i poprawić sytuację gospodarczą kraju. Wszystko to w warunkach narastającego światowego kryzysu politycznego i ekonomicznego.

Tygodnik „Idziemy" Wydawca: Wydawnictwo Diecezji Warszawsko-Praskiej, ul. Grochowska 194/196, 04-357 Warszawa, tel.: **22 512 00 95**, www.idziemy.com.pl; Redaktor naczelny: ks. Henryk Zieliński, Asystent kościelny: ks. Marian Raciński, Sekretarze redakcji: Barbara Stefańska, b.stefanska@idziemy.com.pl; redakcja@idziemy.com.pl, Dorota Glica, redakcja@idziemy.com.pl; Dział Warszawa i Mazowsze: Irena Świerdzewska, irena.swierdzewska@idziemy.com.pl, Patryk Lubryczyński. Dział kultury: Dorota Glica, Mirosław Winiarczyk. Piszą dla nas: Iwona Budziak, ks. Waldemar Chrostowski, Kazimierz Dadak, Marta Dybińska, Mariusz Jankowski, Marek Jurek, Jacek Karnowski, ks. Paweł Klys, Piotr Kościński, Dariusz Kowalczyk SJ, ks. Marek Kruszewski, Ignacy Masny, Anna Meetschen, ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski, Monika Odrobińska, ks. Łukasz Piotrowski, Jacek Salij OP, ks. Jacek Stefański, Wojciech Świątkiewicz, ks. Waldemar Turek, Barbara Wiśniowska, Marcin Zatyka, Krzysztof Ziemiec; Korekta: Monika Zaręba; Serwis internetowy: Radek Molenda, portal@idziemy.com.pl. Projekt graficzny: Joanna Złonkiewicz. Skład i łamanie: AG Zuch. Druk: Lotos-Poligrafia Warszawa. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzegamy sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany ich tytułów. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie odpowiada. COPYRIGHT © Wydawnictwo Warszawsko-Praskie 2005. Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk materiałów w jakiejkolwiek formie, całości lub fragmentów, nie jest możliwy bez zgody Wydawcy. Fot. okładka: ks. Henryk Zieliński

„Zadaniem Kościoła jest nie tylko teoretyczne głoszenie świętości życia, prawa do życia nienarodzonych, lecz także praktyczna obrona tego prawa".

Ks. Jerzy Popiełuszko „obrońcą kołyski"

www.konkurs.pro-life.pl

XIX Ogólnopolski Konkurs dla Młodzieży o nagrodę im. bł. ks. Jerzego Popiełuszki

POMÓŻ OCALIĆ ŻYCIE BEZBRONNEMU

KATEGORIE ARTYSTYCZNE:

- plastyczna
- literacka
- multimedialna

GRUPY WIEKOWE:

- kl. 4–6 SP
- kl. 7–8 SP
- szkoła ponadpodstawowa

WAŻNE DATY:

- **termin nadsyłania prac: 10.02.2023**
- ogłoszenie wyników: 28 lutego 2023
- uroczysta gala dla laureatów: Jasna Góra, 18.03.2023

NAGRODY:

- finansowe
- sprzęt elektroniczny
- gry planszowe
- książki

DODATKOWE PUNKTY DLA LAUREATÓW W PROCESIE REKRUTACJI DO SZKÓŁ

W zależności od decyzji poszczególnych kuratorów oświaty. Szczegóły na stronie internetowej konkursu

Zgłoszenia wyłącznie poprzez formularz na www.konkurs.pro-life.pl

ORGANIZATOR: Fundacja Obrońców Życia Człowieka

PATRONAT HONOROWY: Minister Edukacji i Nauki

PARTNERZY: Fundacja Stermik-Kraków; Stowarzyszenie Przyjaciół Szkół Katolickich; RSK Rada Szkół Katolickich; WYCHOWAWCA

PARTNERZY MEDIALNI: niedziela; Przewodnik Katolicki; idziemy; STACJA7.PL; 60 TVP3 Kraków; Gość Niedzielny; Mały gość

Przedsięwzięcie objęte patronatem honorowym: Kujawsko-Pomorskiego Kuratora Oświaty, Lubelskiego Kuratora Oświaty, Lubuskiego Kuratora Oświaty, Małopolskiego Kuratora Oświaty, Mazowieckiego Kuratora Oświaty, Opolskiego Kuratora Oświaty, Podlaskiego Kuratora Oświaty, Podkarpackiego Kuratora Oświaty, Śląskiego Kuratora Oświaty, Dolnośląskiego Kuratora Oświaty, Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty, Wielkopolskiego Kuratora Oświaty.

KURCZAK SIELSKI

Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

- 100% Z POLSKICH GOSPODARSTW
- PASZA ROŚLINNA BEZ SUROWCÓW GMO
  Z DODATKIEM SKŁADNIKÓW MINERALNYCH I WITAMIN
- 5 POLSKICH ZBÓŻ
  KUKURYDZA, PSZENICA, PSZENŻYTO, JĘCZMIEŃ, OWIES PLUS MARCHEW
- IDEALNY DO PIECZENIA
  WYŚMIENITY NA ROSÓŁ, MIĘKKI, SOCZYSTY, AROMATYCZNY
- DELIKATNIE ZŁOTAWA BARWA
  DZIĘKI KUKURYDZY, KTÓRA JEST KARMIONY

KURCZAK SIELSKI
ROŚNIE WOLNIEJ
NIŻ ZWYKŁY
KURCZAK

Kurczak Sielski
Z CHOWU BEZ ANTYBIOTYKÓW

SuperDrob